

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

SEÇİM TEORİSİ TEMELLİ ERGENLERDE ALGILANAN
EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ GELİŞTİRME
ÇALIŞMASI

A STUDY TO DEVELOP PARENT RELATIONSHIP SCALES
PERCEIVED BY ADOLESCENTS BASED ON CHOICE
THEORY

Tunahan KARGI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR, 2023

©2023-Tunahan KARGI

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

SEÇİM TEORİSİ TEMELLİ ERGENLERDE ALGILANAN
EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ GELİŞTİRME
ÇALIŞMASI

A STUDY TO DEVELOP PARENT RELATIONSHIP SCALES
PERCEIVED BY ADOLESCENTS BASED ON CHOICE
THEORY

Hazırlayan
Tunahan KARGI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Kırşehir, 2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Tunahan KARGI tarafından hazırlanan “*Seçim Teorisi Temelli Ergenlerde Algılanan Ebeveyn İlişki Ölçekleri Geliştirme Çalışması*” adlı tez çalışması 26/12/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(imza)

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Jüri Başkanı.....(imza)

Doç. Dr. Seval KIZILDAĞ ŞAHİN

Jüri Üyesi.....(imza)

Doç. Dr. Önder BALTACI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26/12/2023

(imza)

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin veriyorum.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Teziminyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26/12/2023

Tunahan KARGI

(İmza)

ÖZET

SEÇİM TEORİSİ TEMELLİ ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Tunahan KARGI

Danışman: Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

2023-(XVI + 106)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Doç. Dr. Seval KIZILDAĞ ŞAHİN

Doç. Dr. Önder BALTACI

Seçim teorisinde insanlara, seçimlerinden bir diğer ifade ile davranışlarından sorumlu olduğu ve bu yüzden de kişinin sadece kendi davranışlarını kontrol edebileceği, başkalarının davranışlarını kontrol edemeyeceği varsayımı ile yaklaşmaktadır. Seçim teorisi uzun süreli tüm psikolojik problemlerin özünde bir ilişki problemi olduğunu, doyum verici bir yaşamın temelinde sağlıklı ilişkilerin olduğunu vurgular. Araştırmanın amacı, gerçeklik terapisi çerçevesinde ergenlik dönemindeki bireylerin hem anneleri hem de babaları ile ilişkisindeki yapıcı ve yıkıcı alışkanlıkları nasıl algıladıklarını ölçmeye yönelik likert tipi ölçek geliştirmektir. Araştırma kapsamında ilgili alan yazın incelenmiş, madde havuzu oluşturulmuş, uzman görüşü alınmış, pilot uygulama yapılmış, 30 maddesi yapıcı, 29 maddesi yıkıcı alışkanlık ifadesi olan toplamda 59 maddelik anne ve baba uygulama formları oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubu, ergenlik dönemindeki 14-18 yaş aralığındaki 691 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Formlar açımlayıcı faktör analizi yapmak üzere 346 lise öğrencisine uygulanmıştır. Analiz sonucunda, Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin saygı, cesaretlendirme, yakınlık ve kabul olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu, bu alt boyutlarının güvenilirliklerinin sırasıyla .93, .86, .92 ve .93 olduğu, ölçeğin toplam güvenilirliğin .97 olduğu, 25 maddeye sahip ve varyansın %71.16'sını açıkladığı tespit edilmiştir. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin yakınlık, saygı, kabul ve cesaretlendirme olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu, bu alt boyutlarının güvenilirliklerinin sırasıyla .95, .94, .92 ve .93 olduğu, ölçeğin toplam güvenilirliğin .97 olduğu, 29 maddeye sahip olduğu ve varyansın %73.46'sını açıkladığı tespit

edilmiştir. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin suçlama, cezalandırma, söylenme ve eleştirme olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu, bu alt boyutlarının güvenilirliklerinin sırasıyla .85, .84, .82 ve .85 olduğu, ölçeğin toplam güvenilirliğin .93 olduğu, 22 maddeye sahip olduğu ve varyansın %62.22'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin söylenme, cezalandırma, eleştirme ve suçlama olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu, bu alt boyutlarının güvenilirliklerinin sırasıyla .87, .88, .77 ve .83 olduğu, ölçeğin toplam güvenilirliğin .92 olduğu, 21 maddeye sahip olduğu ve varyansın %63.62'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Alt boyut yapısını doğrulamak formül doğrulayıcı faktör analizi yapmak üzere 345 lise öğrencisine uygulanmıştır. Analiz sonucunda, algılanan yıkıcı alışkanlıklar anne ve baba ölçekleri ile algılanan yıkıcı alışkanlıklar anne ve baba ölçeklerinde CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ergen-anne ilişkisi, Ergen-baba ilişkisi, Gerçeklik terapisi, Ölçek geliştirme, Seçim teorisi, Yıkıcı alışkanlıklar, Yıkıcı alışkanlıklar

ABSTRACT

A STUDY TO DEVELOP PARENT RELATIONSHIP SCALES PERCEIVED BY ADOLESCENTS BASED ON CHOICE THEORY

MASTER'S THESIS

Prepared by: Tunahan KARGI

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

2023-(XVI + 106)

Kırsehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational of Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Assoc. Prof. Dr. Seval KIZILDAĞ ŞAHİN

Assoc. Prof. Dr. Önder BALTACI

In choice theory, people are approached with the assumption that they are responsible for their choices, in other words, their behavior, and therefore the person can only control his own behavior, not the behavior of others. Choice theory emphasizes that all long-term psychological problems are essentially relationship problems, and that healthy relationships are the basis of a satisfying life. The aim of the research is to develop a Likert-type scale for how adolescents perceive constructive and destructive habits in their relationships with both their mothers and fathers, within the framework of reality therapy. Within the scope of the research, the literature was examined, an item pool was formed, expert opinion was taken, a pilot application was carried out, and mother and father application forms were formed with a total of 59 items, 30 of which were constructive and 29 items were destructive habits. The study group of the research consists of 691 high school students between the ages of 14-18. The forms were applied to 346 high school students to conduct exploratory factor analysis. As a result of the analysis, it was found that the Perceived Mother-Constructive Habits Scale consists of four sub-dimensions: respecting, encouraging, closeness and accepting, the reliabilities of these sub-dimensions are .93, .86, .92 and .93 respectively, the total reliability of the scale is .97, and it has 25 items. of them and it was determined that 71.16% of the variance was explained. The Perceived Father Constructive Habits Scale consists of four sub-dimensions: closeness, respecting, accepting and encouraging, the reliabilities of these sub-dimensions are .95, .94, .92 and .93 respectively, the total reliability of the scale is .97, it has 29 items of them and it was determined that 73.46% of the variance

was explained. The Perceived Mother Destructive Habits Scale consists of four sub-dimensions: blaming, punishing, complaining and criticizing, the reliabilities of these sub-dimensions are .85, .84, .82 and .85 respectively, the total reliability of the scale is .93, it has 22 items of them it was determined that 62.22% of the variance was explained. The Perceived Father Destructive Habits Scale consists of four sub-dimensions: grumbling (nagging), punishing, criticizing and blaming, the reliabilities of these sub-dimensions are .87, .88, .77 and .83 respectively, the total reliability of the scale is .92, it has 21 items of them and it was determined that 63.62% of the variance was explained. To verify the subdimensional structure, the forms were applied to 345 high school students to conduct confirmatory factor analysis. As a result of the analysis, it was seen that the CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI and RMSEA values were in good agreement with the perceived constructive habits mother and father scales and the perceived destructive habits mother and father scales.

Key Words: Adolescent-mother relationship, Adolescent-father relationship, Reality therapy, Scale development, Choice theory, Caring habits, Deadly habits

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması ile ergenlik dönemindeki bireylerin hem anne hem de babaları ile olan ilişkilerinde kendilerine seçim teorisi mi yoksa dışsal kontrol psikolojisi ile mi yaklaştığına yönelik algısını ölçmek üzere yıkıcı alışkanlıklar ve yapıcı alışkanlıklar üzerinden “Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği’nin” geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Lisans eğitimimden bugüne kadar farklı bakış açılarıyla benim de bakış açımı zenginleştiren, ufkumu açan, bu çalışma sürecimde beni motive eden, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, geri bildirimleri ile beni yönlendiren ve yeni hedeflerle başarmamı sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT hocama teşekkürlerimi ve minnettarlığımı borç bilirim.

Tez savunma jürimde yer alarak kıymetli fikirleri ile tezime katkı sağlayan ve jürimde yer almalarından onur duyduğum Doç. Dr. Önder BALTACI ve Doç. Dr. Seval KIZILDAĞ ŞAHİN hocalarıma teşekkürlerimi iletiyorum.

Her konuda olduğu gibi bu çalışma sürecimde de manevi desteğini her daim hissettiğim canım annem Sultan KARGI, babam Mevlüt KARGI ve kardeşim Metehan KARGI başta olmak üzere her an fikrilerine danışabildiğim, yüksek lisans kaderini ortaklaşa paylaştığım Rabia ARZUMAN, Esra ÖRTÜCÜ ve Ziya DEMİR’e, motivasyonum düştüğü yerde kaldığım yerden devam edebilmem için bana güç veren, katkılarıyla tezimi zenginleştiren çok sevgili dostlarım Ali KÖSE, Naime KILINÇ, Zeynep SALMAN, Ebru ÇİFTÇİ, Güler SARIHAN, Elif SARIHAN, Mehmet Emin AKAN ve Abdülsamet DEMİR’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLIKLARI	5
1.4. VARSAYIMLAR	5
1.5. TANIMLAR	6
BÖLÜM II	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1 İHTİYAÇLAR.....	7
2.2. SEÇİM TEORİSİ.....	10
2.3. KALİTE DÜNYASI	11
2.4. TOPLAM DAVRANIŞ	12
2.5. DIŞSAL KONTROL PSİKOLOJİSİ.....	13
2.6. ALIŞKANLIKLAR.....	14
2.7. KİMLİKLER.....	16
2.8. SEÇİM TEORİSİ KAPSAMINDA EBEVEYN-ERGEN İLİŞKİSİNE BAKIŞ	17

2.9. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	20
2.9.2. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	20
2.9.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	24
BÖLÜM III.....	26
3. YÖNTEM.....	26
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	26
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	26
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	27
3.3.1. Veri Toplama Süreci	27
3.3.2. Veri Toplama Araçları ve Ölçek Maddelerinin Geliştirilmesi	28
3.4. VERİ ANALİZİ.....	29
BÖLÜM IV	31
4.BULGULAR.....	31
4.1. YAPICI ALIŞKANLIKLARA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI	31
4.1.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları.....	31
4.1.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	35
4.1.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları.....	37
4.1.4. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	41
4.1.5. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması	43
4.1.6. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları.....	45
4.1.7. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	48

4.1.8. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları.....	50
4.1.9. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	54
4.1.10. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması	56
4.2. YIKICI ALIŞKANLIKLARA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI ..	58
4.2.1. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları.....	58
4.2.2. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	61
4.2.3. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları.....	63
4.2.4. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	67
4.2.5. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması	69
4.2.6. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları.....	71
4.2.6. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin AFA Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	74
4.2.7. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları.....	76
4.2.8. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin DFA Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular	80
4.2.9. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması ..	82
4.3. ÖLÇÜT BAĞINTILI GEÇERLİĞE İLİŞKİN BULGULAR	84
BÖLÜM V.....	85
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	85
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	85
5.2. ÖNERİLER	92

KAYNAKÇA	93
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ.....	1056

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Beş Temel İhtiyaç	7
Şekil 2.2. Alışkanlıklar	15
Şekil 3.1. Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçekleri ..	28
Şekil 4.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği	33
Şekil 4.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları	39
Şekil 4.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı).....	40
Şekil 4.4. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği.....	46
Şekil 4.5. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları.....	52
Şekil 4.6. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)	53
Şekil 4.7. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği	59
Şekil 4.8. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları.....	65
Şekil 4.9. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)	66
Şekil 4.10. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği.....	72
Şekil 4.11. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları.....	78
Şekil 4.12. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı).....	79

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri.....	327
Tablo 4.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri.....	32
Tablo 4.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri.....	34
Tablo 4.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları.	35
Tablo 4.4. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları.....	36
Tablo 4.5. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları.....	36
Tablo 4.6. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular.....	37
Tablo 4.7. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlik Katsayıları.	41
Tablo 4.8. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları.....	42
Tablo 4.9. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları.....	42
Tablo 4.10. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi.....	43
Tablo 4.11. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri.....	45
Tablo 4.12. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri.....	47
Tablo 4.13. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları.....	48
Tablo 4.14. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları.....	49
Tablo 4.15. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları.....	50
Tablo 4.16. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular.....	50

Tablo 4.17. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlik Katsayıları	54
Tablo 4.18. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları	55
Tablo 4.19. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları	56
Tablo 4.20. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi	56
Tablo 4.21. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri	59
Tablo 4.22. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri	60
Tablo 4.23. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları	61
Tablo 4.24. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları	62
Tablo 4.25. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları	62
Tablo 4.26. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular	63
Tablo 4.27. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları	67
Tablo 4.28. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları	68
Tablo 4.29. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları	68
Tablo 4.30. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi	69
Tablo 4.31. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri	71
Tablo 4.32. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri	73
Tablo 4.33. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları	74
Tablo 4.34. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları	75

Tablo 4.35. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları	75
Tablo 4.36. İlk DFA Sonrası Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular	76
Tablo 4.37. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular	77
Tablo 4.38. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları	80
Tablo 4.39. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları	81
Tablo 4.40. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları	81
Tablo 4.41. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi	82
Tablo 4.42. Ölçüt Bağımlı Geçerliğe İlişkin Bulgular	84

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Birey, var olduğu andan itibaren birtakım ihtiyaçlarının gidermeye yönelik davranışlar sergiler. Bu davranışları sergilemekteki en temel motivasyon ise acıyı azaltıp hazzı artırmaktır (Glasser, 2005). Acıdan kaçmanın, dolayısıyla hazzı hissetmenin de yolu temel ihtiyaçlarımızın doyurulmasından geçmektedir (Murdock, 2014). Gerçeklik terapisine göre bu temel ihtiyaçlar; hayatta kalma veya kendini koruma, sevme ve ait olma, güç veya kendilik değeri, özgürlük veya bağımsızlık ve eğlencedir (Glasser, 2004; Wubbolding, 2017). Bu beş temel ihtiyaç doğuştan gelir ve evrenseldir (Glasser, 2005).

Glasser (2005) gerçeklik terapisinin ideolojisinin zeminini seçim teorisi üzerine kurmuştur. Seçim teorisi, hissettiğimiz mutsuzluklar da dahil olmak üzere yaptığımız her şeyin kendi seçimimiz olduğu ilkesine dayandırılmıştır. Seçim teorisinde insanlara, seçimlerinden bir diğer ifade ile davranışlarından sorumlu olduğu ve bu yüzden de kişinin sadece kendi davranışlarını kontrol edebileceği, başkalarının davranışlarını kontrol edemeyeceği varsayımı ile yaklaşmaktadır (Corey, 2015; Glasser, 2005; Murdock, 2014). Seçim teorisinin zıddı olan dışsal kontrol psikolojisinde ise insanları kontrol edebileceğimiz ya da başka insanlar tarafından davranışlarımızın kontrol edildiği ve kendi dışımızdaki bu güçler karşısında aciz davrandığımız inancına sahip olduğumuz varsayılmaktadır (Wubbolding, 2004).

Bireyler ilişkilerinde yaşadıkları sorunları, mutsuzlukları gidermek için kendi davranışları yerine ilişki içerisinde olduğu kişileri kontrol edebilmek için dışsal kontrol psikolojisinin yıkıcı alışkanlıklarına başvurabilir (Glasser, 2005). Seçim teorisinde, uzun süreli tüm psikolojik problemlerin özünde bir ilişki problemi olduğunu vurgulanmasının yanı sıra doyum verici bir yaşamın temelinde sağlıklı ilişkileri ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Cameron, 2011; Gençtanırım Kurt, Demir ve Kargı, 2021). Ayrıca teoride insanların aslında iyi anlaşmak istediği kişilerle anlaşamadığı için mutsuz olduğu ifade edilmektedir (Glasser, 2005).

Glasser'e (2005) göre dışsal kontrol psikolojisinin mutluluğumuz, sağlığımız, evliliklerimiz, ailelerimiz, öğrenmelerimiz ve iş hayatımız üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Bu

yıkıcı etkinin sebebi olarak dışsal kontrol psikolojisinin “yıkıcı alışkanlıkları” gösterilmektedir. Bu alışkanlıklar eleştirmek, suçlamak, şikâyet etmek/sızlanmak, söylenmek/dırdır etmek, tehdit etmek, cezalandırmak ve kontrol etmek için ödül bir diğer ifadeyle koşullu ödüllendirme (Glasser, 2005). Bu alışkanlıklar sağlıklı ilişkiler geliştirmede ve mutlu olmanın önündeki engeller olarak değerlendirilebilir. Eğer sağlıklı ve mutlu ilişkiler kurmak istiyorsak dışsal kontrol psikolojisinin yıkıcı alışkanlıklarının zıddı olan dinleme, destekleme, cesaretlendirme, saygı duyma, müzakere etme, güven verme ve kabul etme “yapıcı alışkanlıklarını” kullanmalıdır (Glasser, 2003).

Glasser (2005), yaşadığımız mutsuzlukların tohumunun, hayatımızın ilk yıllarında karşılaştığımız ve bizim için neyin olup olmadığına karar veren kişiler tarafından atıldığını ifade etmektedir. Bu yıllarda kalite dünyamızda yer edinmeye başlayan ilk kişiler tarafından dışsal kontrol psikolojisinin uygulanması çocukta kendisine güvenilmediği algısını oluşturmada, zayıf ve güvensiz bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu yüzden çocuklarla kurulan ilişkide dışsal kontrol psikolojisi yerine seçim teorisini kullanmanın erken dönemde güvenme deneyiminin yaşanmasını sağlayacağı söylenebilir (Glasser, 2002). Kalite dünyamızda ilk yer edinen kişiler ebeveynlerimiz veya bize bakım veren kişilerdir (Glasser, 2005). Yine ebeveynlerimizle olan ilişkimizde seçim teorisinin veya dışsal kontrol psikolojisinin kullanılmasının çocuk üzerinde birtakım etkiler bıraktığı da ifade edilir (Glasser, 2002; Murdock, 2014). Ayrıca ebeveynler, çocukları ile ilişkisinde seçim teorisini kullanır, çocuklarına ceza vermeyi reddeder ve koşullu olmayan sevgi verirlerse bu çocuklar, dışsal kontrol psikolojisinden uzak oldukları için kendi seçimlerinin sorumluluğunu üstlenebilir (Murdock, 2014).

Ebeveynlerin davranış örüntülerini talepkârlık ve duyarlılık olarak iki boyuta ayırmak mümkündür ve bu boyutların kesiştiği noktada demokratik, otoriter, izin verici/müşahakâr ve izin verici/ihmalkâr olmak üzere dört ebeveyn tutumundan bahsedilir (Maccoby ve Martin, 1983). Bu boyutlardan talepkârlık ebeveyn kontrolü olarak anılırken duyarlılık ise ebeveyn sıcaklığı olarak anılmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Ebeveyn kontrolü disiplin, sevgiden yoksun bırakma, cezalandırma, kısıtlama gibi davranışlarla karakterize olurken ebeveyn sıcaklığı destekleme, duyarlı olma, kabul gibi davranışlarla karakterize olmaktadır (Baumrind, 1966, 1967, 1971; Chauduri, 2006; Yenihayat, 2001). Bu bağlamda ebeveyn davranış örüntülerinden ebeveyn kontrolünün dışsal kontrol psikolojisi, ebeveyn sıcaklığının ise seçim teorisi ile benzerlik gösterdiği yorumu yapılabilir.

Glasser (1965), iki tür kimlikten söz etmektedir: Başarılı kimlik ve başarısız kimlik (akt. Kaner, 1993). Bu iki kimlik insansın doğumuyla birlikte başlayan çevresi ile etkileşimi sonucu gelişir (Yorgun ve Voltan-Acar, 2014). Başarılı kimliğe sahip kişiler temel ihtiyaçlarını karşılamada sorumluluk sahibi olma ve etkili davranışsal seçimlerde bulunabilme, gerçeği çarpıtmadan olduğu gibi kabul etme, özdenetime sahip olma, kendini değerli görme gibi özelliklere sahiptir ve kısacası mutludurlar (Glasser, 1997; Kaner, 1993). Başarısız kimliğe sahip kişilerde sevme ve ait olma ihtiyacı başta olmak üzere diğer temel ihtiyaçlar yeterince karşılanamamıştır ve bu kişiler özsaygıları düşük, kişiler arası ilişkileri zayıf, ihtiyaçlarını karşılamada etkili davranışsal seçenekleri olmayan ve sorumluluk alamayan, dışsal kontrol psikolojisinin denetiminde olan, gerçekleri yadsıyan kısacası mutsuz kişilerdir (Glasser, 1997; Kaner, 1993; Palancı, 2004; Yorgun ve Voltan-Acar, 2004).

İnsanın yaşamındaki gelişimsel dönemler arasında biyolojik, psikolojik ve toplumsal değişimlerin hızlı ve kritik gelişimsel görevlerin yoğun olduğu dönemlerden biri şüphesiz ergenlik dönemidir (Avcı, 2010). Ergenlik döneminde bireyin hem fizyolojik hem psikolojik alandaki gelişimine hem de toplumsal rollere uyum sağlayarak kimlik duygusunu geliştirmeye çalıştığı göz önüne alındığında, bu dönemin kişilik oluşumunda önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Avcı, 2010; Burger, 2006). Ayrıca bu dönem Erikson'un (1994) psikososyal gelişim kuramı çevresinde ele alındığında bireyin kimlik duygusunu edindiği dönemdir. Bu dönem "kimlik edinimine karşı kimlik karmaşası" olarak adlandırılır ve bu dönemde bireyin deneyimleme sürecini engellenmesi kimlik karmaşası yaşamasına neden olabilir (Atak, 2011; Erikson, 1994).

Ergenlik ile birlikte birey kuralları sorgulama ve otoriteyi reddetme eğiliminde olabilir (İnanç, Bilgin ve Atıç, 2008). Ergene karşı ebeveyn tutumunun otoriter olduğu durumlarda ergen kendi görüşlerini ifade edemez ve ergene kendi benliğini yönetmesine izin verilmez (Avcı, 2010). Ergenlerin kimlik gelişiminde ebeveynlerin kısıtlayıcı, küçük düşürücü ve ilgisiz tavırları kimlik gelişimini olumsuz etkilerken; kabul, empati ve ilgili tavırların kimlik gelişimini olumlu etkilemektedir (Hauser ve ark., 1984). Bu bağlamda özellikle seçim teorisinin açıkladığı ihtiyaçlardan olan özerkliğin ön plana çıktığı ergenlik dönemindeki bireylerin anne ve babaları ile olan ilişkilerinin yapıcı ve yıkıcı alışkanlıklar açısından anlaşılmasının önem arz ettiği düşünülebilir. Yine ebeveynlerin ergenlerle ilişkisinde seçim teorisinin kullanmasının başarılı kimliğin gelişimine, dışsal kontrol psikolojisinin kullanılmasının ise başarısız kimliğin gelişimine olanak tanıyacağı söylenebilir. Bireylerin

anne ve babaları ile ilişkilerinde bu alışkanlıkları nasıl algıladıklarının betimlenebilmesi için bir ölçme aracına ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ergenlik dönemindeki bir bireyin gelişim özellikleri göz önüne alındığında ergenin kimlik ve kişilik gelişiminde ebeveynleri ile olan ilişkisinin önemli olduğu söylenebilir. Ergenlerin ebeveynleri ile ilişkilerinde seçim teorisinin yapıcı alışkanlıklarına maruz kaldıklarında mutlu ve başarılı kimliği destekleyici bir ilişkide, dışsal kontrol psikolojisinin yıkıcı alışkanlıklarına maruz kaldıklarında mutsuz ve başarısız kimliğe neden olan bir ilişkide olacakları düşünülebilir ve ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerindeki bu algının anlaşılmasının önem arz ettiği düşünülebilir.

İlgili alan yazın incelendiğinde ergenler tarafından hem anneleri hem de babaları ile ilişkilerinde kendilerine Glasser'in (2005) seçim teorisi ya da dışsal kontrol psikolojisi kullanılarak mı yaklaşıldığına dair algısını betimleyen bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Ergenler üzerinde bu algının ölçülebilmesi için ilgili alan yazında ölçme aracı boşluğunun bulunduğu göze çarpmıştır. Bu bağlamda, bu araştırma ile ergenlik dönemindeki bireylerin hem anne hem de babaları ile olan ilişkilerinde kendilerine seçim teorisi mi yoksa dışsal kontrol psikolojisi ile mi yaklaştığına yönelik algısını ölçmek üzere yıkıcı alışkanlıklar ve yapıcı alışkanlıklar üzerinden "Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin" geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin hem anne hem de babaları ile olan ilişkilerinde kendilerine seçim teorisi mi yoksa dışsal kontrol psikolojisi ile mi yaklaştığına yönelik algısını ölçmek üzere yıkıcı alışkanlıklar ve yapıcı alışkanlıklar üzerinden Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeklerinin geliştirilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin yapı geçerliği sağlanmakta mıdır?

2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin alt boyutlarının güvenilirliği sağlanmakta mıdır?

3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin her birinin güvenilirliği sağlanmakta mıdır?

4. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliği toplam puanlarının korelasyonları çerçevesinde sağlanmakta mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLIKLARI

Bu araştırmadaki olası sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırma örneklem olarak seçilen ergenlik dönemindeki 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırmacı tarafından erişilmiş örneklem büyüklüğü ile sınırlıdır.
3. Araştırma kapsamında belirlenen alışkanlıklar, bu araştırma kapsamında geliştirilen Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmanın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırma kapsamında geliştirilen Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin ergenler tarafından ölçülmek istenen algıyı ölçtüğü varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan katılımcıların ölçek maddelerini gerçekçi ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.
3. Araştırma örnekleminin ait olduğu evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Araştırmanın çerçevesini oluşturan temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

İhtiyaçlar: Gerçeklik terapisi tarafından açıklanan, doğuştan gelen ve evrensel olan beş temel ihtiyaçtır; hayatta kalma, sevmeye ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence.

Seçim teorisi: Seçim teorisi hayatımızın akışındaki seçimlerimizi neden ve nasıl yaptığımızı açıklayan bir içsel kontrol psikolojisidir (Glasser, 1999).

Kalite dünyası: Doğumumuz ile birlikte oluşmaya başlayan ve deneyimlerimiz ile birlikte gözden geçirdiğimiz kalite dünyamızda iyi hissetmememiz sağlayan şeylerin birer temsilidir (Corey, 2015; Murdock, 2014).

Toplam davranış: Bütün davranışlarımız hareket etme, düşünme, hissetme ve fizyoloji olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Corey, 2015; Glasser, 2005). Toplam davranış temel ihtiyaçlarımızı karşılamamanın, isteklerimiz ile sahip olduklarımız arasındaki farkı kapatmanın en uygun yoludur (Corey, 2015).

Dışsal kontrol psikolojisi: Başka insanlar tarafından davranışlarımızın kontrol edildiği veya başka insanların davranışlarını kontrol edebileceğimiz inancında olmaktır (Wubbolding, 2004).

Yıkıcı alışkanlıklar: Seçim teorisi tarafından açıklanan eleştirmek, suçlamak, şikâyet etmek, söylenmek, tehdit etmek, cezalandırmak ve koşullu ödüllendirmek alışkanlıklarıdır.

Yapıcı alışkanlıklar: Seçim teorisi tarafından açıklanan dinlemek, desteklemek, cesaretlendirmek, saygı göstermek, müzakere etmek, güven vermek ve kabul etmek alışkanlıklarıdır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Algılanan ebeveyn ilişki alışkanlıkları ölçeklerinin geliştirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada gerçeklik terapisi esas alınmıştır. Bu nedenle ölçeğin ana yapısı ortaya koyabilmek adına bu bölümde gerçeklik terapisinin temel kavramlarından ihtiyaçlar, seçim teorisi, kalite dünyası, toplam davranış, dışsal kontrol psikolojisi, alışkanlıklar ve kimliklerden bahsedilmiştir. Ayrıca seçim teorisi kapsamında ebeveyn-ergen ilişkisinden açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2.1 İHTİYAÇLAR

Birey, var olduğu andan itibaren birtakım ihtiyaçlarının gidermeye yönelik davranışlar sergiler. Bu davranışları sergilemekteki en temel motivasyon ise acıyı azaltıp hazzı artırmaktır (Glasser, 2005). Acıdan kaçmanın, dolayısıyla hazzı hissetmenin de yolu temel ihtiyaçlarımızın doyurulmasından geçmektedir (Murdock, 2014). Gerçeklik terapisine göre bu temel ihtiyaçlar; hayatta kalma veya kendini koruma, sevme ve ait olma, güç veya kendilik değeri, özgürlük veya bağımsızlık ve eğlencedir (Glasser, 2004; Wubbolding, 2017). Bu beş temel ihtiyaç doğuştan gelir ve evrenseldir (Glasser, 2005). Şekil 2.1’de beş temel ihtiyaçlara yer verilmiştir.

Şekil 2.1. Beş Temel İhtiyaç

Hayatta kalma veya kendini koruma ihtiyacı; yeme-içme, barınma, hastalıklardan korunma, cinsellik gibi ihtiyaçları içerir. Bu ihtiyaç temelde bedenin dengesine korumaya yöneliktir (Karataş ve Yavuzer, 2018, Wubbolding, 2017). Bireyler hayatta kalma temel

ihtiyacına genetik olarak programlanmıştır. Ayrıca bu temel ihtiyaç diğer temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için kendini güvende hissetmeyi de içermektedir. Bu ihtiyaçları gidermek için verilen mücadele güvenliği sağlamayı da içine almaktadır (Akpınar ve Öz, 2013; Glasser, 2005; Wubbolding, 2017).

Bireylerin en önemli temel ihtiyacı sevmeye ve ait olmaktır (Glasser, 2005; Murdock, 2014). Bu ihtiyaç sevmeyi ve ait olmayı diğer insanlara yöneltme ve daha da önemlisi sevmeye ve ait olmaya ilişkin temel ihtiyaçtır (Karataş ve Yavuzer, 2018; Wubbolding, 2017). Aile, arkadaşlar, en yakınımızda samimi bulunan kişiler aracılığıyla sevmeye ve ait olma ihtiyacı giderilebilir (Peterson, 2000). İyi geçinmek istenilen insanlarla iyi geçinmiyor olmak ve bu ihtiyacın yeterince karşılanamaması bireyleri mutsuz yapmaktadır (Glasser, 2005; Karataş ve Yavuzer, 2018). Bu ihtiyaç karşılanması en zor ihtiyaçtır çünkü karşılıklı iş birliğinin kurulması ile bu temel ihtiyaç giderilebilir (Corey, 2015). Glasser (2005)'e göre tüm uzun süreli psikolojik problemlerin ortak kaynağı, özünde bir ilişki problemi olmasıdır.

Sevgi ve aidiyet genleri, sevgiyi tüm yaşam boyunca devam ettirmeyi gerektirir fakat bu devamlılığı sağlamanın dış kontrol dünyasında tatmin edilmesi zor olduğu ifade edilir (Glasser, 1999). Glasser (1999)'e göre aile üyeleri, özellikle çocuklar ve ebeveynler, genellikle diğerinin vermeye istekli olduğundan daha fazlasını istemekte ve bu istekler aile üyelerini birbirlerine karşı dış kontrol psikolojisini kullanmaya itmektir. Bu psikolojinin kullanımı sürekli bir hal aldığı anda aile genellikle parçalanmakta ve dışsal kontrolün devamlılığı kopuşu hızlandırmaktadır. Glasser (1999), aile içinde sevgiyi vermek ve sevmekle ilgili diğer zorlukları çözebilmenin dışsal kontrol psikolojisinden vazgeçerek yerine seçim teorisini uygulamak olduğunu ifade etmektedir. Sonuçta Glasser (2005)'e göre tüm uzun süreli psikolojik problemler özünde bir ilişki problemi barındırmaktadır. Bu sebeptendir ki aile içinde, özellikle ebeveynler ile çocukları arasında seçim teorisi tarafından önerilen yapıcı ilişki alışkanlıklarının kullanılmasının sevgi ve aidiyet ihtiyacının doyurulmasını sağlayacağı düşünülebilir.

Güç veya kendilik değeri ihtiyacı, tanınmak için sarf edilen çabalar ile karakterize olur (Glasser, 2002). Glasser (1999)'a göre bu ihtiyaç en ayırt edici insan ihtiyacıdır ve türe özgüdür. Başkaları için önemli olduğunu bilme ve önemli olduğunu hissetme ihtiyacı doğuştan olarak içten gelir (Peterson, 2000). İçsel olarak başardığını hissetmeye ve kendini değerli görmeye yönelik temel ihtiyaçtır (Karataş ve Yavuzer, 2018; Wubbolding, 2017). Ayrıca güç ihtiyacı başka insanlara söz geçirerek, onları kontrol ederek, onlara haklı oluşu

kanıtlayarak, insanları yanlış yaptığında cezalandırarak doyurulabilir (Glasser, 2005). Bu ihtiyaç karşılanmaya çalışırken önem verilen insanların tarafından yok sayılma bireye kendini güçsüz hissettirir ve acı yaşatır (Murdock, 2014).

Aile içinde de ebeveynler ile çocuklar arasında güç ihtiyacı karşılanmaya çalışılır. Güç ihtiyacı, hayatta kalmanın yerini çok erken yaşlarda almaya başlar ve bireyin yaşamayı seçtiği hayatı yöneten bir ihtiyaçtır (Glasser, 1999). Bebeklik döneminde ebeveynlerimizin bize istediğimizi vermesi için ağlayarak dikkatlerini çektik ve onları bu şekilde kullanarak güç ihtiyacımızı tatmin ettik. Ayrıca Glasser (1999) güç ihtiyacının, ergenlik çağında, bireyleri hayatta kalmanın ve sevgi dolu bir ilgi görmenin ötesine taşıyacak seçimleri yapması için gerekli motivasyon kaynağı olarak değerlendirmektedir.

Özgürlük veya bağımsızlık temel ihtiyacının karşılanmanın temel koşulu, hayatın kontrolünün bizde olduğunu bilmeye başlamaktadır (Peterson, 2000). Çünkü bu ihtiyaç başkalarının gücünü kullanarak, kendi yaşamımızla ilgili ne yapmak istediğimizi tehdit etmeye başladığı zaman ortaya çıkar (Glasser, 1999). Seçim yapabiliyor olmak bu ihtiyacın karşılanabildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Murdock, 2014). Birey bir tehdit ile karşı karşıyayken en çok bu ihtiyacın giderilmeyecek olmasından endişelenir çünkü dış kontrol psikolojisi, özgürlük ihtiyacının düşmanıdır (Glasser, 1999). Özgürlüğü kaybetmek, insani bir özellik olarak yapıcı bir şekilde yaratıcı olma yeteneğinin azalmasına veya kaybolmasına neden olur (Glasser, 1999). Kendince kendini ifade edebilmek, üretmek, istenilen şekilde ibadet edebilmek, kiminle ve nasıl ilişki kurabileceğine karar verebilmek bu temel ihtiyaca yönelik yaşantıları ifade etmektedir (Karataş ve Yavuzer, 2018; Wubbolding, 2017). Glasser (1999) için özgürlük başkalarından özgürlüktür ama asla diğerlerinden yalıtılmış bir özgürlük değildir. Tam özgürlüğe sahip olunamaz çünkü hiçbirimiz genlerimizde yazılanlardan daha fazla özgür değiliz.

Eğlence temel ihtiyacı karşılanması en kolay gereksinimdir ve bu ihtiyacı karşılanmanın birçok yolu bulunmaktadır (Glasser, 2005). Bu ihtiyacı oyunlar oynayarak doyurmak mümkündür (Peterson, 2000). Şakalaşip gülmek, okuyup derlemek, spor aktivitelerinde bulunmak eğlence ihtiyacının giderilmesini sağlayabilir (Wubbolding, 2017). Ayrıca eğlenme, çok güzel duyguların üretilmesinin sağladığı gibi yeni şeyler öğrenmeyi de kolaylaştırmaktadır (Glasser, 2002). Öğrenmek ve gülmek eğlence ihtiyacının giderilmesinin yanı sıra başarılı da bir ilişkinin şartı olarak değerlendirilebilir (Glasser, 2002). Ayrıca Glasser (1999) tarafından bireylerin birbirleri ile iyi geçinmesi çok çaba göstermesi gerektiği, bunu

yapmaya başlamanın en iyi yolunun birlikte eğlenceli bir şekilde öğrenmek olduğu, gülmenin ve öğrenmenin tüm başarılı ve uzun vadeli ilişkilerin temeli olduğu ifade edilmektedir.

Glasser (1999), sosyal varlıklar olduğumuzu ve ihtiyaçlarımızı tatmin edici düzeyde karşılayabilmemiz için iyi ilişkiler içinde olmamız gerektiğini vurgular. İnsanları olumlu anlamda etkilemek için kullanılmayan gücün ve geri dönüldüğünde bireyi karşılayacak biri yoksa özgürlüğün değeri olmadığı; iyi bir ilişkide özgürlüğe duyulan ihtiyaç sanılandan daha az olduğu ve başkalarıyla paylaşılmıyorsa yeni bir şeyler öğrenmenin veya bir şeyler başarmanın eğlence ihtiyacını tatmin etmeyeceği söylenebilir (Glasser, 1999).

Gerçeklik terapisinin açıkladığı ihtiyaçlar birlikte değerlendirildiğinde bu ihtiyaçların doyurulması için ilişkiler kurmamızın kaçınılmaz olduğu düşünülebilir. Kalite dünyamızda ilk yer eden kişilerin anne ve babalarımız olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerimizle kurduğumuz ilişkinin kalitesinin ihtiyaçlarımızın doyuma ulaşmasında belirleyici bir unsur olduğu çıkarımı yapılabilir. Ebeveynlerle kurulan ilişkide ihtiyaçlar ne ölçüde doyuma ulaşıyorsa bireyin de o ölçüde mutlu olacağı düşünülebilir.

2.2. SEÇİM TEORİSİ

Glasser (2005) tarafından ortaya konulan gerçeklik terapisinin temeli seçim teorisi üzerine kurulmuştur. Seçim teorisine göre uyarılar belirli bir seçim yapmak için insanı tutarlı bir şekilde kontrol edemez. Dış dünyadan alınan her şey ile bireyin bedeninden algıladıkları sadece birer bilgidir ve bilgi kontrol demek değildir. Bu bilgilere dayanılarak davranışlar seçilir ve seçilen davranış beyinde üretilir. Seçim teorisi, tüm canlılar gibi insanın da içsel olarak motive olduğunu vurgular (Glasser, 1999).

Seçim teorisi, hissedilen mutsuzluklar da dahil olmak üzere yapılan her şeyin bireyin kendi seçimi olduğu ilkesine dayanmaktadır ve bu teori on aksiyom ile toparlanabilir (Glasser, 2005):

1. Kontrol edebildiğimiz tek şey kendi davranışlarımızdır.
2. Başka insanlarla sadece bilgi alışverişinde bulunabiliriz.
3. Uzun süreli psikolojik problemle temelde bir ilişki problemidir.
4. İlişkilerimizde problemlerin yaşanması kaçınılmazdır.

5. Geçmişte yaşanan ilişki problemleri bizi biz yapan şeylerden biridir fakat geçmiş bize ne yapacağımız konusunda çok az şey söyler, önemli olan şu anki ilişkimizi geliştirmektir.

6. Hayatta kalma, sevme ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence olmak üzere beş genetik ihtiyaç tarafından yönlendiriliriz.

7. Bu ihtiyaçları kalite dünyamızda yer alan görüntülerin rehberliğinde karşılarız.

8. Bütün davranışlarımız hareket etme, düşünme, hissetme ve fizyolojik durum bileşenlerinden oluşan toplam davranıştır.

9. Bütün toplam davranışlar fiil kullanılarak ifade edilir.

10. Tüm toplam davranışlar seçimlerimizin sonucudur ve bizler eylemlerimiz ile düşüncelerimiz üzerinde doğrudan, hislerimiz ile fizyolojik durumumuz üzerinde dolaylı bir kontrole sahibizdir.

Seçim teorisi hayatın akışındaki seçimlerin neden ve nasıl yapıldığını açıklayan bir içsel kontrol psikolojisidir (Glasser, 1999). Glasser'e (1999) göre bu psikoloji dışsal kontrol psikolojisinden uzaklaşarak zamanla edinilen bir farkındalık, yeni bir sağduyudur ve bunun edinimi kolay değildir. Bu içsel kontrol psikolojisine erişmeye çalışırken gerçekleştirilecek davranışlar için "Yapmak üzere olduğum şey beni insanlara yakınlaştıracak mı yoksa beni onlardan daha da mı uzaklaştıracak?" sorusunu sormak dış kontrol psikolojisinde neyin yanlış olduğunun cevaplanmasını sağlayacaktır (Glasser, 1999). Bu soruya verilecek yanıt ile ebeveynler davranışlarının ergenlik dönemindeki çocuklarıyla ilişkilerinin niteliğini netleştirebilirler. İlişkilerinde yakınlığı yani mutluluğu ya da uzaklığı yani mutsuzluğu seçmek, seçim teorisi çerçevesinde ebeveynlerin davranışlarıyla ilişkilendirilebilir.

2.3. KALİTE DÜNYASI

Glasser'e (2005) göre temel ihtiyaçlarımızı doyuran ve doyurmeyen davranışlarımızı hatırlama eğilimindeyizdir. Bir temel ihtiyacı karşılamak için davranış seçileceğinde, bu anılara yani kalite dünyasında tutulan görüntülere başvurulur. Kalite dünyası, ihtiyaçları karşılayan insanlar ile nesnelere, birlikte olmak istenilen kişilerden ve arzulardan, deneyimler ile düşünce ve inançlardan oluşmaktadır (Glasser, 2005; Murdock, 2014). Gerçekliği her bireyin farklı olarak algılamasının sebebi her bireye özgü kalite dünyalarının bulunmasıdır (Glasser, 1999).

Doğum ile birlikte oluşmaya başlayan ve deneyimleri ile birlikte gözden geçirilen kalite dünyası için bireyin iyi hissetmesini sağlayan şeylerin birer temsili olduğunu söylemek

mümkündür (Corey, 2015; Murdock, 2014). Bu temsiller en çok birlikte olmak istenilen insanlar, en çok sahip olmak veya deneyimlenmek istenilen şeyler ve fikirler ile davranışların çoğunu yöneten inanç sistemleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Ayrıca kalite dünyasının en önemli parçası insanlardır ve bu insanlar en çok bağlanılmak istenilen kişilerdir (Corey, 2015). Glasser (1999)'a göre bu insanları kalite dünyasının temsillerine yerleştirmemizin ezici nedeni bu insanlarla birlikteyken çok daha hissetmemizdir.

Glasser (2005)'e göre bizler kalite dünyamıza yerleştireceğimiz insanları ve nesnelere bilinçli bir şekilde seçeriz fakat ebeveynlerimiz ya da bize bakım verenler istisnadır. Çünkü ebeveynler fark edilmeden kalite dünyasına yerleşmişlerdir ve aslında kalite dünyasına koyduğumuz ilk kişi beslenme yani hayatta kalma ve sevgi ve ait olma ihtiyacının kaynağı olarak annedir (Glasser, 2002). Ebeveynler ve çocuklar birbirlerinin kalite dünyalarına katılmakta ve karşılıklı olarak birbirlerinin kalite dünyalarına bağlı kalmaktadır (Glasser, 2005). İnsanları kalite dünyamızdan çıkarmak oldukça güçtür ve bir kişinin veya nesnenin ihtiyacımıza uygun olmadığını defalarca deneyimlersek eğer o kişi veya nesneyi kalite dünyamızdan çıkarabiliriz (Glasser, 2005).

Bu bağlamda, bireyin ebeveyninin kendi kalite dünyasına olan zorunlu ve karşılıklı katılımı yaşam boyunca devam eden, dinamik bir süreç olarak yorumlanabilir. Ergenlik dönemindeki bireyin gelişimsel özellikleri düşünüldüğünde ebeveynlerin kalite dünyasında oluşturdukları temsillerin bireyin mutluluğunu etkileyeceği düşünülebilir. Bu yüzden bu temsillerin ergenlik dönemindeki bireyde seçim teorisinin yapıcı alışkanlıklarının üzerine kurulu olması bireyin hem ihtiyaçlarında hem de ilişkilerinde doyumu yaşamasına olanak sağlayacaktır çıkarımı yapılabilir.

2.4. TOPLAM DAVRANIŞ

Davranışlar o andaki ihtiyacı gidermeye yöneliktir ve her insanın ihtiyaçlarını karşılamak için seçtiği yollar, sergilediği ve kendi seçtiği davranışlar farklıdır (Glasser, 2005; Wubbolding, 2013). Tüm önemli ve bilinçli davranışlar, özetle temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik toplam davranışlardan seçilir (Glasser, 1999). Davranışlar, istenilenler ile sahip olunanlar arasındaki farkın kendisinden güdülenir ve amaçlıdır (Corey, 2015; Wubbolding ve ark., 2004). Bireye mutsuz hissettiren davranış da bireyin kendisi tarafından seçilir ve bu mutsuzluktan kurtulmak için ya isteklerin değiştirilmesi gerekir ya yapılan şeyin değiştirilmesi gerekir ya da her ikisini birden değiştirilmesi gerekir (Glasser, 1999).

Bütün davranışlar hareket etme, düşünme, hissetme ve fizyoloji olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Corey, 2015; Glasser, 2005). Bu dört bileşen birbiriyle ilişkilidir ve dört bileşen bir araya gelerek toplam davranışı oluşturur (Corey, 2015; Murdock, 2014). Toplam davranış temel ihtiyaçları karşılamanın, istenilenler ile sahip olunanlar arasındaki farkın kapanmasının en uygun yoludur (Corey, 2015). Hareketler ve düşünceler, duygular ve fizyolojiye göre daha çok kontrol edilebilen bileşenlerken duygular ve fizyolojik durum, hareket ve düşüncelerin etkisi altındadır (Glasser, 1999). Ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocukları ile ilişkilerinde toplum davranışlarını yıkıcı alışkanlıklar yerine yapıcı alışkanlıklar üzerine temellendirilmesinin, eğer sahip olunan bir mutsuzluk varsa bunu istenilen mutluluğa doğru değiştireceği yorumu yapılabilir.

2.5. DIŞSAL KONTROL PSİKOLOJİSİ

Glasser (2005)'e göre davranışlar, hatta hissedilen mutsuzluklar bireyin kendisi tarafından seçilir. Seçim teorisi insanlara, seçimlerinden bir diğer ifade ile davranışlarından sorumlu olduğu ve bu yüzden de kişinin sadece kendi davranışlarını kontrol edebileceği, başkalarının davranışlarını kontrol edemeyeceği varsayımı ile yaklaşır (Corey, 2015; Glasser, 2005; Murdock, 2014). Eğer başka insanların kontrol edebileceği ya da başka insanlar tarafından davranışlarımızın kontrol edildiği ve kendi dışımızdaki bu güçler karşısında aciz davrandığımız inancına kapılırsak seçim teorisinin zıddı olan dışsal kontrol psikolojisinin önermesine göre hareket ediyoruz demektir (Wubbolding, 2004). Dışsal kontrol psikolojisi bireyin kişisel özgürlüğünü yok edici bir niteliğe sahiptir (Glasser, 2005).

Dışsal kontrol psikolojisi hayatın ilk dönemleri olan bebeklikten itibaren oluşmaya başlar. Hayatta kalma fizyolojik ihtiyacının giderebilmesi için ağlayarak anneleri kendimize bakmaya zorlarız. Bebekken sergilenen bu ağlama davranışı, bireyde yaşam boyunca başkalarının kontrol edebileceği sağduyusunun yer etmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu sağduyu, psikolojik ihtiyaçlar olan sevgi ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarını da karşılayabilmek için kullanılmaya başlanır. Bu erken ağlama, ihtiyaçlarını karşılamak üzere başvurulabilecek ve ömür boyu sürecek bir uygulama ile bireyi tanıştırır: dışsal kontrol psikolojisi (Glasser, 1999).

Dışsal kontrol psikoloji şu üç düşünce ya da sağduyu inancı üzerine kuruludur ve bu psikolojinin temelini oluşturur: Birincisi davranışların dışsal faktörler tarafından kontrol edildiği, ikincisi diğer insanlara istenilenlerin yaptırılabilmesi ve onların da bize istediklerini

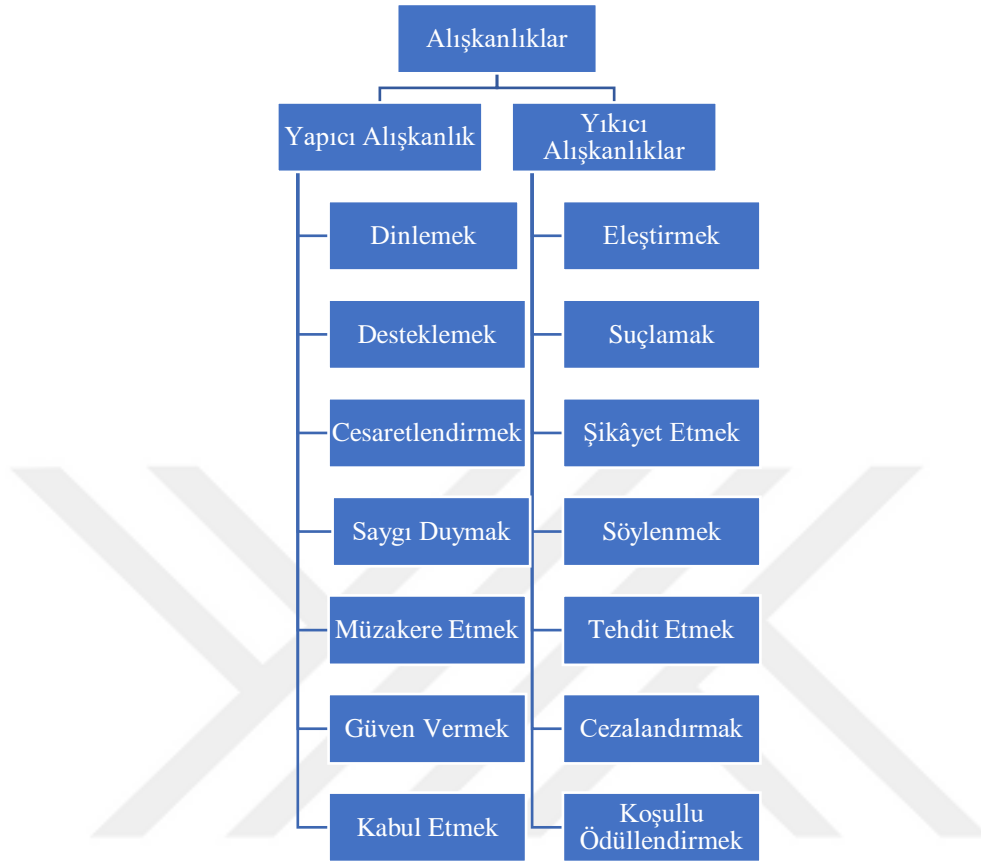
yaptırabilecekleri, üçüncüsü başkalarının davranışlarının kendi standartlarıma uymaması durumunda onları cezalandırabileceğim, uyarsa da ödüllendirebileceğim düşüncesidir (Glasser, 2005). Dışsal kontrol kısaca, kişinin kendisi dışındaki kişi ve kişileri kontrol etmeye dönük tüm davranışları olarak ifade edilebilir ve dışsal kontrol psikolojisine maruz kalan kişiler, kendilerinin teslim olmaktan başka çaresi olmadığı ve eğer savaşırlarsa da durumlarının daha da kötü olacağı inancına sahiptir (Glasser, 2005). Tüm bu düşünceler ve inançlar dışsal kontrol psikolojisinin süregelmesini sağlamaktadır ve güçsüzlük hisseden insanlar bu kontrol mekanizmalarının kullanabilecekleri günü umut etmektedirler (Glasser, 2005; Murdock, 2014).

2.6. ALIŞKANLIKLAR

Bireyler ilişkilerinde yaşadıkları sorunları, mutsuzlukları gidermek için kendi davranışları yerine ilişki içerisinde olduğu kişileri kontrol edebilmek için dışsal kontrol psikolojisinin yıkıcı alışkanlıklarına başvurabilir (Glasser, 2005). Seçim teorisinde, uzun süreli tüm psikolojik problemlerin özünde bir ilişki problemi olduğunu vurgulanmasının yanı sıra doyum verici bir yaşamın temelinde sağlıklı ilişkileri ihtiyaç duyulduğu da belirtilmektedir (Cameron, 2011; Gençtanırım Kurt, Demir ve Kargı, 2021). İnsanlar aslında iyi anlamak istediği kişilerle anlaşamadığı için mutsuzdur (Glasser, 2005). Yaşanılan problemlerin çözümü için dışsal kontrol psikolojisine başvuruldukça problemler daha karmaşık hale gelmekte ve bu yaklaşım ilişkileri kontrolcü, baskıcı, cezalandırıcı ve yıkıcı bir hale sürükleyebilmektedir (Glasser, 2005; Murdock, 2014). Dışsal kontrol psikolojisine basit ve işe vuruş doğası gereği farklı toplum, siyasi görüş, sosyoekonomik durum ve cinsiyet fark etmeksizin bütün insanlar tarafından başvurulmaktadır (Glasser, 2005).

Glasser (2005)'e göre dışsal kontrol psikolojisinin mutluluğumuz, sağlığımız, evliliklerimiz, ailelerimiz, öğrenmelerimiz ve iş hayatımız üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Bu yıkıcı etkinin sebebi dışsal kontrol psikolojisinin “yıkıcı alışkanlıklar”ından kaynaklanmaktadır. Bu alışkanlıklar eleştirmek, suçlamak, şikâyet etmek/sızlanmak, söylenmek/dırdır etmek, tehdit etmek, cezalandırmak ve kontrol etmek için ödül bir diğer ifadeyle koşullu ödüllendirmektir (Glasser, 2005; Glasser, 2002). Bu alışkanlıklar sağlıklı ilişkiler geliştirmenin ve mutlu olmanın önündeki engeller olarak değerlendirilebilir. Eğer sağlıklı ve mutlu ilişkiler kurmak istiyorsak dışsal kontrol psikolojisinin yıkıcı alışkanlıklarının zıddı olan dinlemek, desteklemek, cesaretlendirmek, saygı duymak,

müzakere etmek, güven vermek ve kabul etmek “yapıcı alışkanlıklar”ını kullanmak gerekmektedir (Glasser, 2002; Glasser, 2003).

Şekil 2.2. Alışkanlıklar

Dışsal kontrol psikolojisinin ürünü olan yıkıcı alışkanlıklardan bahsetmek gerekirse (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004):

1. Eleştirmek: Yıkıcı alışkanlıklar arasında en ölümcül olarak nitelendirilen bu alışkanlık, bir şeyde veya bir kişinin niyetinde hata bularak onu yargılamak ve bu yargılamayı ona iletmek olarak tanımlanabilir.

2. Suçlamak: Bir kişinin, bir şeyin gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesindeki kusurunu o kişiye azarlayarak ifade etmektir.

3. Şikâyet etmek: Bir kişiden veya bir şeyden duyulan hoşnutsuzluğu, yaşanan hayal kırıklığını sızlanarak buna sebep olduğu düşünülen kişiye iletmektir.

4. Söylenmek (dırdır etmek): Kalıcı rahatsızlık vermek ve bezdirmek amacıyla tekrarlayan şikâyet, suçlama, eleştiri ve tehdit içeren söylemlerin tümüdür.

5. Tehdit etmek: Bir kişiyi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlamak için ona fiziksel veya psikolojik olarak zarar verme düşüncesinin ifade edilmesidir.

6. Cezalandırmak: Kişiyi kontrol etmek için ona kasıtlı olarak zarar vererek veya kişiyi dezavantajlı konuma düşürerek acı hissetmesine neden olmaktır.

7. Koşullu Ödüllendirmek: Kişiyi kontrol etmek için ödüllendirmek şeklinde bahsedilen bu alışkanlıkta bir şeyi yapma veya yapmama durumunda, karşı tarafa arzu ettiği bir şeyi sunmak söz konusudur. Ödüllendirilen kişi ödülü beğenebilir fakat çoğunlukla kendini ödüllendirene kızar ve bu alışkanlıkta bağımlılığa dayalı bir ilişki oluşturarak kişiyi kontrol etme çabası söz konusudur.

Dışsal kontrol psikolojisinin zıddı olan yapıcı alışkanlıklardan söz etmek gerekirse (Rapport, 2007; Sohm, 2004):

1. Dinlemek: Yıkıcı alışkanlıklardan hiçbirini kullanmadan, kurulan iletişime dikkatini vermektir.

2. Desteklemek: Kişinin güçlü yönlerini geliştirmesinde ona duyulan inancı göstermek amacıyla hedefine ulaşmasında ona yardımcı olan şeyler yapmak ve söylemektir.

3. Cesaretlendirmek: Kişinin başarı elde edebilmesi, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için güçlü yönlerini vurgulamak, kişiye umut aşılayıp ilham vermektir.

4. Saygı göstermek: Başkasının değerli olduğuna inanmak ve ona gerçek bir ilgi ile yaklaşmaktır.

5. Müzakere etmek: Farklılıkları ve anlaşmazlıkları kazan-kazan yaklaşımı içerisinde, ilişkiyi de tatmin edecek şekilde tartışıp çözümler bulmaktır.

6. Güven vermek: Kişiye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güvenle birlikte güvenilen kişinin incitmek amacıyla değil, yardımcı olmak amacıyla var olduğuna inanmak ve bu durumu o kişiye iletmektir.

7. Kabul etmek: Kişiye, değerini hissettirecek şekilde ve arkadaşça yaklaşmaktır.

2.7. KİMLİKLER

Glasser (1965), iki tür kimlikten söz etmektedir: Başarılı kimlik ve başarısız kimlik (akt. Kaner, 1993). Bu iki kimlik insansın doğumuyla birlikte başlayan çevresi ile etkileşimi sonucu gelişmektedir (Yorgun ve Voltan-Acar, 2014). Başarılı kimliğe sahip kişiler temel ihtiyaçlarını karşılamada sorumluluk sahibi olma ve etkili davranışsal seçimlerde bulunabilme, gerçeği çarpıtmadan olduğu gibi kabul etme, özdenetime sahip olma, kendini değerli görme gibi özelliklere sahiptir ve kısacası mutludurlar (Glasser, 1997; Kaner, 1993). Başarısız kimliğe sahip kişilerde sevme ve ait olma ihtiyacı başta olmak üzere diğer temel

ihtiyaçlar yeterince karşılanamamıştır ve bu kişiler özsaygıları düşük, kişiler arası ilişkileri zayıf, ihtiyaçlarını karşılamada etkili davranışsal seçenekleri olmayan ve sorumluluk alamayan, dışsal kontrol psikolojisinin denetiminde olan, gerçekleri yadsıyan kısacası mutsuz kişilerdir (Glasser, 1997; Kaner, 1993; Palancı, 2004; Yorgun ve Voltan-Acar, 2004). Başarılı kimliğe sahip kişilerin özellikleri incelendiğinde bu kişilerin seçim teorisini kullandıklarını, başarısız kimliğe sahip kişilerin özellikleri incelendiğinde ise dışsal kontrol psikolojisini kullandıkları çıkarımı bu bilgiler ışığında yapılabilir.

2.8. SEÇİM TEORİSİ KAPSAMINDA EBEVEYN-ERGEN İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Glasser (2005) tarafından yaşadığımız mutsuzlukların tohumunun, hayatın ilk yıllarında karşılaşılan ve bizim için neyin olup olmadığına karar veren kişiler tarafından atıldığını ifade edilmektedir. Hayatın ilk yıllarında kalite dünyasında yer edinmeye başlayan ilk kişiler tarafından dışsal kontrol psikolojisinin uygulanması çocukta kendisine güvenilmediği algısını oluşturmakta, zayıf ve güvensiz bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Glasser, 2005). Bu yüzden çocuklarla kurulan ilişkide dışsal kontrol psikolojisi yerine seçim teorisini kullanmanın erken dönemde güvenme deneyiminin yaşanmasını sağlayacaktır (Glasser, 2002, 2005). Sonuçta kalite dünyasında ebeveyn ve çocuk arasındaki güvensiz bir ilişkiye dayanan temsil, çocukların gelecekteki ilişkilerini de etkileyecektir (Glasser, 2005). Bu yüzden güvenme deneyiminin temel ihtiyaçlarının nasıl karşılanması gerektiğinin öğrenilmesi ve sağlıklı bir gelişim için kritik öneme sahip olduğu söylenebilir (Glasser, 2005). Ayrıca ebeveynler, çocukları ile ilişkisinde seçim teorisini kullanır, çocuklarına ceza vermeyi reddeder ve koşullu olmayan sevgi verirlerse bu çocuklar, dışsal kontrol psikolojisinden uzak oldukları için kendi seçimlerinin sorumluluğunu üstlenebilir (Murdock, 2014).

Glasser (2005), kalite dünyamızda ilk yer edinen kişilerin ebeveynler veya bireye bakım veren kişiler olduğunu söylemektedir. Yine ebeveynler ile kurulan olan ilişkide seçim teorisinin veya dışsal kontrol psikolojisinin kullanılmasının birey üzerinde birtakım etkiler bıraktığı da ifade edilmektedir (Glasser, 2002; Glasser, 2005; Murdock, 2014). Bu birtakım etkilerin kalite dünyasında edindiği yer ile birlikte bireyde başarılı veya başarısız bir kimlik oluşmasında etkisinin olabileceği düşünülebilir. Nitekim Türk kültüründe çoğunlukla yaygın olan ana-baba tutumunun koruyucu olması ve çocuğa verilen sevginin otoritenin istediği davranışların yerine getirme koşuluna bağlı olması, bireyde başarısız kimliğin oluşmasına sebebiyet verebilir (Yorgun ve Voltan-Acar, 2014).

Otoritenin güçlü olduğu geleneksel Türk aile yapısında, otorite figürüne saygının esas olduğu bir gerçektir (Tezcan, 1987). Ebeveynler çoğunluğu, çocuklarının kendi sözlerini dinlemesi beklemekte ve çocuklarının kazanması gerektiği özellikler arasında bağımlılık ve itaatin olması gerektiğini düşünmektedir (Kağıtçıbaşı, 1973, 1980). Sadık ve Türkoğlu (2007)'nin araştırmasında ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını kontrol edebilmek için sinirli bir sesle bağırma, azarlayarak göz dağı verme ve ceza verme gibi yöntemlere başvurduğu ifade edilmektedir (akt. Yorgun ve Voltan-Acar, 2014). Oysaki Glasser (2005)'e göre etkili kontrol edebilmek demek çocuklar ile ilişki kurarken etkili seçimler yapabilmek demektir. Çocuğa kızmak, ona bağırma ve onu tehdit etmek işleri yoluna sokmaktan ziyade daha da karmaşıklaştırır (Glasser, 2005).

Toplumumuzda itaatkâr ve bağımlı olması beklenen kişiye seçim yapma ve sorumluluk alma fırsatı tanınmaz (Yorgun ve Voltan-Acar, 2014). Otorite kişi adına seçim yapar, dışsal kontrol psikolojisinin odağında yetişen bireylerden etkili seçimler yapması beklemek ise gerçekçi değildir (Yorgun ve Voltan-Acar, 2014). Bu tutum bireyin mutsuz olmasına, dıştan denetimli davranmasına, temel ihtiyaçlarını karşılamak için etkili davranışsal seçenekler bulamamasına ve olumsuz bir benlik algısı geliştirmesine neden olarak başarısız kimliğe sahip olmasına neden olabilir. Sonuçta mutsuzluklarımızın tohumları, yaşamımızın erken döneminde bizim için neyin iyi, neyin doğru olduğunu bilen kişiler tarafından atılmaktadır (Glasser, 2005).

Yaşamımızın ilk yıllarında çocuk için neyin iyi, neyin doğru olduğunu bilen kişiler hiç şüphesiz ki kalite dünyamıza koyduğumuza ilk kişiler olan ebeveynlerimizdir. Ebeveynlerin davranış örüntülerini talepkarlık ve duyarlılık olarak iki boyuta ayırmak mümkündür ve bu boyutların kesiştiği noktada demokratik, otoriter, izin verici/müşahakâr ve izin verici/ihmalkâr olmak üzere dört ebeveyn tutumundan bahsedilmektedir (Maccoby ve Martin, 1983). Bu boyutlardan talepkarlığın ebeveyn kontrolü olarak anılırken duyarlılık ise ebeveyn sıcaklığı olarak anılmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Ebeveyn kontrolü disiplin, sevgiden yoksun bırakma, cezalandırma, kısıtlama gibi davranışlarla karakterize olurken ebeveyn sıcaklığı destekleme, duyarlı olma, kabul gibi davranışlarla karakterize olmaktadır (Baumrind, 1966, 1967, 1971; Chauduri, 2006; Yenihayat, 2001). Bu bağlamda ebeveyn davranış örüntülerinden ebeveyn kontrolünün dışsal kontrol psikolojisi, ebeveyn sıcaklığının ise seçim teorisi ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Hiç şüphesiz dışsal kontrol psikolojisine

göre hareket eden ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerinde yıkıcı alışkanlıkları, seçim kurumunu göre hareket eden ebeveynlerin ise yapıcı alışkanlıkları kullanacağı düşünülebilir.

İnsanın yaşamındaki gelişimsel dönemler arasında biyolojik, psikolojik ve toplumsal değişimlerin hızlı ve kritik gelişimsel görevlerin yoğun olduğu dönemlerden biri ergenlik dönemidir (Avcı, 2010). Ergenlik döneminde bireyin hem fizyolojik hem psikolojik alandaki gelişimine hem de toplumsal rollere uyum sağlayarak kimlik duygusunu geliştirmeye çalıştığı göz önüne alındığında, bu dönemin kişilik oluşumunda önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Avcı, 2010; Burger, 2006). Ayrıca bu dönem Erikson (1994)'un psikososyal gelişim kuramı çevresinde ele alındığında bireyin kimlik duygusunu edindiği dönemdir. Bu dönem “kimlik edinimine karşı kimlik karmaşası” olarak adlandırılır ve bu dönemde bireyin deneyimleme sürecini engellenmesi kimlik karmaşası yaşamasına neden olabilir (Atak, 2011; Erikson, 1994).

Glasser (2002)'e göre ergen ebeveyn arasındaki ilişkide yıkıcı olan şey güç mücadelesidir. Bu ilişkide herhangi bir tarafın mutlu olabilmesi için ilişkideki güç dengesinin makul derecede birbirine yakın olması beklenir. Bir ebeveyn ne kadar dışsal kontrolden vazgeçebilirse mutlu ve güçlü bir ilişki yoluyla dolaylı kontrol kazanır. Tatmin edici bir ebeveyn-çocuk ilişkisi ömür boyu zevk ve mutluluk sağlayabilir. Ayrıca çocuklar yapmak istemedikleri şeyleri yapmaya zorlanmamalı, onlarla onlar için iyi olan şeyler hakkında konuşulmalıdır. Eğer çocuk ebeveyni ile özgürce konuşabiliyor, yargılanmadığını ve kontrol edilmeye çalışılmadığını hissediyorsa ebeveyninin tavsiyesini dinleme olasılığı daha yüksek olacaktır (Glasser, 2002).

Ergenlik ile birlikte birey kuralları sorgulama ve otoriteyi reddetme eğiliminde olabilir (İnanç, Bilgin ve Atıç, 2008). Ergene karşı ebeveyn tutumunun otoriter olduğu durumlarda ergen kendi görüşlerini ifade edemez ve ergene kendi benliğini yönetmesine izin verilmez (Avcı, 2010). Ergenlerin kimlik gelişiminde ebeveynlerin kısıtlayıcı, küçük düşürücü ve ilgisiz tavırları kimlik gelişimini olumsuz etkilerken; kabul, empati ve ilgili tavırların kimlik gelişimini olumlu etkilemektedir (Hauser ve ark., 1984). Bu bağlamda özellikle ergenlik döneminde, ebeveynlerin ergenlerle ilişkisinde seçim teorisini kullanmasının başarılı kimliğin gelişimine, dışsal kontrol psikolojisinin kullanılmasının ise başarısız kimliğin gelişimine neden olacağı söylenebilir.

2.9. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.9.2. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Güre ve Ergül-Topçu (2022) yaptığı bir çalışmada ebeveynlerden çocuğa yönelik ebeveynlik davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Ebeveynlik Davranışı Anketi ve ebeveynler arasındaki çift yönlü ilişkinin kalitesini ölçmek amacıyla geliştirilen Ebeveyn-Ergen İlişkisinin Kalitesi Anketi'nin psikometrik özelliklerini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 11-17 yaş arası 1033 öğrenci katılmıştır. Veriler Anne Davranışı Anketi-Ergen Formu, Anne-Ergen İlişkisinin Niteliği Anketi-Ergen Formu, Anne Davranışı Anketi-Anne Formu ve Anne-Ergen İlişkisinin Niteliği Anketi-Anne Formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde faktör analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği kabul edilebilir düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Durak- Batıgün ve Say (2015)'ın yaptığı bir çalışmada Wissink, Dekovicve Meijer, (2006) tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirliğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın amacı doğrultusunda 17-25 yaş arasında 402 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Araştırmada Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve UCLA- Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizi ve çeşitli geçerlik analizleri sonucunda Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Arslan ve Kabasakal (2014)'ın yürüttükleri bir çalışmada ergenlerin anne babalarından algılamış oldukları duygusal istismarı ölçmek amacıyla geliştirilen Algılanan Duygusal İstismar Ölçeğine ilişkin ikinci bir kısa form çalışması yapmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne-Baba Kısa Formu ile veriler toplanmıştır. Ölçme araçları anne formunda 712 kız ve 537 erkek olmak üzere 1249; baba formunda 704 kız ve 530 erkek olmak üzere 1234 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla Açımlayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Aracın güvenilirliği için ise Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde, beş alt boyuttan oluşan ölçme aracının anne-baba formlarında 32 maddenin .40 üzeri yük değerine sahip olduğu ve bu beş boyutun baba formunda toplam varyansın %54.6' sını, anne formunda %56.34' ünü açıkladığı görülmüştür. Ayrıca elde edilen beş

boyutlu yapı DFA ile sınanmıştır. DFA sonuçları ölçme aracının iyi uyuma sahip olduğunu göstermiştir.

Kaner (2000)'in gerçekleştirdiği bir çalışmada Ana-Baba Ergen İlişkileri Ölçeği'nin faktör yapısı ve iç tutarlılığı araştırılmıştır. Araştırma grubu 15-18 yaşlarında 843 ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin her maddeye anne ve babaları için verdikleri yanıtlara, birbirinden bağımsız varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğin anne formu için 7, baba formu için 8 faktör elde edilmiştir. Bir faktör dışında, diğer 7 faktör iki formda ortaktır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa ve testi yarılama ile incelenmiş ve güvenilirlik katsayıları yeterli bulunmuştur.

Çakır ve Aydın (2006)'ın yaptıkları bir çalışmada 403 ergenin Marcia'nın dört kimlik durumu ile ilgili olarak algılanan ebeveynlik tutumları ve cinsiyet açısından farklılıkları araştırılmıştır. Verilerin toplanmasında Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Durumu Ölçeği (EOMEIS-2) ve Ebeveyn Eğitimi Ölçeği (ÖÖÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizi MANOVA kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre otoriter ebeveynlerin çocuklarının, ihmalkâr ebeveynlere göre ipotekli kimlik konusunda daha yüksek puan aldığını göstermiştir. İzin veren ebeveynlerin çocukları, ihmalkâr ebeveynlerinkine göre ipotekli kimlik konusunda daha yüksek puan aldı. Ayrıca, kız öğrenciler başarılı kimlik durumlarında daha yüksek puan alırken, erkek öğrenciler ipotekli kimlik konusunda daha yüksek puan aldı.

Eldeleklioğlu (2007)'nin yaptığı bir çalışmada farklı devlet liselerinde öğrenim gören 202 öğrenci arasında saldırgan davranışlar, akran baskısı, ebeveyn tutumları ve cinsiyet arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Çalışmada Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE) Saldırganlık Ölçeği, Arkadaş Baskısı Ölçeği kullanılmıştır. Akran baskısı ve ebeveyn tutumları değişkenlerinin saldırganlık puanlarını yordayıp yordamadığını görmek için yapılan regresyon analizi, demokratik ebeveyn tutumları, akran baskısı ve koruyucu ebeveyn tutumlarının saldırganlığın yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları arasındaki fark t-testi ile test edilmiş ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha saldırgan oldukları tespit edilmiştir.

Haktanır ve Baran (1998)'in yaptıkları bir çalışmada gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bazı değişkenlerin gencin benlik sayısı düzeyinde ve anne-baba tutumlarını algılamasında farklılık yaratıp yaratmadığının ve benlik saygısı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin

incelenmesi de araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Araştırma Ankara'da bulunan, alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki dört lisenin ikinci sınıflarına devam eden toplam 299 genç üzerinde yürütülmüştür. Gençlere "Anne Baba Tutum Ölçeği" ile "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; gencin cinsiyetinin algılanan demokratik ve ilgisiz, sosyo-ekonomik düzeyin demokratik, otoriter ve ilgisiz, annenin çalışma durumunun demokratik, doğum sırası ve kardeş sayısının otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarında, sosyo-ekonomik düzey ile doğum sırasının ise gencin benlik saygısında farklılık yarattığı saptanmıştır.

Karakelle ve Şentürk (2006)'ün yaptıkları bir çalışmada üst bilişsel düzeyleri yüksek ve düşük öğrencilerin ebeveyn tutumlarını karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 305 lise öğrencisine ulaşılmıştır. Üst bilişsel düzeyi belirlemek üzere Biliş ötesi Ölçeği; çocuk yetiştirme biçimlerini belirlemek üzere Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde MANOVA kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sıkı disiplin boyutunda düşük puan alan annelerin çocuklarının üst-bilişsel düzeyleri, yüksek puan alan annelerin çocuklarına göre anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur.

Kındap, Sayıl ve Kumru (2008)'nin yürüttükleri bir çalışmada annenin davranışsal ve psikolojik kontrolü ile ergenin arkadaşlıkları, psikososyal ve akademik uyumu arasındaki doğrudan ilişkileri ve benlik değerinin aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır. Çalışma doğrultusunda 409 ergene ulaşılmıştır. Araştırmada, Saldırganlık ve Olumlu Sosyal Davranış, Yalnızlık ve Sosyal Doyum, UCLA Yalnızlık, Ergenler İçin Benlik Algısı, Davranışsal Kontrol, Psikolojik Kontrol, Sapkın Arkadaş ve Olumlu Sosyal Arkadaş ölçekleri kullanılmıştır. Verilerin analizi Korelasyon, MANCOVA ve Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre davranışsal kontrolün benlik değeri, algılanan okul başarısı ve olumlu arkadaşlar ile olumlu, buna karşı saldırganlık, yalnızlık ve sapkın arkadaşlar ile olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Psikolojik kontrol, benlik değeri ve algılanan okul başarısıyla olumsuz yönde, fakat saldırganlık, yalnızlık ve sapkın arkadaşlar ile olumlu yönde ilişkilidir. Algılanan davranışsal kontrol açısından kızların erkeklere göre anlamlı olarak daha fazla davranışsal kontrol algıladıkları bulunmuştur.

Kulaksızoğlu (1989) yaptığı bir çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin anne ve babaları ile olan çatışmaları ve annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya on ayrı liseden üç farklı sosyo-ekonomik seviyede 75 erkek, 75 kız öğrenci ve onların anne ve babaları katılmıştır. Veriler

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, Öğrenci-Aile Çatışması Anketi, Anne-Çocuk Çatışması Anketi, Baba-Çocuk Çatışması Anketi ve Öğrenci Problem Tarama Listesi kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde korelasyon kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anneleri demokratik tutum gösteren ergenlerin genel problemleri, aşırı koruyucu ve otoriter tutumları gösteren ergenlerin genel problemlerinden anlamlı olarak daha azdır. Anneleri demokratik tutum gösteren ergenlerin aileleri ile çatışmaları, aşırı koruyucu ve otoriter tutumları gösteren ergenlerin aileleri ile çatışmalarından anlamlı olarak daha azdır.

Saydam ve Gençöz (2005)'ün yaptıkları bir araştırmada, aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve gencin kendilik değerinin, gençlerde görülen davranış problemleriyle olan ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya yaşları 14 ile 17 arasında değişen ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir Anadolu Lisesi'nde okuyan 153 öğrenci katılmıştır. Araştırmada Mc Master Aile Değerlendirme Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği, Rosenberg Kendilik Değerlendirme Ölçeği ve 11-18 Yaş grubu Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aile içinde duygusal tepki vermede sorun yaşanmasıyla içe yönelim problemleri artmaktadır. Aile içinde rol dağılımında problem yaşanmasıyla, baskı/disiplinin azalmasıyla ve arkadaşlık, eşitlik ve paylaşımın artmasıyla dışa yönelim problemlerinin arttığı bulunmuştur.

Tunç ve Tezer (2006) yaptıkları bir araştırmada çocuk yetiştirme stilleriyle benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma, 755 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde ANOVA kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre ebeveynlerini “otoriter” algılayan öğrencilerin benlik saygısı açıklayıcı/otoriter ve “izin verici/şımartan” olarak algılayan gruptan anlamlı olarak daha düşüktür.

Türkel ve Tezer (2008)'in yürüttükleri bir çalışmada lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumunun öğrenilmiş yetkinliklerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma doğrultusunda 834 lise öğrencisine ulaşılmıştır. Araştırmada Ebeveynlik Tarzı Envanteri ve Rosenbaum'un Öz Kontrol Çizelgesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ANOVA kullanılmıştır. Araştırmaya göre ebeveynlerini demokratik algılayan öğrenciler, ebeveynlerini ihmalkâr algılayan ve otoriter algılayan öğrencilerden daha yüksek öğrenilmiş yetkinlik puanı almışlardır. Ebeveynlerini şımartan algılayan öğrenciler, ebeveynlerini

ihmalkâr algılayan ve otoriter algılayan öğrencilerden daha yüksek öğrenilmiş yetkinlik puanı almışlardır.

Ulusoy, Demir ve Baran (2005)'in yürüttüğü bir araştırmada ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ile gencin ergenlik döneminde yaşadığı problemler arasındaki ilişkiyi açıklamak amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara'da lise son sınıf öğrencisi olan 726 genç katılmıştır. Veriler anket ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Verilerin analizinde ki kare kullanılmıştır. Ebeveynlerini ilgisiz olarak algılayan ve ebeveynlerini baskıcı olarak algılayan çocukların hayatı anlamsız bulma oranları; intiharı onaylama oranları, hayatlarının herhangi bir döneminde vücutlarına zarar verme oranları; okula devamsızlık yapma oranları ve evden kaçma oranları ebeveynlerini tatlı sert algılayan ve ebeveynlerini hoşgörülü olarak algılayan çocuklardan daha yüksektir.

Sevim (2014) yaptığı bir araştırmada Leuven Ergen Algılanan Ebeveynlik Ölçeği'nin ebeveyn ve ergen versiyonlarının Türk kültürüne uyarlanması amaçlanmıştır. Araştırmaya 643 ergen katılmıştır. Araştırmada Ebeveyn ve Akran Bağlanma Envanteri, Beck Depresyon Envanteri, Stresle Başa Çıkma Ölçeği ve Problem Davranışlarla Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde faktör analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ölçek kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahiptir.

2.9.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Burke ve arkadaşları (2021) yaptıkları bir araştırmada ebeveyn ergen ilişkisini ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 256 ebeveyn ve bu ebeveynlerin 11-18 yaş arasında olan çocukları katılmıştır. Çalışmada Aile Ortamı Ölçeği, Çatışma Davranışı Anketi, Alabama Ebeveyn Anketi, Medya ve Teknoloji Kullanımı ve Tutumlar Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveyn ergen ilişki ölçeğinin güvenilirliğinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu makale, yeni bir ebeveyn ve ebeveyn yaklaşımının geliştirilmesini ve onaylanmasını özetleyen iki çalışma sunmaktadır.

Hair ve arkadaşlarının (2005) yaptığı bir araştırmada ebeveyn ergen ilişki kalitesinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 4.724 kişi katılmıştır. Çalışmada ebeveyn ergen ilişkisini ölçmek için 8 soruluk anket kullanılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon,

regresyon ve faktör analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveyn ergen ilişki ölçeğinin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Gomez ve Rohner (2011) yürüttükleri bir çalışmada Ebeveyn Kabul-Reddetme Anketi'nin anne ve baba versiyonlarının faktör yapısını incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya 314 Avustralyalı yetişkin ve Amerika'daki 509 yetişkin katılmıştır. Veriler Yetişkin Ebeveyn Kabul- Reddetme Ölçeği ile toplanmıştır. Veriler faktör analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ölçeğin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Elgar ve arkadaşları (2007) yaptıkları bir çalışmada Alabama Ebeveyn Ölçeğinin kısa bir versiyonunu geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 1.402 ebeveyn katılmıştır. Veriler Alabama Ebeveyn Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Alabama Ebeveyn Ölçeği 'Olumlu Ebeveynlik', 'Tutarsız Disiplin' ve 'Zayıf Denetim' faktörlerinden oluşan 9 maddelik kısa bir versiyonu üretilmiştir.

Dittman ve arkadaşları (2016) yürüttükleri bir çalışmada Ergen İşleyiş Ölçeğinin Avustralya'da bir örneğini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda 11-18 yaş arasında çocuğu olan 279 ebeveyne ulaşılmıştır. Veriler Ergen İşleyiş Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre Ergen İşleyiş Ölçeği ergenlerde sorunlu davranışları ve olumlu gelişimi değerlendirmede güvenilir bulunmuştur.

İlgili araştırmalar incelendiğinde hem yurt içinde hem de yurt dışında ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerine yönelik algılarını ortaya çıkarmak için birtakım ölçeklerin geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ilişkilerinin niteliğinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği gözlemlenmiştir. İlgili alan yazında seçim teorisinin açıkladığı yapıcı ve yıkıcı alışkanlıklar çerçevesinde ergenlik dönemindeki bireylerin hem anne hem de babalarıyla olan ilişkilerini betimleyen bir ölçme aracının olmadığı fark edilmiştir. Bu bağlamda bu araştırma ile ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerindeki alışkanlıklara yönelik algılarını tespit edebilmek amacıyla bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni/modeli, evren ve örnekleme/çalışma grubu, ölçek maddelerinin geliştirilmesi süreci, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi ile bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma deseni ya da modeli, araştırmanın problem durumu doğrultusunda oluşturulmuş denenceleri test etmek ya da araştırma sorularını cevaplamak için araştırmacı tarafından oluşturulmuş plandır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu araştırma ölçüm aracı geliştirmeyi amaçlayan bir tarama modeli çalışmasıdır. Tarama modelleri ile var olan duruma hiçbir etki etmeden, olduğu şekliyle, halihazırdayken betimlemek amaçlanmaktadır (Karasar, 2002). Bu araştırma taranan olgunun herhangi bir zamandaki durumu ortaya konulmaya çalışıldığı için araştırma kesitsel tarama türündedir (Özdemir, 2016).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma sorularını cevaplamak ya da hipotezleri test edebilmek için ihtiyaç duyulan verilerin toplandığı canlı ya da cansız varlıkların oluşturduğu büyük grup evren olarak tanımlanır (Büyüköztürk ve ark., 2017). Bir araştırma için iki tür evren vardır: Teorik evren ve ulaşılabilir evren (Akarsu, 2016; Freankel ve Wallen, 2006; akt. Büyüköztürk ve ark., 2017). Kısaca teorik evren araştırma bulgularının genellenmesi için oluşturulmuş ulaşılması güç ideal evren iken ulaşılabilir evren, araştırmacı tarafından gerçekçi olarak seçilmiş, teorik evrenden daha küçük olan evrendir (Akarsu, 2016; Büyüköztürk ve ark., 2017). Ulaşılabilir evrende yer alan canlı ve cansız varlıklara ise örnekleme çerçevesi denir (Akarsu, 2016). Bu araştırma kapsamında belirlenen teorik ergenlik dönemindeki bireyler, ulaşılabilir evren ise eğitim-öğretimine ortaöğretim kurumlarında devam eden 14-18 yaş arası ergenlik dönemindeki bireylerdir.

Örnekleme evrenden hakkında bilgi toplamak amacıyla seçilmiş varlıklardan oluşan, evrenin sınırlı bir parçasıdır (Akarsu, 2016; Büyüköztürk ve ark., 2017). Örneklemin evrenden seçilip tamamlanması işlemi tek aşamada gerçekleştirilebileceği (tek aşamalı örnekleme) gibi iki ya da daha fazla aşamada (çok aşamalı örnekleme) da gerçekleştirilebilir

(Cohen ve Manion, 1998; Çıngı, 1994; akt. Büyüköztürk ve ark., 2017). Ayrıca bu örneklem evrenden tamamen tesadüfi yani seçkisiz yöntemle gruplandırılabilir ya da tam tersi tesadüfi yani seçkisiz olmayan yöntemle gruplandırılabilir (Büyüköztürk ve ark., 2017). Bu araştırmada örneklem seçkisiz olmayan yöntemlerden kazara örnekleme seçilmiştir. Kazara örnekleme, var olan belli başlı sınırlılıklar nedeni ile örneklemin kolay ulaşılabilir birimlerden seçilmesi olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve ark., 2017).

Araştırmanın örneklemini veri toplanması hedeflenen ve çeşitli ortaöğretim kurumlarında okula devam eden yaklaşık sayısı ölçek maddesine göre hesaplanmış 14-18 yaş aralığındaki ergenlik dönemindeki bireyler oluşturacaktır. Faktör analizine yapabilmek için örneklem büyüklüğünün yeterli sayıda olması önemlidir (Büyüköztürk, 2002). Örneklem büyüklüğünün gözlenen değişkenin yani madde sayısının en az beş katı (Bryman ve Cramer, 2001), on katı (Nunnally, 1978), hatta on beş katı (Gorush, 1983) olmasına dair görüşler vardır. Kline (2014) doğrulayıcı faktör analizi için ölçek madde sayısının her biri için en az 10 kişi olması gerektiğini ifade etmektedir. Araştırmaya toplamda 691 katılımcı katılmıştır. Katılımcılardan 346 katılımcı AFA çalışma grubu, 345 katılımcı DFA çalışma grubu olarak ayrılmıştır. Çalışma gruplarına ilişkin demografik veriler Tablo 3.1’de yer almıştır.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

<i>Değişken</i>	<i>AFA Çalışma Grubu</i>		<i>DFA Çalışma Grubu</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>				
<i>Kız</i>	195	28.2	199	28.7
<i>Erkek</i>	151	21.8	146	21.1
<i>Lise Türü</i>				
<i>Anadolu Lisesi</i>	126	18.2	128	18.5
<i>Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi</i>	123	17.8	129	18.6
<i>Fen Lisesi</i>	87	12.5	80	11.5
<i>İmam Hatip Anadolu Lisesi</i>	4	0.5	5	0.7
<i>Çok Programlı Anadolu Lisesi</i>	5	0.7	3	0.4
<i>Spor Lisesi</i>	1	0.1	0	0
<i>Sınıf Düzeyi</i>				
<i>9. Sınıf</i>	77	11.1	71	10.2
<i>10. Sınıf</i>	93	13.4	88	12.7
<i>11. Sınıf</i>	109	15.7	117	16.9
<i>12. Sınıf</i>	67	9.6	69	9.9

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci 06.02.2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden önce Gaziantep ilinde yüz yüze yollarla gerçekleştirilmiştir. Depremden kaynaklı yaşanan

travma durumu, öğrencilerin okula devam etmemesi vb. şartlar göz önüne alınarak deprem tarihinden sonra online yollar ile Google form üzerinden veri toplama sürecine devam edilmiştir.

Orçan (2018) tarafından hem AFA hem de DFA veri setlerinin oluşturulmasında için iki farklı yol önerilmektedir. Bunlardan ilki hem AFA hem de DFA yapmak için yeterli kabul edilen ölçütlerdeki veriyi örneklemden tek seferde toplayıp verilerin bir miktarını AFA, bir miktarını da DFA için kullanmaktır. İkinci yol ise bağımsız iki farklı zamanda ayrı ayrı edinilen verinin birinin AFA için diğerinin DFA için kullanılmasıdır. Bu çalışmada verinin toplandığı 691 katılımcı için Orçan (2018) tarafından önerilen ilk yol kullanılmış, verilerin bir kısmı AFA bir kısmı DFA için kullanılmıştır.

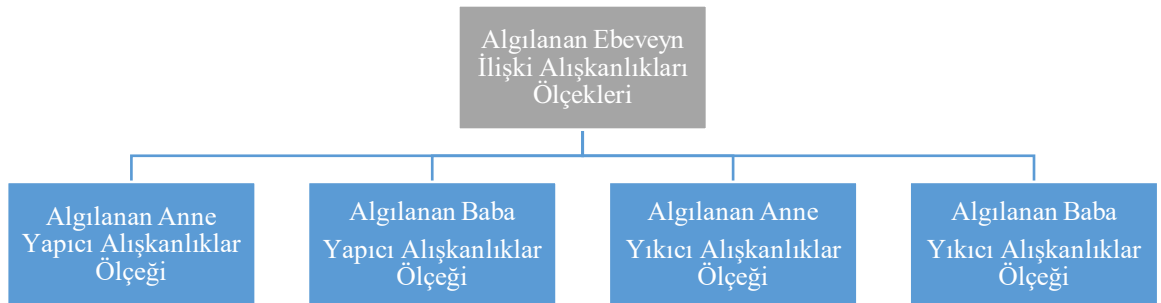
3.3.2. Veri Toplama Araçları ve Ölçek Maddelerinin Geliştirilmesi

Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmacı tarafından katılımlardan çeşitli sosyo-demografik verilerin (cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, yaşanılan şehir vb.) elde edilmesi amacıyla hazırlanmış formdur.

Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçekleri:

Ergenlerde algılanan ebeveyn ilişki alışkanlıkları ölçekleri, ergenlerin hem anne hem de babaları ile ilişkilerinde seçim teorisinin açıkladığı yapıcı ve yıkıcı alışkanlıklara ne denli maruz kaldıklarına yönelik algılarını ortaya koyabilmek amacıyla geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada dört farklı ölçek kurgulanmıştır. Geliştirilmeye çalışılan ölçeklerin kurgusuna Şekil 3.1’de yer verilmiştir.

Şekil 3.1. Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçekleri

Ölçeklerin geliştirilmesi aşamasında DeVellis (2017) tarafından önerilen aşamalar takip edilmiştir. Bu aşamalardan ilki ölçülmek istenen değişkenle ilgili kuramsal literatürün

incelenmesidir. İlk adım olan literatürün incelenmesi aşamasında gerçeklik terapisinin açıkladığı seçim teorisi, dışsal kontrol psikolojisi, ihtiyaçlar, yapıcı ve yıkıcı alışkanlıklar vb. kavramsal temel ortaya konmuştur. Ardından ikinci aşama olan madde havuzu oluşturulması aşamasına geçilmiştir. Gerçeklik terapisinin açıkladığı ihtiyaçlar çerçevesinde her bir ihtiyacı ve alışkanlığı betimlemek üzere araştırmacı tarafından 48’i yapıcı, 42’si yıkıcı alışkanlıkları ölçmek üzere toplamda 90 maddelik havuz oluşturulmuştur. Üçüncü aşama olan ölçeğin yapısına karar verilmesi adımımda ölçekleri beşli likert tipte bir derecelendirme (1-Hiç Uygun Değil, 2-Uygun Değil, 3-Kısmen Uygun, 4-Uygun, 5-Tamamen Uygun) kullanılmasına karar verilmiştir. Dördüncü aşamada ise kapsam geçerliğini ortaya koymak için en az beş uzmanın (Lawshe, 1975) görüşüne başvurulmuştur. Maddeler bir tanesi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanında bir öğretim üyesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında biri doktoralı ve üç de bu alanda öğretim üyesi olan uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Uzmanlardan maddeleri “uygun değil”, “düzeltilmeli” ve “uygun” seçeneklerinden birini seçerek değerlendirmeleri, varsa görüşlerini “öneri” seçeneği altında belirtmeleri istenmiştir. Maddelerin yetersiz kalması durumunda gerekli düzenlemelerin yapılmış ve uygun olmayanların uzman görüşleri doğrultusunda çıkarılmıştır. Bu doğrultuda 33’ü yapıcı, 31’i yıkıcı alışkanlıkları ölçen toplamda 64 maddelik ilk uygulama ölçeği oluşturulmuştur. Madde geçerliklerinin test edildiği analizlere geçilmeden önce 53 kişilik bir grupta pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada gelen dönütler çerçevesinde yapıcı alışkanlıkları ölçen 9, 26 ve 29 maddeleri ile yıkıcı alışkanlıkları ölçen 51 ve 61 numaralı maddelerin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Ardından maddelerin geçerliğinin test edildiği analizlerde kullanılacak verilerin edinilmesinde kullanılan 30’u yapıcı, 29’u yıkıcı alışkanlıkları ölçen toplamda 59 maddelik asıl uygulama formu oluşturulmuştur. 691 katılımcı üzerinden veriler toplanmış ve verilerin analizi aşamasına geçilmiştir.

3.4. VERİ ANALİZİ

Verilerin çözümlenmesinde IBM SPSS Statistics 25 ve AMOS 24 programları kullanılmıştır. Yapı geçerliğinin test edilebilmesi için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılacaktır. Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterliliği KMO-Barlett testi, verilerin analiz için uygunluğu için correlation matrix, communalities tabloları incelenmiştir. Araştırma kapsamın geliştirilmeye çalışılan ölçekte yer alan alışkanlıkların yapıcı ve yıkıcı boyutlar kapsamında kuramsal açıdan birbirleri ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden araştırma kapsamında eğik (oblique) döndürme tekniklerinden Promax tekniği

kullanılmıştır. Büyüköztürk (2002), Promax tekniği ile elde edilen sonuçların bir diğer eğik döndürme tekniği olan Oblimin döndürmenin sonuçlarına göre gelecekte daha kullanılabilir olarak değerlendirmektedir.

Faktörlerin kararlılığını belirlerken kararlı bir faktörde en az 3 madde olması gerektiği ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; MacCallum vd., 1999). Ayrıca faktör yükünün alabileceği en düşük yük değerinin .32 olacağı, bu faktör yük değerinin .45'ten yüksek olmasının ise madde seçimi için iyi bir belirleyici olduğu, sadece bir faktörde maddenin faktör yükü alması gerektiği ve faktör yükleri arasındaki farkın .10'dan büyük olması gerektiği alan yazında ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tabachnick ve Fidell, 2013; Stevens, 2002). Araştırma kapsamında geliştirilen ölçekte faktör yük değeri .45 ve üzeri olan maddelere yer verilmiştir. Ardından AFA'nın yapıldığı çalışma grubu üzerinden ölçeğin her bir alt boyutunun ve her bir ölçeğin toplam güvenilirliğini ortaya koymak üzere Cronbach Alpha katsayısı ile madde toplam puan korelasyonları hesaplanmış, ölçek toplam puanlarının ayırt edicilik bulguları ortaya konmuştur.

AFA sonrası elde edilen yapının uyumunu incelemek, tespit edilen yapılar arasındaki ilişkiyi test edip doğrulayabilmek amacıyla (Büyüköztürk, 2019; Şimşek, 2006) doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Yapılan DFA ile ortaya çıkan modelin uyumunu incelemek adına uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Uyum iyiliği istatistikleri ile ortaya çıkan modelin gerçek ile ne derecede örtüştüğü test edilerek yapı geçerliliği ortaya konmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). Araştırma kapsamında modelin uyum iyiliği CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA indeksleri kullanılarak incelenmiştir. Ardından DFA'nın yapıldığı çalışma grubu üzerinden ortaya çıkan yapıya ilişkin model baz alınarak ölçeklerin her bir alt boyutunun ve her bir ölçeğin toplam güvenilirliğini ortaya koymak üzere Cronbach Alpha katsayısı ile madde toplam puan korelasyonları hesaplanmış, ölçek toplam puanlarının ayırt edicilik bulguları ortaya konmuştur. DFA sonrasında doğrulanan faktörler gerçeklik terapisinin kuramsal çerçevesi içerisinde adlandırılmıştır. Son aşamada ise algılanan ebeveyn ilişki alışkanlıkları ölçeklerinin ölçüt geçerliliğini tespit etmek üzere ölçeklerin toplam puanları arasındaki ilişki korelasyon katsayıları hesaplanarak incelenmiştir.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR

Bu bölümde, algılanan ebeveyn ilişki alışkanlıkları ölçeklerinin geliştirme süreci ile ilgili olarak yapılmış istatistiksel analiz bulgularına yer verilmiştir. İlk adımda Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) bulguları yapıcı ve yıkıcı alışkanlık için anne ve baba ölçekleri ile ayrı ayrı ele alınmış ve AFA sonrası güvenilirlik kanıtlarına yer verilmiştir. Ardından AFA sonrasında her bir ölçeğin tespit edilen yapılarının doğrulanması amacıyla yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) bulguları ve DFA sonrası güvenilirlik kanıtları sunulmuştur.

4.1. YAPICI ALIŞKANLIKLARA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI

4.1.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 30 madde için ölçek maddelerine tam olarak cevaplamamış ve uç değer özelliği gösteren katılımcılar çıkarıldıktan sonra 331 katılımcı ile analiz yapılmıştır ve bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014). Analiz için temel bileşenler analizi (principal components), döndürme yöntemi olarak da eğik döndürme metotlarından promax yöntemi kullanılmıştır. Eğik döndürme metotları ise faktörlerin birbiri ile ilişkisi olduğu düşüncesinden hareketle kullanılır (Büyüköztürk, 2002). Araştırma kapsamın geliştirilmeye çalışılan ölçekte yer alan alışkanlıkların yapıcı ve yıkıcı boyutlar kapsamında, kuramsal açıdan birbirleri ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıklamalar kapsamında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde, pilot uygulama sonrasında A9, A26 ve A29 maddeleri hariç bırakılarak kalan 30 madde ile ilk AFA yapılmıştır. Faktör yükleri .45 ve üstünde herhangi bir faktör yükü değeri alamayan maddeler ile birden fazla faktörde yük alan ve bu faktör yükü farkının .10'dan küçük olduğu binişen maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu kapsamda bu ölçütleri taşımayan A7, A27, A6, A2 ve A28 maddeleri sırasıyla teker teker analizden çıkarılarak toplamda 5 madde analizden hariç bırakılmıştır. Kalan 25 madde analize devam edilerek bu maddelerden oluşan veri setinin analize uygunluğu ile ölçeğin faktör yapısı ve sayısına ilişkin kanıtlar ortaya konmuştur.

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geçerliğinin analiz edilebilmesi için öncelikli olarak çalışma grubundan edinilen verilerin analiz için uygunluğunun test edilmesi

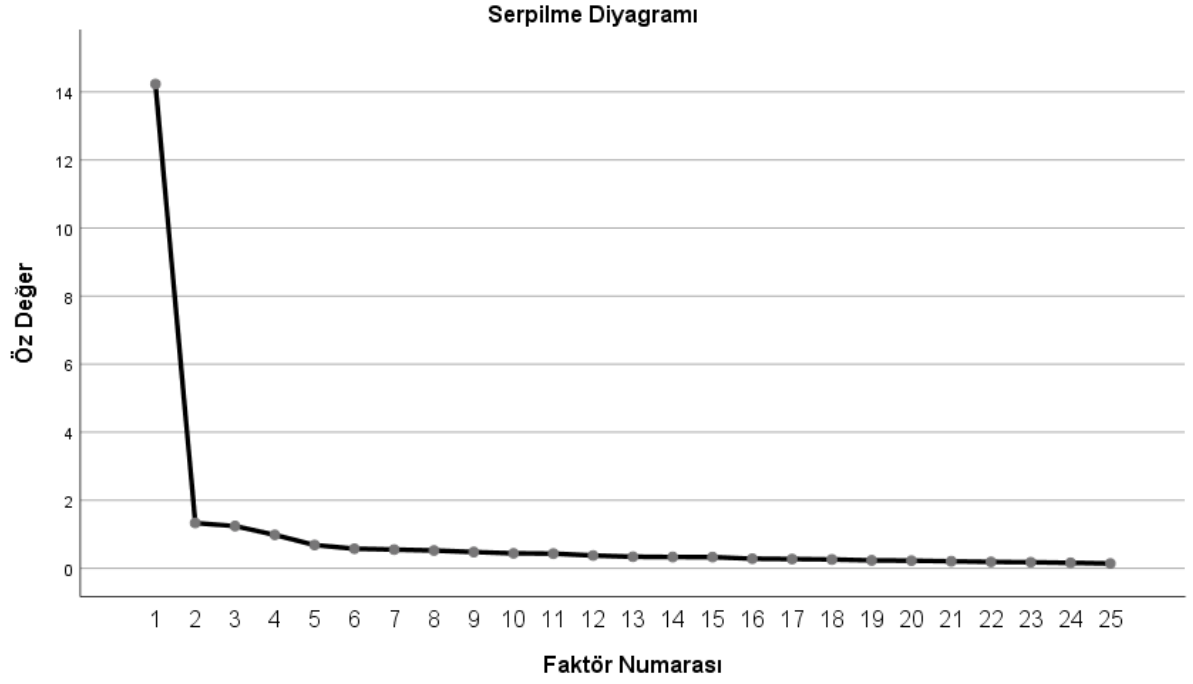
gerekmektedir. Verilerin analizine uygunluğu için Kaiser Mesier Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett's Küresellik Testi değerlerinin incelenmesi gerekmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu değerlere ilişkin bulgulara Tablo 4.1.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri

<i>Kaiser Meiser Olkin (KMO) Örneklem Uygunluğu Değeri</i>		<i>.97</i>
<i>Barlett's Küresellik Testi</i>	<i>Ki-kare değeri (X^2)</i>	<i>6836.99</i>
	<i>Serbestlik derecesi (df)</i>	<i>300</i>
	<i>Anlamlılık değeri (p)</i>	<i>.000</i>

Büyüköztürk (2020), KMO değerinin en az .60 ve üzerinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Yüksek KMO değeri, ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından tahmin edilebileceği anlamına gelir ve bu oran ne kadar yüksek ise veri seti AFA yapmaya o kadar uygun demektir ve bu değer .80 üzerinde olması örneklem yeterliliği açısından harika olarak yorumlanmaktadır. (Field, 2009; Kaiser, 1974). Tablo 4.1 incelendiğinde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için KMO değerinin .97 olduğu görülmektedir ($KMO=.97>.60$). Bu değer, veri setinin analiz yapmaya mükemmel derecede uygun olduğu yorumunun yapılmasına olanak sağlar (Sharma, 1996). Barlett's Küresellik Testi ise korelasyon matrisinde değişkenlerin arasındaki ilişkinin yüksek olup olmadığını, korelasyon matrisinde bir özdeşlik olup olmadığını araştırır (Eyduran, Topal ve Sönmez, 2010; Sharma, 1996). Verilerin analize uygun olabilmesi için Barlett's Küresellik Testi anlamlılık değerinin .05'ten küçük olması beklenir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.1'de yer alan Barlett's Küresellik Testi sonucu incelendiğinde ölçek maddelerinin korelasyon matrisi içerisinde anlamlı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir ($X^2_{(300)}=6836.99$; $p<.05$). Tablo 4.2'deki bulgular ışığında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde 26 maddelik veri setinin AFA yapmak için uygun olduğu söylenebilir.

Veri setinin analize uygunluğunun tespit edilmesinin ardından ölçeğin faktör yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ölçek faktör sayısının belirlenmesinde kullanılabilecek ölçütlerden biri olan faktörlerin öz değerlerinin yer aldığı grafik olan scree plot (serpilme diyagramı) grafiği incelenmiştir. Şekil 4.1'de Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin scree plot (serpilme diyagramı) grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 4.1. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği

Grafikte düşey eksen (x ekseni) faktörleri, yatay eksen (y ekseni) ise öz değerleri gösterir. Grafikteki düşey çizginin yüksek ivmeli düşüşünün başladığı yerde önemli faktörlerin sayısı tespit edilebilir. Düşey çizginin yatay konum alıp düzleşmeye başladığı yere kadar olan faktörler çözüme dahil edilir. Yatay çizgiler ise faktörlerin ek varyanslarının katkılarının birbirine olan yakınlıklarını gösterir (Büyüköztürk, 2020). Şekil 4.1 incelendiğinde düşey çizginin dördüncü faktörden sonra düzleştiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin faktör sayısının dört olduğu söylenebilir. Ölçeğin alt boyutları ve bu alt boyutlarda yer alan maddelerin faktör yüklerine ilişkin bulgulara Tablo 4.2.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri

Madde No.	1	2	3	4
A19	.85			
A18	.83			
A22	.76			
A23	.73			
A24	.70			
A21	.69			
A17	.63			
A20	.53			
A14		.92		
A15		.90		
A16		.87		
A12		.84		
A25		.66		
A13		.59		
A11		.53		
A1			.88	
A4			.86	
A3			.75	
A8			.66	
A10			.64	
A5			.61	
A31				.91
A30				.86
A33				.82
A32				.74
Öz Değer	14.231	331.24	.99	
Açıkladığı Varyans	56.925	334.96	3.93	
Açıklanan Toplam Varyans		71.16		

Tablo 4.2 incelendiğinde ilk üç faktörün öz değerlerinin 1'in üstünde olduğu ve dördüncü faktörün özdeğerinin ise 1'e çok yakın olduğu görülmektedir. Şekil 4.1'deki scree plot (saçılma diyagramı) grafiği de baz alındığında dördüncü faktörün özdeğerinin tolere edilebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda yapılan AFA sonucunda Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 25 maddelik dört alt boyutlu bir yapı çizdiği söylenebilir.

A19, A18, A22, A23, A24, A21, A17 ve A20 maddelerinin bir araya gelerek 8 maddelik ilk alt boyut oluşturduğu ve bu boyutun varyans %56.92'sini açıkladığı görülmektedir. A31, A30, A33 ve A31 maddelerinin bir araya gelerek 4 maddelik ikinci bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut varyansın %5.33'ünü açıklamaktadır. A1, A4, A3, A8, A10 ve A5 maddelerinin bir araya gelerek 6 maddelik üçüncü bir alt boyutu oluşturmakta ve bu alt boyutun da varyansın %4.96'sını açıkladığı göze çarpmaktadır. A14, A15, A16, A12, A25, A13 ve A11 maddelerinin ise bir araya gelerek 7 maddelik dördüncü bir alt boyut oluşturmakta ve bu alt boyut varyansın %3.93'ünü açıklamaktadır. Bu dört alt boyut ise toplam varyansın %71.16'sını açıklamaktadır. Açıklanan varyansın sosyal bilimler için %40

ila %60 arasında olmasının geçerlilik için yeterli olacağı ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tavşancıl, 2002). Ayrıca AFA sonuçları içerisinde maddeler arasındaki korelasyon değerlerinin çok düşük ($r < .10$) veya çok yüksek ($r > .90$) olmadığı, maddeler arasındaki ilişkilerin de anlamlı olduğu ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ($p < .05$) ilişkilerin bulunduğu ve her maddenin açıklanan ortak varyansa katkısının (communalities) yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansının ve geçerliğinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.1.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

AFA yapılan 331 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 25 maddeden oluşan Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğini ortaya koymak için Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayısının .70 ve üzerinde bir değere sahip olması maddelerin yeterli düzeyde homojen dağıldığı yani ölçeğin kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Kılıç, 2016; Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Her boyuta ve Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenilirlik bulguları Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
F1	.94	8
F2	.90	4
F3	.89	6
F4	.93	7
Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği	.97	25

Tablo 4.3. incelendiğinde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için Açımlayıcı Faktör Analizinin yapıldığı 331 adet veriden hesaplanan güvenilirlik sonuçları görülmektedir. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirlik katsayısının .97 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde "F1" alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .94, "F2" alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .90, "F3" alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .89, "F4" alt boyutunun ise .93 olduğu görülmektedir.

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
A1	.67
A3	.73
A4	.63
A5	.68
A8	.72
A10	.66
A11	.75
A12	.75
A13	.76
A14	.71
A15	.73
A16	.75
A17	.70
A18	.76
A19	.62
A20	.76
A21	.76
A22	.81
A23	.84
A24	.79
A25	.74
A30	.73
A31	.73
A32	.72
A33	.72

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.4 incelendiğinde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 91 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.5'te alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.5. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	91	121.26	3.4	51.8	1.21	42.52	106.72	.000
Alt%27	91	69.46	11.11					

Tablo 4.5 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(106.72)} = 42.52$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.1.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin AFA sonrasında 25 maddeden oluşan 4 alt boyutlu bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra tespit edilen yapılar arasındaki ilişkiyi test edip doğrulayabilmek amacıyla (Büyüköztürk, 2019; Şimşek, 2006) doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 25 madde için ölçek maddelerine tam olarak cevaplamamış ve uç değer özelliği gösteren katılımcılar çıkarıldıktan sonra 339 katılımcı ile analiz yapılmıştır. Bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014).

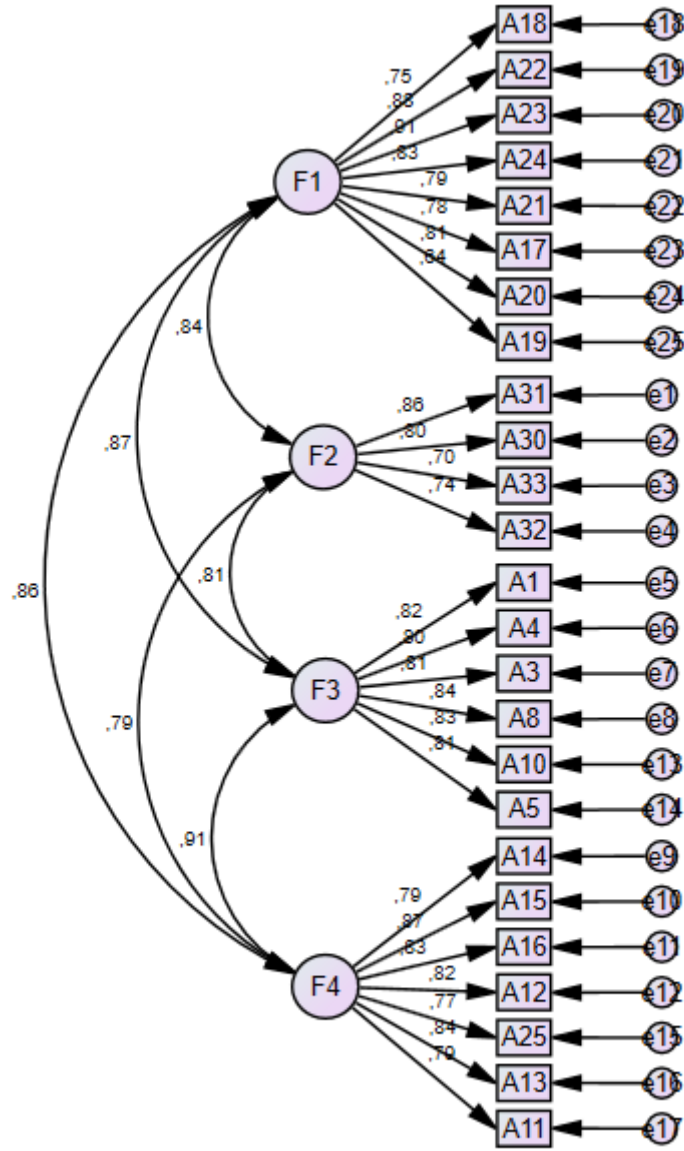
Yapılan DFA ile ortaya çıkan modelin uyumunu incelemek adına uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Uyum iyiliği istatistikleri ile ortaya çıkan modelin gerçek ile ne derecede örtüştüğü test edilerek yapı geçerliliği ortaya konmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). Araştırma kapsamında modelin uyum iyiliği CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA indeksleri kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indekslerine ilişkin bulgulara ve kabul edilebilir uygunluk değerlerine Tablo 4.6'da yer verilmiştir.

Tablo 4.6. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

Uyum İyiliği İstatistiği	Kabul Edilen Değerler	Tespit Edilen Değerler	Sonuç
CMIN/df	$\chi^2/df < 3$	2.82	İyi Uyum
AGFI	$.85 \leq AGFI$.80	Yaklaşık
GFI	$.90 \leq GFI$.84	Yaklaşık
NFI	$.90 \leq NFI$.90	İyi Uyum
CFI	$.90 \leq CFI$.93	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI$.93	İyi Uyum
TLI	$.90 \leq TLI$.93	İyi Uyum
RMSEA	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.07	İyi Uyum

Tablo 4.6'da görüldüğü üzere uyum iyiliği indekslerinin sırasıyla CMIN/df=2.82, AGFI=.80, GFI=.84, NFI=.90, CFI=.93, IFI=.93, TLI=.93 ve RMSEA=.07 şeklinde olduğu görülmektedir. CMIN/df değerinin 5'in altında olması orta düzeyde bir uyumu işaret ederken

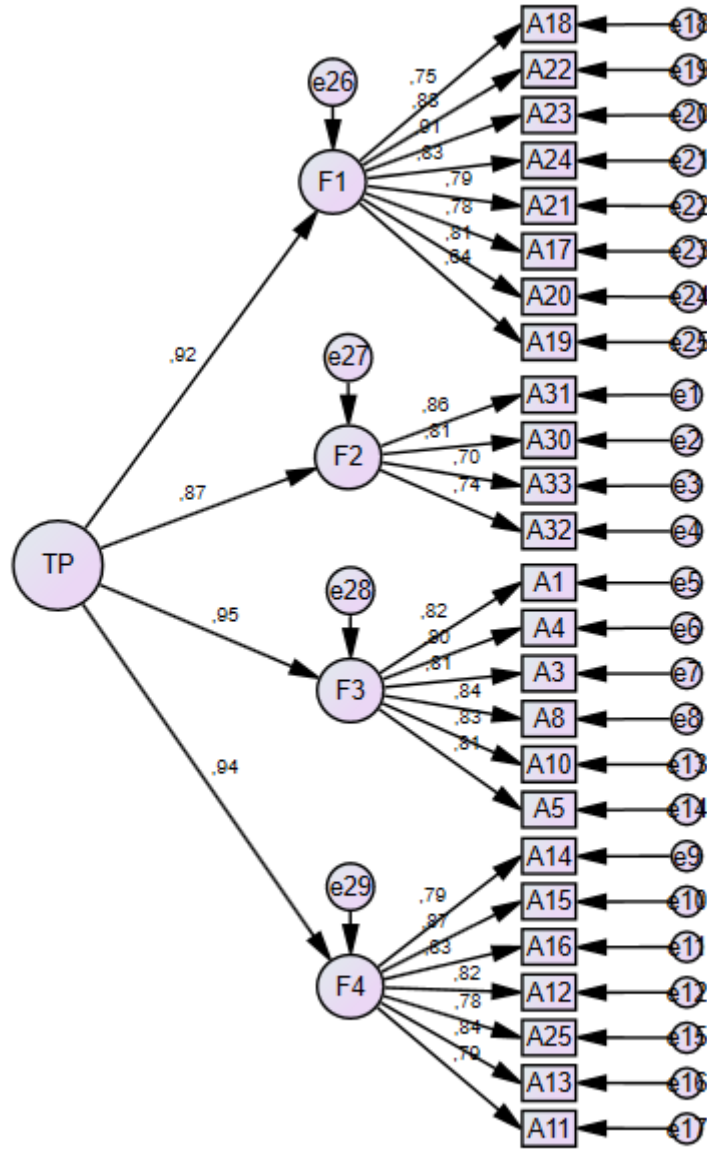
3'ün altında olmasının mükemmel uyuma işaret ettiği söylenmektedir (Kline, 2015). AGFI değerinin .85'e yaklaşık bir değere sahip olmasının (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003), GFI değerinin .90'a yakın olmasının, NFI, CFI, IFI ve TLI değerlerinin .90'dan büyük olmasının (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2015) ve RMSEA değerinin .07 eşliğinde olmasının (McQuitty, 2004, Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) kabul edilebilir uyum iyiliği indeksi ölçütlerini karşıladığı söylenebilir. Bu bilgiler ışığında CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI ve GFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Şekil 4.2'de Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birinci düzey faktör analizi sonrası ulaşılan modeline yer verilmiştir.

CMIN/df:2,818; AGFI:,.803; GFI:,.837; NFI:,.900; CFI:,.933; IFI:,.933; TLI:,.925; RMSEA:,.073

Şekil 4.2. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları

Şekil 4.2’de yer alan modeldeki standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin her bir maddenin ait olduğu alt boyutta .65 ve .91 değerleri arasında değiştiği, alt boyutlar arasında da .79 ve .91 arasında değiştiği görülmektedir. Bu katsayıların oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. Analiz sonucunda her ikili ilişki için faktör yüklerinin anlamlı oluşu tespit edilen bir değer bulgu arasındadır ($p < .05$). Ayrıca Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin kendisi doğrulayıcı faktör analizine eklenerek ikinci düzey çok faktörlü model incelenmiştir. Şekil 4.3’te ilgili modele yer verilmiştir.

CMIN/df:2,844; AGFI: .803; GFI: .836; NFI: .899; CFI: .932; IFI: .932; TLI: .924; RMSEA: .074

Şekil 4.3. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)

Şekil 4.3'te yer alan modelde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin alt her bir boyutu ile olan standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin .87 ve .95 arasında değiştiği görülmektedir. Bu modele ait uyum iyiliği indekslerinin CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin de iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutlarının ölçeğin yapısı ile örtüştüğü ve bu ölçekten toplam puan elde edilebileceği sonucuna ulaşılabilir.

4.1.4. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DFA yapılan 339 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 25 maddeden oluşan Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirliliğini ortaya koymak için Cronbach's Alfa güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayısının .70 ve üzerinde bir değere sahip olması maddelerin yeterli düzeyde homojen dağıldığı yani ölçeğin kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Kılıç, 2016; Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Her boyuta ve Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenirlilik bulguları Tablo 4.7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.93	8
<i>F2</i>	.86	4
<i>F3</i>	.92	6
<i>F4</i>	.93	7
<i>Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	.97	25

Tablo 4.7 incelendiğinde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için DFA'nın yapıldığı 339 adet veriden hesaplanan güvenirlilik sonuçları görülmektedir. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlilik katsayısının .97 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde “F1” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .93, “F2” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .86, “F3” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .92, “F4” alt boyutunun ise .93 olduğu görülmektedir.

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
A1	.71
A3	.80
A4	.75
A5	.78
A8	.74
A10	.80
A11	.78
A12	.75
A13	.75
A14	.75
A15	.77
A16	.81
A17	.79
A18	.76
A19	.72
A20	.62
A21	.78
A22	.76
A23	.81
A24	.83
A25	.78
A30	.69
A31	.75
A32	.68
A33	.62

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.8 incelendiğinde Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 92 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.9'da alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.9. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	92	121.89	2.99	58.48	1.62	35.96	97.97	.000
Alt%27	92	63.4	15.3					

Tablo 4.9 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(97,97)} = 35.96$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.1.5. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutların adlandırılmasına ve ilgili boyutlarda yer alan maddelerin neler olduğuna dair bilgilere Tablo 4.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.10. *Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi*

<i>Madde No.</i>	<i>Faktör İsmi</i>
A19	<i>Saygı</i>
A18	
A22	
A23	
A24	
A21	
A17	
A20	
A14	<i>Cesaretlendirme</i>
A15	
A16	
A12	
A25	
A13	
A11	
A1	<i>Yakınlık</i>
A4	
A3	
A8	
A10	
A5	
A31	<i>Kabul</i>
A30	
A33	
A32	

Tablo 4.10 incelendiğinde birinci faktördeki 8 maddenin saygı göstermek (A17, A18, A19) ve müzakere etmek (A20, A22, A23, A24) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadeler olduğu görülmektedir. Saygı göstermek başkasının değerli olduğuna inanmak ve ona gerçek bir ilgi ile yaklaşmak; müzakere etmek farklılıkları ve anlaşmazlıkları kazan-kazan yaklaşımı içerisinde, ilişkiyi de tatmin edecek şekilde tartışıp çözmeyi; güven vermek ise kişiye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni kişiye iletme

olarak tanımlanmaktadır (Rapport, 2007; Sohm, 2004). Tüm bu tanımlardan hareketle maddelere konu olan davranışların bir kimseye karşı dikkatli, özenli ve ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu olarak tanımlanan “saygı” (Türk Dil Kurumu, 2022) çatısı altında toplandığı söylenebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “saygı” olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktörde yer alan 7 madde desteklemek (A11), cesaretlendirmek (A12, A13, A14, A15, A16) ve güven vermek (A25) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu maddelerdeki her bir ifadeyle betimlenen davranışların, cesaretlendirmek yapıcı alışkanlığının tanımında yer alan kişinin başarı elde edebilmesi, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için güçlü yönlerini vurgulamaya (Rapport, 2007; Sohm; 2004) yönelik olduğu gözlemlendiğinden bu alt boyuta araştırmacı tarafından “cesaretlendirme” adı verilmiştir.

Üçüncü faktörde yer alan 6 maddenin dinlemek (A1, A3, A4, A5) ve desteklemek (A8, A10) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Bu boyutta yer alan maddeler incelendiğinde, maddelerdeki her bir ifadenin bireye karşı olan ilgiyi ve desteği göstermeye yönelik davranışları betimlediği görülmektedir. Bireye karşı gerekli ilgiyi, sıcaklığı ve desteği vermeye yönelik sergilenen davranışların bireyin ebeveyn algısında yakınlık olarak karşılık bulduğu ifade edilmektedir (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Bu yüzden araştırmacı tarafından bu boyut “yakınlık” olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktörde yer alan 4 madde ise kabul etmek (A30, A31, A32, A33) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu alt boyuttaki maddelerin tek bir alışkanlık tarafından betimlenen davranışlardan oluşmaktadır. Bu yüzden bu alt boyuta araştırmacı tarafından doğrudan “kabul” adı verilmiştir.

Yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 8 maddelik saygı, 7 maddelik cesaretlendirme, 6 maddelik yakınlık ve 4 maddelik kabul adı verilen, toplamda 25 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%71.16) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için anneleri ile ilişkilerinde yapıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

4.1.6. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 30 madde için 346 katılımcı ile analiz yapılmıştır ve bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014). Analiz için temel bileşenler analizi (principal components), döndürme yöntemi olarak da eğik döndürme metotlarından promax yöntemi kullanılmıştır. Bu açıklamalar kapsamında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde, pilot uygulama sonrasında B9, B26 ve B29 maddeleri hariç bırakılarak kalan 30 madde ile ilk AFA yapılmıştır. Faktör yükleri incelenerek .45 ve üstünde herhangi bir faktör yükü değeri alamayan maddeler ile birden fazla faktörde yük alan ve bu faktör yükü farkın .10'dan küçük olduğu binışen maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu kapsamda bu ölçütleri taşımayan B27 maddesi analizden hariç bırakılmıştır. Kalan 29 madde analize devam edilerek bu maddelerden oluşan veri setinin analize uygunluğu ile ölçeğin faktör yapısı ve sayısına ilişkin kanıtlar ortaya konmuştur.

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geçerliğinin analiz edilebilmesi için öncelikli olarak çalışma grubundan edinilen verilerin analiz için uygunluğunun test edilmesi gerekmektedir. Verilerin analizine uygunluğu için Kaiser Mesier Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett's Küresellik Testi değerlerinin incelenmesi gerekmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu değerlere ilişkin bulgulara Tablo 4.11'de yer verilmiştir.

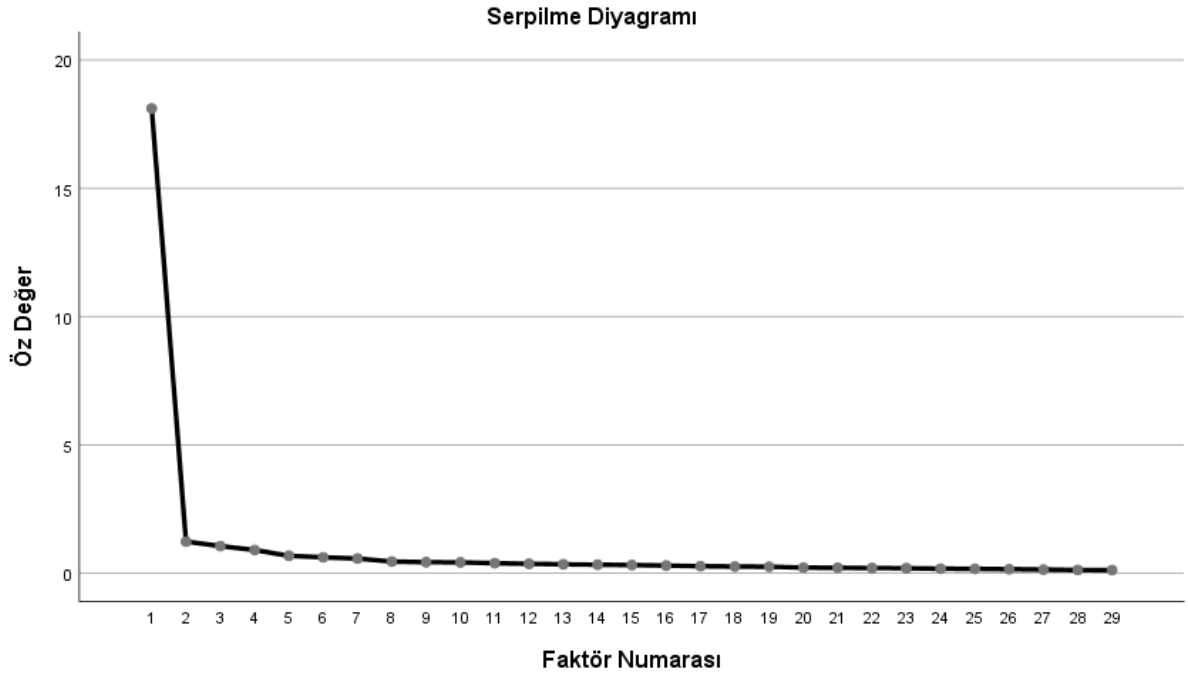
Tablo 4.11. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri

<i>Kaiser Meiser Olkin (KMO) Örneklem Uygunluğu Değeri</i>		<i>.97</i>
<i>Barlett's Küresellik Testi</i>	<i>Ki-kare değeri (X^2)</i>	<i>9809.25</i>
	<i>Serbestlik derecesi (df)</i>	<i>406</i>
	<i>Anlamlılık değeri (p)</i>	<i>.000</i>

Tablo 4.11 incelendiğinde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için KMO değerinin .97 olduğu görülmektedir (KMO=.97>.60). Bu değer, veri setinin analiz yapmaya mükemmel derecede uygun olduğu yorumunun yapılmasına olanak sağlar (Sharma, 1996). Verilerin analize uygun olabilmesi için Barlett's Küresellik Testi anlamlılık değerinin .05'ten küçük olması beklenir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.11'de yer alan Barlett's Küresellik Testi sonucu incelendiğinde ölçek maddelerinin korelasyon matrisi içerisinde anlamlı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir ($X^2_{(406)}=9809.25$; $p<.05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba

Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için edinilen veri miktarının yani örneklem büyüklüğünün AFA yapmak için uygun olduğu söylenebilir.

Veri setinin analize uygunluğunun tespit edilmesinin ardından ölçeğin faktör yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ölçek faktör sayısının belirlenmesinde kullanılabilecek ölçütlerden biri olan faktörlerin öz değerlerinin yer aldığı grafik olan scree plot (serpilme diyagramı) grafiği incelenmiştir. Şekil 4.4'te Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin scree plot (serpilme diyagramı) grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 4.4. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği

Şekil 4.4 incelendiğinde düşey çizginin dördüncü faktörden sonra düzleştiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin faktör sayısının dört olduğu söylenebilir. Analizin ilerleyen aşamasında ölçek maddelerinin faktör yük değerlerine ve diğer faktör sayısı belirleme ölçütü olan faktör öz değerlerine (eigenvalues) bakılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ve bu alt boyutlarda yer alan maddelerin faktör yüklerine ilişkin bulgulara Tablo 4.12'de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri

Madde No.	1	2	3	4
B4	.78			
B5	.78			
B3	.75			
B1	.72			
B2	.62			
B6	.61			
B8	.58			
B10	.57			
B7	.54			
B11	.48			
B22		.80		
B23		.73		
B21		.66		
B24		.62		
B20		.57		
B19		.55		
B17		.52		
B18		.48		
B31			.88	
B30			.85	
B33			.79	
B32			.64	
B28			.54	
B16				.83
B14				.73
B15				.73
B25				.69
B12				.60
B13				.48
Öz Değer	18.111.231.05	.91		
Açıkladığı Varyans	62.464.243.63	3.11		
Açıklanan Toplam Varyans	73.46			

Tablo 4.12 incelendiğinde ilk üç faktörün öz değerlerinin 1'in üstünde olduğu ve dördüncü faktörün özdeğerinin ise 1'e çok yakın olduğu görülmektedir. Şekil 4.4'teki scree plot (saçılma diyagramı) grafiği de baz alındığında dördüncü faktörün özdeğerinin tolere edilebilecek düzeyde olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda yapılan AFA sonucunda Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 29 maddelik dört alt boyutlu bir yapı çizdiği söylenebilir.

B4, B5, B3, B1, B2, B6, B8, B7, B10 ve B11 maddelerinin bir araya gelerek 10 maddelik ilk alt boyut oluşturduğu ve bu boyutun varyans %62.46'sını açıkladığı görülmektedir. B22, B23, B21, B24, B20, B19, B17 ve B18 maddelerinin bir araya gelerek 8 maddelik ikinci bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut varyansın %4.24'ünü açıklamaktadır. B31, B30, B33, B32 ve B28 maddeleri ise bir araya gelerek 5 maddelik üçüncü bir alt boyutu oluşturmakta ve bu alt boyut varyansın %3.63'ünü açıklamaktadır. B16, B14, B15, B25, B12 ve B13 maddeleri ise bir araya gelerek 6 maddelik dördüncü bir alt boyutu oluşturmakta ve bu

alt boyutun da varyansın %3.11'ini açıkladığı göze çarpmaktadır. Bu dört alt boyut ise toplam varyansın %73.46'sını açıklamaktadır. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansın yeterli söylenebilir. Ayrıca AFA sonuçları içerisinde maddeler arasındaki korelasyon değerlerinin çok düşük ($r < .10$) veya çok yüksek ($r > .90$) olmadığı, maddeler arasındaki ilişkilerin de anlamlı olduğu ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ($p < .05$) ilişkilerin bulunduğu ve her maddenin açıklanan ortak varyansa katkısının (communalities) yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansının ve geçerliğinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.1.7. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

AFA yapılan 346 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 29 maddeden oluşan Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenilirlik bulguları Tablo 4.13'te sunulmuştur.

Tablo 4.13. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.95	10
<i>F2</i>	.94	8
<i>F3</i>	.92	5
<i>F4</i>	.93	6
<i>Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	.97	29

Tablo 4.13 incelendiğinde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için Açımlayıcı Faktör Analizinin yapıldığı 346 adet veriden hesaplanan güvenilirlik sonuçları görülmektedir. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirlik katsayısının .97 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde “F1” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .95, “F2” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .94, “F3” boyutunun güvenilirlik katsayısının .92 ve “F4” boyutunun güvenilirlik katsayısının .93 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için

madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. *Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları*

<i>Madde No.</i>	<i>Madde-Toplam Puan Korelasyonları</i>
<i>B1</i>	<i>.78</i>
<i>B2</i>	<i>.78</i>
<i>B3</i>	<i>.80</i>
<i>B4</i>	<i>.75</i>
<i>B5</i>	<i>.77</i>
<i>B6</i>	<i>.76</i>
<i>B7</i>	<i>.75</i>
<i>B8</i>	<i>.81</i>
<i>B10</i>	<i>.77</i>
<i>B11</i>	<i>.82</i>
<i>B12</i>	<i>.82</i>
<i>B13</i>	<i>.82</i>
<i>B14</i>	<i>.78</i>
<i>B15</i>	<i>.79</i>
<i>B16</i>	<i>.79</i>
<i>B17</i>	<i>.77</i>
<i>B18</i>	<i>.74</i>
<i>B19</i>	<i>.64</i>
<i>B20</i>	<i>.75</i>
<i>B21</i>	<i>.77</i>
<i>B22</i>	<i>.79</i>
<i>B23</i>	<i>.83</i>
<i>B24</i>	<i>.82</i>
<i>B25</i>	<i>.76</i>
<i>B28</i>	<i>.77</i>
<i>B30</i>	<i>.76</i>
<i>B31</i>	<i>.75</i>
<i>B32</i>	<i>.74</i>
<i>B33</i>	<i>.74</i>

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.14 incelendiğinde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 94 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.15'te alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.15. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	94	136.97	6.56	71	1.97	36.03	117.31	.000
Alt%27	94	65.97	17.95					

Tablo 4.15 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(117.31)} = 36.03$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.1.8. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği'ne İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları

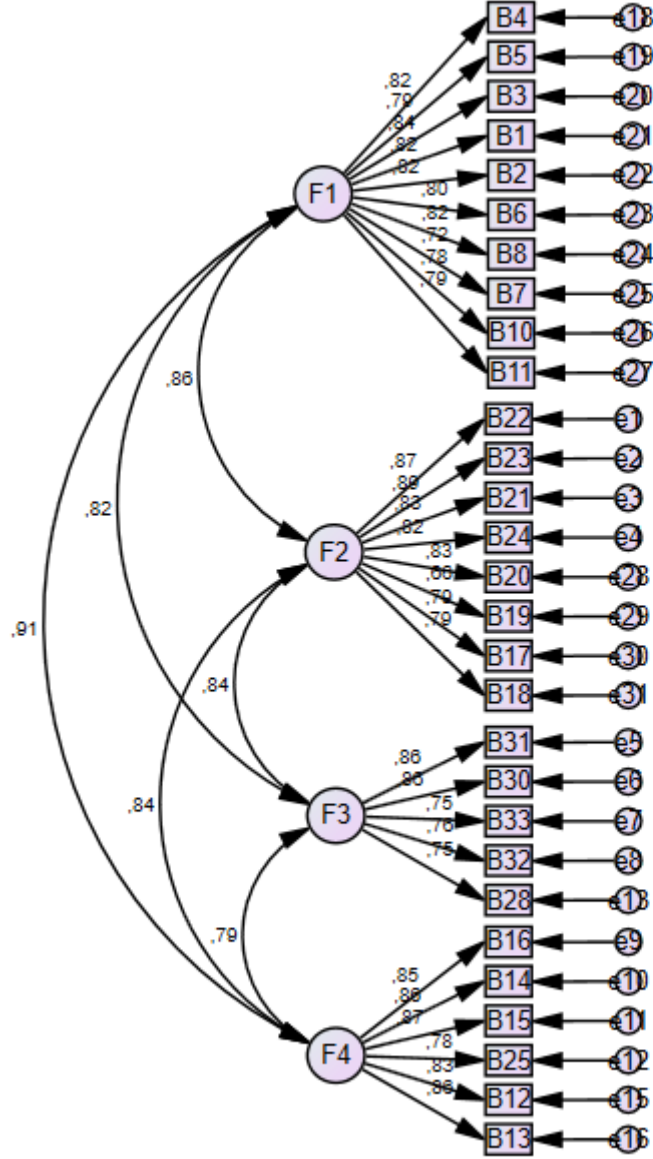
Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin AFA sonrasında 29 maddeden oluşan 4 alt boyutlu bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra tespit edilen yapılar arasındaki ilişkiyi test edip doğrulayabilmek amacıyla (Büyüköztürk, 2019; Şimşek, 2006) doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 29 madde için 345 katılımcı ile analiz yapılmıştır. Bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014).

Yapılan DFA ile ortaya çıkan modelin uyumunu incelemek adına uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Uyum iyiliği istatistikleri ile ortaya çıkan modelin gerçek ile ne derecede örtüştüğü test edilerek yapı geçerliliği ortaya konmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). Araştırma kapsamında modelin uyum iyiliği CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA indeksleri kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indekslerine ilişkin bulgulara ve kabul edilebilir uygunluk değerlerine Tablo 4.16'da yer verilmiştir.

Tablo 4.16. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

Uyum İyiliği İstatistiği	Kabul Edilen Değerler	Tespit Edilen Değerler	Sonuç
CMIN/df	$\chi^2/df < 3$	2.83	İyi Uyum
AGFI	$.85 \leq AGFI$.79	Yaklaşık
GFI	$.90 \leq GFI$.82	Yaklaşık
NFI	$.90 \leq NFI$.89	İyi Uyum
CFI	$.90 \leq CFI$.93	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI$.93	İyi Uyum
TLI	$.90 \leq TLI$.92	İyi Uyum
RMSEA	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.07	İyi Uyum

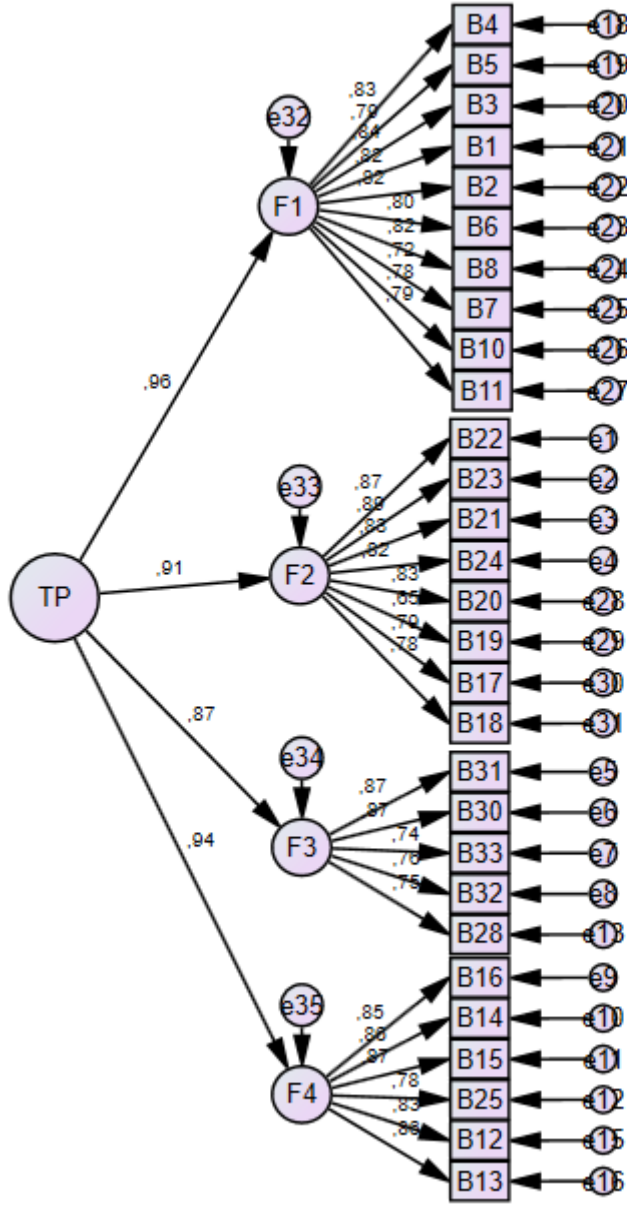
Tablo 4.16’da görüldüğü üzere uyum iyiliği indekslerinin sırasıyla CMIN/df=2.83, AGFI=.79, GFI=.82, NFI=.89, CFI=.93, IFI=.93, TLI=.92 ve RMSEA=.07 şeklinde olduğu görülmektedir. CMIN/df değerinin 5’in altında olması orta düzeyde bir uyumu işaret ederken 3’ün altında olmasının mükemmel uyuma işaret ettiği söylenmektedir (Kline, 2015). AGFI değerinin .85’e yaklaşık bir değere sahip olmasının (Schermelel-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003), GFI değerinin .90’a yakın olmasının, NFI, CFI, IFI ve TLI değerlerinin .90’a yakın ve bu değerden büyük olmasının (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2015) ve RMSEA değerinin .068 olmasının (McQuitty, 2004, Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) kabul edilebilir uyum iyiliği indeksi ölçütlerini karşıladığı söylenebilir. Bu bilgiler ışığında CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI ve GFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Şekil 4.5’te Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin birinci düzey DFA sonrası ulaşılan modeline yer verilmiştir.

CMIN/df:2,829; AGFI:,.792; GFI:,.822; NFI:,.890; CFI:,.926; IFI:,.926; TLI:,.919; RMSEA:,.073

Şekil 4.5. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları

Şekil 4.5'te yer alan modeldeki standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin her bir maddenin ait olduğu alt boyutta .66 ve .89 değerleri arasında değiştiği, alt boyutlar arasında da .79 ve .91 arasında değiştiği görülmektedir. Bu katsayıların oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. Analiz sonucunda her ikili ilişki için faktör yüklerinin anlamlı oluşu tespit edilen bir değer bulgu arasındadır ($p < .05$). Ayrıca Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin kendisi doğrulayıcı faktör analizine eklenerek ikinci düzey çok faktörlü model incelenmiştir. Şekil 4.6'da ilgili modele yer verilmiştir.

CMIN/df:2.869; AGFI:;.789; GFI:;.819; NFI:;.888; CFI:;.924; IFI:;.924; TLI:;.917; RMSEA:;.074

Şekil 4.6. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)

Şekil 4.6’da yer alan modelde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt her bir boyutu ile olan standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin .87 ve .96 arasında değiştiği görülmektedir. Bu modele ait uyum iyiliği indekslerinin CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin de iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutlarının ölçeğin yapısı ile örtüştüğü ve bu ölçekten toplam puan elde edilebileceği sonucuna ulaşılabilir.

4.1.9. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirlğine İlişkin Bulgular

DFA yapılan 345 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 29 maddeden oluşan Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlğini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenirlilik bulguları Tablo 4.17'de sunulmuştur.

Tablo 4.17. *Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları*

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	<i>.94</i>	<i>10</i>
<i>F2</i>	<i>.93</i>	<i>8</i>
<i>F3</i>	<i>.89</i>	<i>5</i>
<i>F4</i>	<i>.93</i>	<i>6</i>
<i>Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	<i>.97</i>	<i>29</i>

Tablo 4.17 incelendiğinde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için DFA'nın yapıldığı 345 adet veriden hesaplanan güvenirlilik sonuçları görülmektedir. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlilik katsayısının .97 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde "F1" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .94, "F2" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .93, "F3" boyutunun güvenirlilik katsayısının .89 ve "F4" boyutunun güvenirlilik katsayısının .93 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenirliliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.18'de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. *Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları*

<i>Madde No.</i>	<i>Madde-Toplam Puan Korelasyonları</i>
<i>B1</i>	<i>.77</i>
<i>B2</i>	<i>.78</i>
<i>B3</i>	<i>.78</i>
<i>B4</i>	<i>.77</i>
<i>B5</i>	<i>.74</i>
<i>B6</i>	<i>.78</i>
<i>B7</i>	<i>.69</i>
<i>B8</i>	<i>.76</i>
<i>B10</i>	<i>.75</i>
<i>B11</i>	<i>.77</i>
<i>B12</i>	<i>.80</i>
<i>B13</i>	<i>.81</i>
<i>B14</i>	<i>.76</i>
<i>B15</i>	<i>.79</i>
<i>B16</i>	<i>.79</i>
<i>B17</i>	<i>.75</i>
<i>B18</i>	<i>.76</i>
<i>B19</i>	<i>.62</i>
<i>B20</i>	<i>.76</i>
<i>B21</i>	<i>.80</i>
<i>B22</i>	<i>.78</i>
<i>B23</i>	<i>.80</i>
<i>B24</i>	<i>.76</i>
<i>B25</i>	<i>.74</i>
<i>B28</i>	<i>.71</i>
<i>B30</i>	<i>.73</i>
<i>B31</i>	<i>.74</i>
<i>B32</i>	<i>.70</i>
<i>B33</i>	<i>.66</i>

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.18 incelendiğinde Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 94 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.19'da alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.19. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	94	138.34	5.73	75.91	1.93	39.2	111.93	.000
Alt%27	94	62.42	17.87					

Tablo 4.19 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(111.93)} = 39.2$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.1.10. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutların adlandırılmasına ve ilgili boyutlarda yer alan maddelerin neler olduğuna dair bilgilere Tablo 4.20’de yer verilmiştir.

Tablo 4.20. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi

Madde No.	Faktör İsmi
B4	
B5	
B3	
B1	
B2	
B6	Yakınlık
B8	
B10	
B7	
B11	
B22	
B23	
B21	
B24	
B20	Saygı
B19	
B17	
B18	
B31	
B30	
B33	Kabul
B32	
B28	
B16	
B14	
B15	
B25	Cesaretlendirme
B12	
B13	

Tablo 4.20 incelendiğinde birinci faktörde yer alan 10 madde dinlemek (B1, B2, B3, B4, B5, B6) ve desteklemek (B7, B8, B10, B11) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Bu boyutta yer alan maddeler incelendiğinde, maddelerdeki her bir ifadenin bireyin ebeveynine yakınlık hissini artıran davranışlardan oluştuğu görülmüştür. Araştırmacı tarafından bu boyut “yakınlık” olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktördeki 8 maddenin saygı göstermek (B17, B18, B19) ve müzakere etmek (B20, B21, B22, B23, B24) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadeler olduğu görülmektedir. Saygı göstermek başkasının değerli olduğuna inanmak ve ona gerçek bir ilgi ile yaklaşmak; müzakere etmek farklılıkları ve anlaşmazlıkları kazan-kazan yaklaşımı içerisinde, ilişkiyi de tatmin edecek şekilde tartışıp çözmeyi; güven vermek ise kişiye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni kişiye iletme olarak tanımlanmaktadır (Rapport, 2007; Sohm, 2004). Tüm bu tanımlardan hareketle maddelere konu olan davranışların bir kimseye karşı dikkatli, özenli ve ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu olarak tanımlanan “saygı” (Türk Dil Kurumu, 2022) çatısı altında toplandığı söylenebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “saygı” olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü faktörde yer alan 5 madde kabul etmek (B30, B31, B32, B33) ve güven vermek (B28) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Güven vermek bireye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni iletme kabul etmek ise bireye, değerini hissettirecek şekilde yaklaşmak olarak tanımlanabilir (Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu tanımlar incelendiğinde kabuldeki değeri hissettirmenin aynı zamanda bireyin kendisine de olan güveni hissettireceği düşünülebilir. Bu tanımlardan hareketle araştırmacı tarafından bu boyut “kabul” olarak adlandırılmıştır.

Dördüncü faktörde yer alan 6 madde cesaretlendirmek (B12, B13, B14, B15, B16) ve güven vermek (B25) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu boyuttaki maddelere konu olan davranışlar incelendiğinde uygun olan faktör isminin “cesaretlendirme” olduğuna karar verilmiştir.

Yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 10 maddelik yakınlık, 8 maddelik saygı, 5 maddelik kabul ve 6 maddelik cesaretlendirme adı verilen, toplamda 29 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%73.46) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 145’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir

maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için babaları ile ilişkilerinde yapıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

4.2. YIKICI ALIŞKANLIKLARA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI

4.2.1. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 29 madde için ölçek maddelerine tam olarak cevaplamamış ve uç değer özelliği gösteren katılımcılar çıkarıldıktan sonra 338 katılımcı ile analiz yapılmıştır ve bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014). Analiz için temel bileşenler analizi (principal components), döndürme yöntemi olarak da eğik döndürme metotlarından promax yöntemi kullanılmıştır. Ardından ilk analiz işlemi gerçekleştirilmiştir ve AFA sonuçları içerisinde maddeler arası korelasyon (correlation matrix) değeri çok düşük olan ($r < .10$) ve maddeler arası ilişkilerinde anlamsız ($p > .05$) değerler alan A55 ve A58 maddeleri ile pilot uygulama sonrasında çıkarılmasına karar verilen A51 ve A61 maddeleri de analizden hariç bırakılmıştır. Faktör yükleri incelenerek .45 ve üstünde herhangi bir faktör yükü değeri alamayan maddeler ile birden fazla faktörde yük alan ve bu faktör yükü farkının .10'dan küçük olduğu binişen maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu kapsamda bu ölçütleri taşımayan A62, A63, A45, A44 ve A57 maddeleri sırasıyla ve teker teker analizden çıkarılarak toplamda 5 madde analizden hariç bırakılmıştır. Kalan 22 madde analize devam edilerek bu maddelerden oluşan veri setinin analize uygunluğu ile ölçeğin faktör yapısı ve sayısına ilişkin kanıtlar ortaya konmuştur.

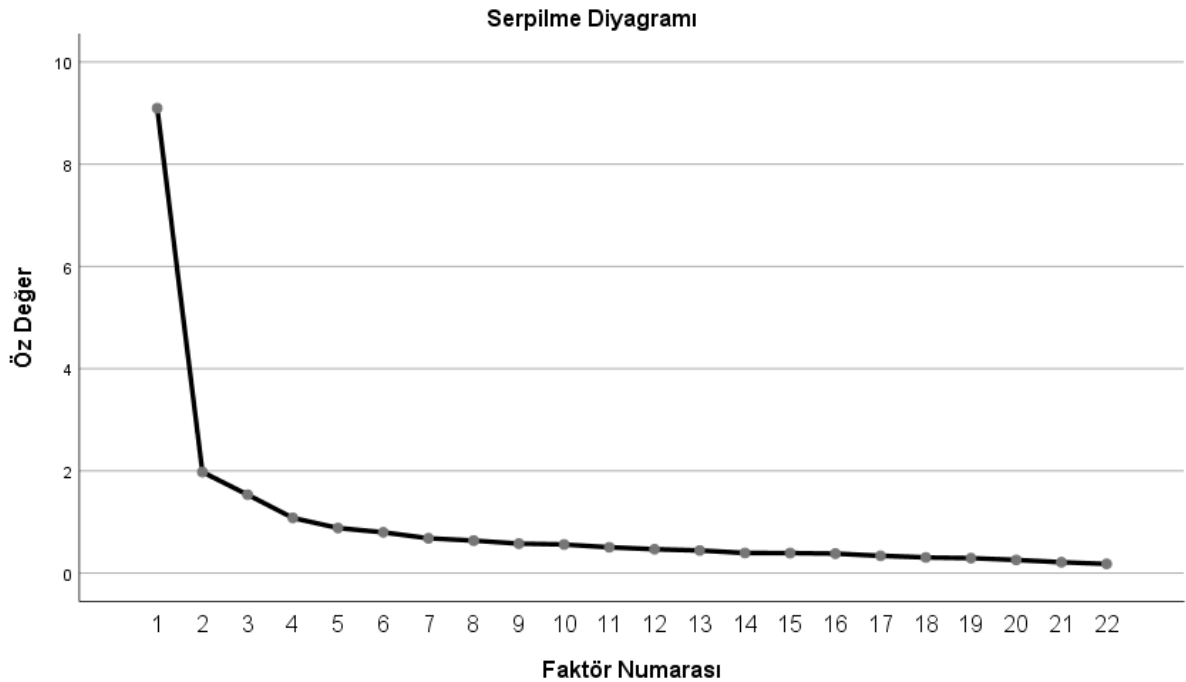
Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geçerliğinin analiz edilebilmesi için öncelikli olarak çalışma grubundan edinilen verilerin analiz için uygunluğunun test edilmesi gerekmektedir. Verilerin analizine uygunluğu için Kaiser Mesier Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett's Küresellik Testi değerlerinin incelenmesi gerekmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu değerlere ilişkin bulgulara Tablo 4.21'de yer verilmiştir.

Tablo 4.21. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri

Kaiser Meiser Olkin (KMO) Örneklem Uygunluğu Değeri		.92
Barlett's Küresellik Testi	Ki-kare değeri (X^2)	3982.76
	Serbestlik derecesi (df)	231
	Anlamlılık değeri (p)	.000

Tablo 4.21 incelendiğinde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için KMO değerinin .92 olduğu görülmektedir (KMO=.92>.60). Bu değer, veri setinin analiz yapmaya mükemmel derecede uygun olduğu yorumunun yapılmasına olanak sağlar (Sharma, 1996). Verilerin analize uygun olabilmesi için Barlett's Küresellik Testi anlamlılık değerinin .05'ten küçük olması beklenir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.21'de yer alan Barlett's Küresellik Testi sonucu incelendiğinde ölçek maddelerinin korelasyon matrisi içerisinde anlamlı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir ($X^2_{(231)} = 3982.76$; $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için edinilen veri miktarının yani örneklem büyüklüğünün AFA yapmak için uygun olduğu söylenebilir.

Veri setinin analize uygunluğunun tespit edilmesinin ardından ölçeğin faktör yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ölçek faktör sayısının belirlenmesinde kullanılabilecek ölçütlerden biri olan faktörlerin öz değerlerinin yer aldığı grafik olan scree plot (serpilme diyagramı) grafiği incelenmiştir. Şekil 4.7'de Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Scree Plot (Serpilme Diyagramı) grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 4.7. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği

Şekil 4.7 incelendiğinde düşey çizginin dördüncü faktörden sonra düzleştiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin faktör sayısının dört olduğu söylenebilir. Analizin ilerleyen aşamasında ölçek maddelerinin faktör yük değerlerine ve diğer faktör sayısı belirleme ölçütü olan faktör öz değerlerine (eigenvalues) bakılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ve bu alt boyutlarda yer alan maddelerin faktör yüklerine ilişkin bulgulara Tablo 4.22’de yer verilmiştir.

Tablo 4.22. *Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri*

<i>Madde No.</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>A49</i>	.89			
<i>A48</i>	.72			
<i>A53</i>	.71			
<i>A47</i>	.62			
<i>A50</i>	.60			
<i>A43</i>	.57			
<i>A46</i>	.45			
<i>A59</i>		.87		
<i>A60</i>		.85		
<i>A54</i>		.76		
<i>A64</i>		.69		
<i>A56</i>		.60		
<i>A52</i>		.54		
<i>A35</i>			.84	
<i>A34</i>			.81	
<i>A36</i>			.80	
<i>A37</i>			.62	
<i>A38</i>			.47	
<i>A41</i>				.79
<i>A42</i>				.76
<i>A40</i>				.59
<i>A39</i>				.55
<i>Öz Değer</i>	<i>9.09</i>	<i>1.97</i>	<i>1.53</i>	<i>1.08</i>
<i>Açıkladığı Varyans</i>	<i>41.348</i>	<i>9.96</i>	<i>9.97</i>	<i>4.91</i>
<i>Açıklanan Toplam Varyans</i>	<i>62.22</i>			

Tablo 4.22 incelendiğinde dört faktörün de öz değerlerinin 1’in üstünde olduğu görülmektedir. Şekil 4.7’deki scree plot (saçılma diyagramı) grafiği de baz alındığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin dört alt boyutlu bir yapı çizdiği söylenebilir. A49, A48, A53, A47, A50, A43 ve A46 maddelerinin bir araya gelerek 7 maddelik ilk alt boyut oluşturmuştur. Bu boyutun varyansın %41.34’ünü açıkladığı görülmektedir. A59, A60, A54, A64, A56 ve A52 maddeleri bir araya gelerek 6 maddelik ikinci bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut varyansın %8.99’ünü açıklamaktadır. A35, A34, A36, A37 ve A38 maddeleri bir araya gelerek 5 maddelik üçüncü bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut varyansın %6.97’sini açıklamıştır. A41, A42, A40 ve A39 maddeleri bir araya gelerek 4 maddelik dördüncü bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut da varyansın %4.91’ini açıklamıştır. Bu

dört alt boyut ise toplam varyansın %62.22'sini açıklamaktadır. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansın yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca AFA sonuçları içerisinde maddeler arasındaki korelasyon değerlerinin çok düşük ($r < .10$) veya çok yüksek ($r > .90$) olmadığı, maddeler arasındaki ilişkilerin de anlamlı olduğu ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ($p < .05$) ilişkilerin bulunduğu ve her maddenin açıklanan ortak varyansa katkısının (communalities) yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansının ve geçerliğinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.2.2. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

AFA yapılan 338 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 22 maddeden oluşan Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenilirlik bulguları Tablo 4.23'te sunulmuştur.

Tablo 4.23. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlik Katsayıları

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.85	7
<i>F2</i>	.84	6
<i>F3</i>	.82	5
<i>F4</i>	.85	4
<i>Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	.93	22

Tablo 4.23 incelendiğinde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için Açımlayıcı Faktör Analizinin yapıldığı 338 adet veriden hesaplanan güvenilirlik sonuçları görülmektedir. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirlik katsayısının .93 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde “F1” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .85, “F2” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .84, “F3” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının .82, “F4” alt boyutunun güvenilirlik katsayısının ise .85 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için

madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.24'te gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
A34	.47
A35	.57
A36	.57
A37	.60
A38	.62
A39	.71
A40	.70
A41	.65
A42	.69
A43	.46
A46	.56
A47	.67
A48	.63
A49	.60
A50	.70
A52	.50
A53	.52
A54	.60
A56	.65
A59	.57
A60	.42
A64	.47

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.24 incelendiğinde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 92 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.25'te alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.25. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	92	77.54	9.52	47.33	1.14	41.2	146.36	.000
Alt%27	92	30.2	5.54					

Tablo 4.25 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(146,36)} = 41.2$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.2.3. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin AFA sonrasında 22 maddeden oluşan 4 alt boyutlu bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra tespit edilen yapılar arasındaki ilişkiyi test edip doğrulayabilmek amacıyla (Büyüköztürk, 2019; Şimşek, 2006) doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 22 madde için 345 katılımcı ile analiz yapılmıştır. Bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014).

Yapılan DFA ile ortaya çıkan modelin uyumunu incelemek adına uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Uyum iyiliği istatistikleri ile ortaya çıkan modelin gerçek ile ne derecede örtüştüğü test edilerek yapı geçerliliği ortaya konmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). Araştırma kapsamında modelin uyum iyiliği CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA indeksleri kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indekslerine ilişkin bulgulara ve kabul edilebilir uygunluk değerlerine Tablo 4.26’da yer verilmiştir.

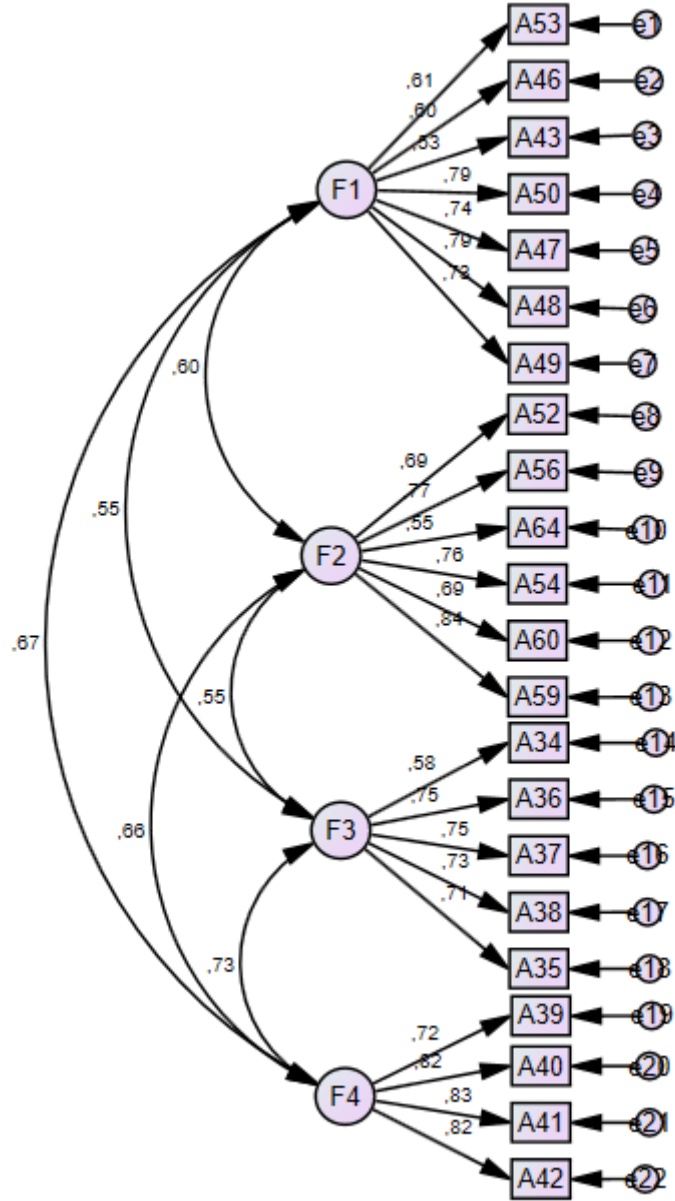
Tablo 4.26. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

Uyum İyiliği İstatistiği	Kabul Edilen Değerler	Tespit Edilen Değerler	Sonuç
CMIN/df	$\chi^2/df < 3$	2.69	İyi Uyum
AGFI	$.85 \leq AGFI$.84	Yaklaşık
GFI	$.90 \leq GFI$.87	Yaklaşık
NFI	$.90 \leq NFI$.87	Yaklaşık
CFI	$.90 \leq CFI$.91	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI$.91	İyi Uyum
TLI	$.90 \leq TLI$.90	İyi Uyum
RMSEA	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.07	İyi Uyum

Tablo 4.26’da görüldüğü üzere uyum iyiliği indekslerinin sırasıyla CMIN/df=2.69, AGFI=.84, GFI=.87, NFI=.87, CFI=.91, IFI=.91, TLI=.90 ve RMSEA=.07 şeklinde olduğu görülmektedir. CMIN/df değerinin 5’in altında olması orta düzeyde bir uyumu işaret ederken 3’ün altında olmasının mükemmel uyuma işaret ettiği söylenmektedir (Kline, 2015). AGFI

değerinin .85'e çok yaklaşık bir değere sahip olmasının (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003), GFI ve NFI değerinin .90'a çok yakın olmasının, CFI, IFI ve TLI değerlerinin .90'dan büyük olmasının (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2015) ve RMESA değerinin .08 eşiğinden küçük olmasının (McQuitty, 2004, Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) kabul edilebilir uyum iyiliği indeksi ölçütlerini karşıladığı söylenebilir. Bu bilgiler ışığında CMIN/df, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI, GFI ve NFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere çok yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Şekil 4.8'de Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin DFA sonrası ulaşılan modeline yer verilmiştir.

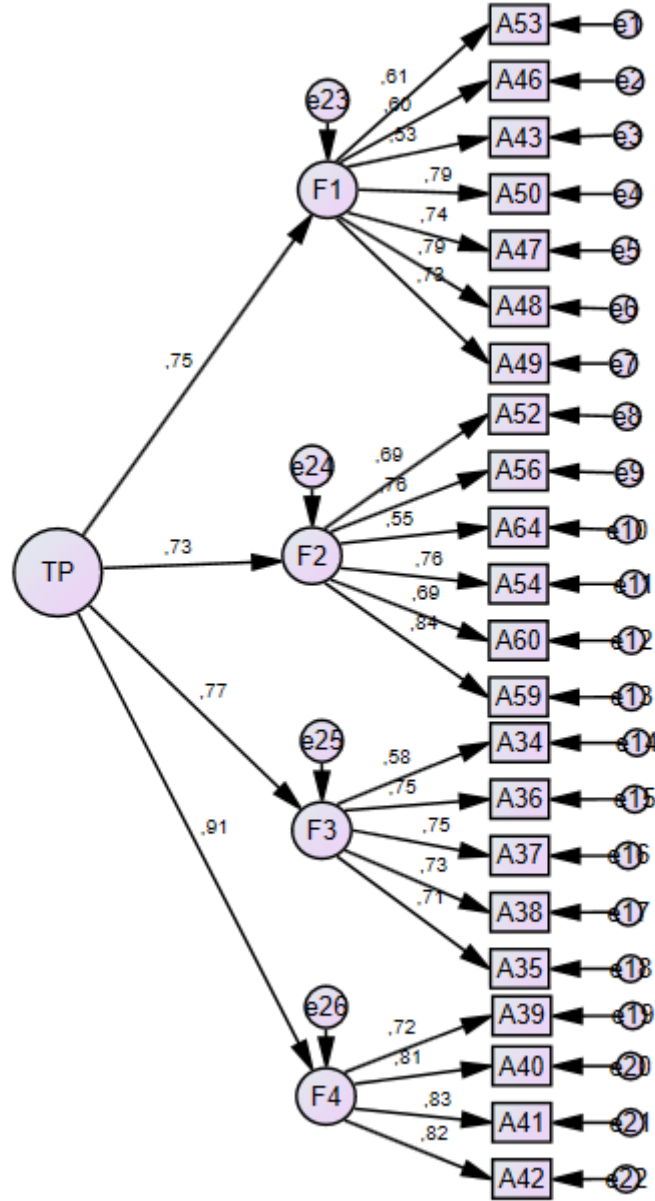

CMIN/df:2,686; AGFI:.837; GFI:.869; NFI:.866; CFI:.911; IFI:.912; TLI:.899; RMSEA:.070

Şekil 4.8. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları

Şekil 4.8 incelendiğinde model katsayı değerlerinin her bir maddenin ait olduğu alt boyutta .53 ve .84 değerleri arasında değiştiği, alt boyutlar arasında da .55 ve .67 arasında değiştiği görülmektedir. Bu katsayıların kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilebilir. Analiz sonucunda her ikili ilişki için faktör yüklerinin anlamlı oluşu tespit edilen bir değer bulgu arasındadır ($p < .05$). Ayrıca Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin kendisi doğrulayıcı faktör analizine eklenerek ikinci düzey çok faktörlü model incelenmiştir. Şekil 4.9’da ilgili modele yer verilmiştir.

CMIN/df:2,683; AGFI:,.839; GFI:,.870; NFI:,.865; CFI:,.910; IFI:,.911; TLI:,.899; RMSEA:,.070

Şekil 4.9. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)

Şekil 4.9’da yer alan modelde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt her bir boyutu ile olan standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin .73 ve .91 arasında değiştiği görülmektedir. Bu modele ait uyum iyiliği indekslerinin CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin de iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutlarının ölçeğin yapısı ile örtüştüğü ve bu ölçekten toplam puan elde edilebileceği sonucuna ulaşılabilir.

4.2.4. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DFA yapılan 345 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 22 maddeden oluşan Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirligini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenirlilik bulguları Tablo 4.27'de sunulmuştur.

Tablo 4.27. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.85	7
<i>F2</i>	.85	6
<i>F3</i>	.82	5
<i>F4</i>	.87	4
<i>Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	.92	22

Tablo 4.27 incelendiğinde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için AFA'nın yapıldığı 345 adet veriden hesaplanan güvenirlilik sonuçları görülmektedir. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlilik katsayısının .92 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutları incelendiğinde "F1" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .85, "F2" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .85, "F3" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .82, "F4" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının ise .87 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenirliginin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.28'de gösterilmiştir.

Tablo 4.28. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
A34	.46
A35	.56
A36	.58
A37	.59
A38	.57
A39	.65
A40	.71
A41	.67
A42	.67
A43	.51
A46	.53
A47	.58
A48	.60
A49	.53
A50	.61
A52	.61
A53	.57
A54	.61
A56	.64
A59	.61
A60	.47
A64	.44

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.28 incelendiğinde Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 94 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.29'da alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.29. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	94	86.3	11.29	51.19	1.41	36.24	164.63	.000
Alt%27	94	35.11	7.74					

Tablo 4.29 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(164.33)} = 36.24$,

p<.05). Bu bulgular ışığında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.2.5. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutların adlandırılmasına ve ilgili boyutlarda yer alan maddelerin neler olduğuna dair bilgilere Tablo 4.30’da yer verilmiştir.

Tablo 4.30. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi

<i>Madde No.</i>	<i>Faktör İsmi</i>
A49	
A48	
A53	Söylenme
A47	
A50	
A43	
A46	
A59	
A60	
A54	Cezalandırma
A64	
A56	
A52	
A35	
A34	
A36	Eleştirme
A37	
A38	
A41	
A42	Suçlama
A40	
A39	

Tablo 4.30’daki faktörler incelendiğinde birinci faktördeki 7 maddenin söylenmek/dırdır etmek (A48, A49, A50), şikâyet etmek (A43, A46, A47) ve tehdit etmek (A53) yıkıcı alışkanlıklarını ölçek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluştuğu görülmektedir. Söylenmek/dırdır etmek yıkıcı alışkanlığı kalıcı rahatsızlık vermek ve bezdirmek amacıyla tekrarlayan şikâyet, suçlama, eleştiri ve tehdit içeren söylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddeler incelendiğinde söylenmek/dırdır etmek alışkanlığının tanımının içerisinde yer alan alışkanlıkların bu boyutta bir araya geldiği görülmektedir. Bu yüzden araştırmacı tarafından boyut “söylenme” olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktörde yer alan 6 madde cezalandırmak (A56, A59, A60), tehdit etmek (A52, A54) ve koşullu ödüllendirmek (A64) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşan ifadelerdir. Cezalandırmak yıkıcı alışkanlığı kişiyi kontrol etmek için ona kasıtlı olarak zarar vererek veya kişiyi dezavantajlı konuma düşürerek acı hissetmesine neden olmak olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu alt boyutta yer alan maddelerde betimlenen davranışlar incelendiğinde tehdit etmek ve koşullu ödüllendirmek yıkıcı alışkanlıklarının, cezalandırmanın tanımında yer aldığı gibi bireyi kontrol etmek amacıyla ona kasıtlı olarak zarar verme noktasında bir araya geldiği düşünülebilir. Bu yüzden araştırmacı tarafından bu alt boyut “cezalandırma” olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü faktörde yer alan 5 madde eleştirmek (A34, A35, A36, A37, A38) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Eleştirmek yıkıcı alışkanlığı bir şeyde veya bir kişinin niyetinde hata bularak onu yargılamak ve bu yargılamayı ona iletme olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Madde ifadelerin tümünün tek bir boyutta bir araya gelmesinden dolayı bu boyut direkt “eleştirme” olarak adlandırılmıştır.

Dördüncü faktörde yer alan 4 madde suçlamak (A39, A40, A41, A42) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşmaktadır. Suçlamak yıkıcı alışkanlığı bir kişinin, bir şeyin gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesindeki kusurunu o kişiye azarlayarak ifade etmek olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddelerin bireyin kusurunu azarlama yoluyla ifade etme davranışlarını betimlediği düşünülebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “suçlama” olarak adlandırılmıştır.

Yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 7 maddelik söylenme, 6 maddelik cezalandırma, 5 maddelik eleştirme ve 4 maddelik suçlama adı verilen, toplamda 22 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%62.22) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110’dur. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için anneleri ile ilişkilerinde yıkıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

4.2.6. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Bulguları

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 29 madde için ölçek maddelerine tam olarak cevaplamamış ve uç değer özelliği gösteren katılımcılar çıkarıldıktan sonra 334 katılımcı ile analiz yapılmıştır ve bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014). Analiz için temel bileşenler analizi (principal components), döndürme yöntemi olarak da eğik döndürme metodlarından promax yöntemi kullanılmıştır. Ardından ilk analiz işlemi gerçekleştirilmiştir ve AFA sonuçları içerisinde maddeler arası korelasyon (correlation matrix) değeri çok düşük olan ($r < .10$) ve maddeler arası ilişkilerinde anlamsız ($p > .05$) değerler alan B55 ve B58 maddeleri ile pilot uygulama sonrasında çıkarılmasına karar verilen B51 ve B61 maddeleri de analizden hariç bırakılmıştır. Faktör yükleri incelenerek .45 ve üstünde herhangi bir faktör yükü değeri alamayan maddeler ile birden fazla faktörde yük alan ve bu faktör yükü farkının .10'dan küçük olduğu binışen maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu kapsamda bu ölçütleri taşımayan B46, B48 ve B63 maddeleri sırasıyla ve teker teker analizden çıkarılarak toplamda 3 madde analizden hariç bırakılmıştır. Kalan 24 madde analize devam edilerek bu maddelerden oluşan veri setinin analize uygunluğu ile ölçeğin faktör yapısı ve sayısına ilişkin kanıtlar ortaya konmuştur.

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geçerliğinin analiz edilebilmesi için öncelikli olarak çalışma grubundan edinilen verilerin analiz için uygunluğunun test edilmesi gerekmektedir. Verilerin analizine uygunluğu için Kaiser Mesier Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett's Küresellik Testi değerlerinin incelenmesi gerekmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu değerlere ilişkin bulgulara Tablo 4.31'de yer verilmiştir.

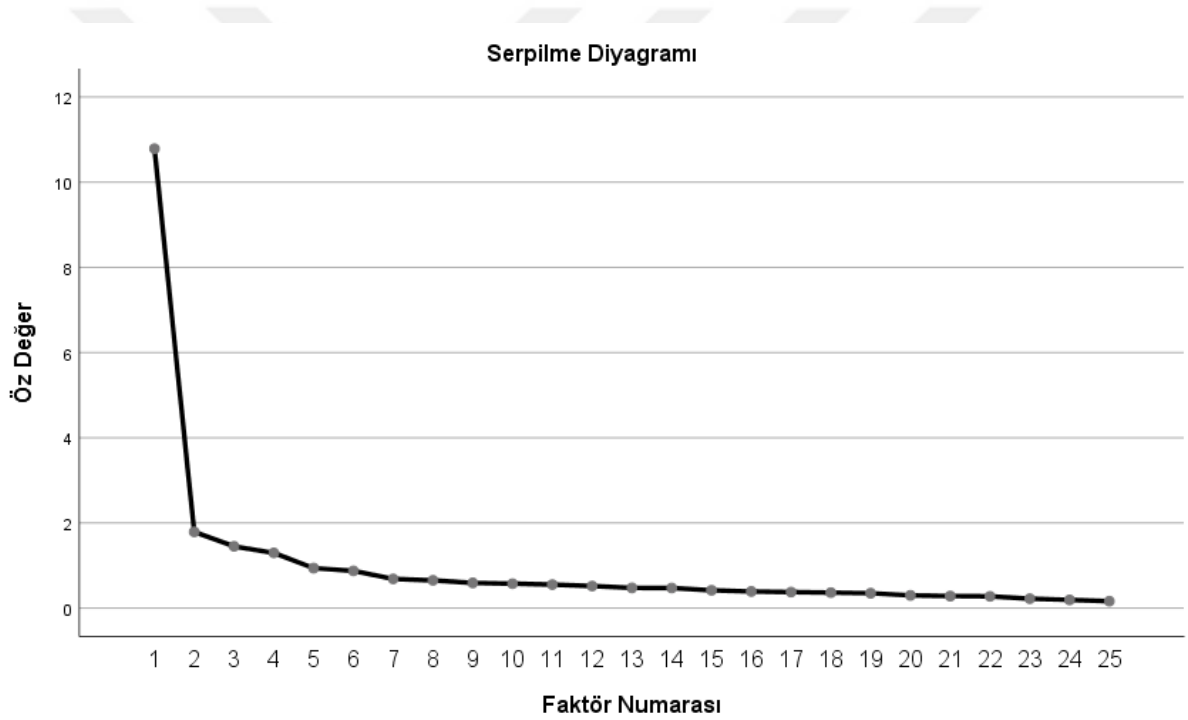
Tablo 4.31. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği KMO ve Barlett's Küresellik Testi Değerleri

<i>Kaiser Meiser Olkin (KMO) Örneklem Uygunluğu Değeri</i>		<i>.93</i>
	<i>Ki-kare değeri (X^2)</i>	<i>4551.83</i>
<i>Barlett's Küresellik Testi</i>	<i>Serbestlik derecesi (df)</i>	<i>276</i>
	<i>Anlamlılık değeri (p)</i>	<i>.000</i>

Tablo 4.31 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için KMO değerinin .93 olduğu görülmektedir ($KMO = .93 > .60$). Bu değer, veri setinin analiz yapmaya mükemmel derecede uygun olduğu yorumunun yapılmasına olanak sağlar (Sharma, 1996). Verilerin analize uygun olabilmesi için Barlett's Küresellik Testi anlamlılık değerinin .05'ten

küçük olması beklenir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.35'te yer alan Barlett's Küresellik Testi sonucu incelendiğinde ölçek maddelerinin korelasyon matrisi içerisinde anlamlı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir ($\chi^2_{(276)} = 4551.83$; $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için edinilen veri miktarının yani örneklem büyüklüğünün AFA yapmak için uygun olduğu söylenebilir.

Veri setinin analize uygunluğunun tespit edilmesinin ardından ölçeğin faktör yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ölçek faktör sayısının belirlenmesinde kullanılabilecek ölçütlerden biri olan faktörlerin öz değerlerinin yer aldığı grafik olan scree plot (serpilme diyagramı) grafiği incelenmiştir. Şekil 4.10'da Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin scree plot (serpilme diyagramı) grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 4.10. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Scree Plot Grafiği

Şekil 4.10 incelendiğinde düşey çizginin dördüncü faktörden sonra düzleştiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin faktör sayısının dört olduğu söylenebilir. Analizin ilerleyen aşamasında ölçek maddelerinin faktör yük değerlerine ve diğer faktör sayısı belirleme ölçütü olan faktör öz değerlerine (eigenvalues) bakılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ve bu alt boyutlarda yer alan maddelerin faktör yüklerine ilişkin bulgulara Tablo 4.32'de yer verilmiştir.

Tablo 4.32. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyut Yapısı ve Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri

Madde No.	1	2	3	4
B42	.77			
B41	.77			
B40	.68			
B39	.64			
B44	.57			
B45	.57			
B60		.91		
B59		.80		
B64		.65		
B52		.63		
B56		.63		
B54		.62		
B62		.51		
B57		.49		
B49			.86	
B50			.66	
B53			.63	
B47			.58	
B43			.55	
B34				.86
B36				.80
B35				.72
B37				.55
B38				.50
Öz Değer	10.351	7.6144	1.29	
Açıkladığı Varyans	43.147	35.603	5.4	
Açıklanan Toplam Varyans		61.92		

Tablo 4.32 incelendiğinde dört faktörün de öz değerlerinin 1'in üstünde olduğu görülmektedir. Şekil 4.10'daki scree plot (saçılma diyagramı) grafiği de baz alındığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin dört alt boyutlu bir yapı çizdiği söylenebilir. B42, B41, B40, B39, B44 ve B45 maddelerinin bir araya gelerek 6 maddelik ilk alt boyut oluşturduğu ve bu boyutun varyansın %43.14'ünü açıkladığı görülmektedir. B60, B59, B64, B52, B56, B54, B62 ve B57 maddeleri bir araya gelerek 8 maddelik ikinci bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut varyansın %7.35'ini açıklamaktadır. B49, B50, B53, B47 ve B43 maddeleri ise bir araya gelerek 5 maddelik üçüncü bir alt boyutu oluşturmakta ve bu alt boyutun da varyansın %6.03'ünü açıkladığı göze çarpmaktadır. B34, B36, B35, B37 ve B38 maddeleri bir araya gelerek 5 maddelik dördüncü bir alt boyut oluşturmuş ve bu alt boyut da varyansın %5.4'ünü açıklamıştır. Bu dört alt boyut ise toplam varyansın %61.92'sini açıklamaktadır. Bu bulgulardan hareketle Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansın yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca AFA sonuçları içerisinde maddeler arasındaki korelasyon değerlerinin çok düşük ($r < .10$) veya çok yüksek ($r > .90$) olmadığı, maddeler arasındaki ilişkilerin de anlamlı olduğu ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ($p < .05$) ilişkilerin

bulunduğu ve her maddenin açıklanan ortak varyansa katkısının (communalities) yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için açıklanan toplam varyansının ve geçerliğinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.2.6. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin AFA Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

AFA yapılan 334 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 25 maddeden oluşan Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirliliğini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği'nin geneline ilişkin güvenirlilik bulguları Tablo 4.33'te sunulmuştur.

Tablo 4.33. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği AFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.86	6
<i>F2</i>	.88	8
<i>F3</i>	.82	5
<i>F4</i>	.84	5
<i>Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Genel</i>	.94	24

Tablo 4.33 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için Açıklayıcı Faktör Analizinin yapıldığı 334 adet veriden hesaplanan güvenirlilik sonuçları görülmektedir. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlilik katsayısının .94 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutlarının güvenirliliği incelendiğinde "F1" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .86, "F2" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .88, "F3" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .82, "F4" alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .84 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenirliliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.34'te gösterilmiştir.

Tablo 4.34. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
B34	.50
B35	.62
B36	.60
B37	.62
B38	.66
B39	.70
B40	.70
B41	.65
B42	.65
B43	.54
B44	.61
B45	.55
B47	.69
B49	.59
B50	.69
B52	.59
B53	.50
B54	.67
B56	.60
B57	.61
B59	.64
B60	.48
B62	.65
B64	.54

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.34 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 91 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.35'te alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.35. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	91	81.36	11.65	50.6	1.31	38.48	117.91	.000
Alt%27	91	30.75	4.64					

Tablo 4.35 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(117.91)} = 38.48$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabılır.

4.2.7. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Bulguları

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin AFA sonrasında 24 maddeden oluşan 4 alt boyutlu bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra tespit edilen yapılar arasındaki ilişkiyi test edip doğrulayabilmek amacıyla (Büyüköztürk, 2019; Şimşek, 2006) doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde yer alan 24 madde için 345 katılımcı ile analiz yapılmıştır. Bu katılımcı sayısının örneklem büyüklüğü için yeterli olan madde sayısının on katı görüşünü sağladığı söylenebilir (Kline, 2014).

Yapılan ilk sonrasında DFA’da Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Uyum iyiliği istatistikleri ile ortaya çıkan modelin gerçek ile ne derecede örtüştüğü test edilerek yapı geçerliliği ortaya konmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). İlk DFA sonrası Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin uyum iyiliği istatistiklerine ilişkin değerlere Tablo 4.36’da yer verilmiştir.

Tablo 4.36. İlk DFA Sonrası Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

<i>Uyum İyiliği İstatistiği</i>	<i>Kabul Edilen Değerler</i>	<i>Tespit Edilen Değerler</i>
<i>CMIN/df</i>	$X^2/df < 3$	3.29
<i>AGFI</i>	$.85 \leq AGFI$.78
<i>GFI</i>	$.90 \leq GFI$.82
<i>NFI</i>	$.90 \leq NFI$.81
<i>CFI</i>	$.90 \leq CFI$.86
<i>IFI</i>	$.90 \leq IFI$.86
<i>TLI</i>	$.90 \leq TLI$.84
<i>RMSEA</i>	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.08

Tablo 4.36 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için yapılan ilk DFA modelindeki uyum iyiliği istatistiklerinin kabul edilebilir indekslerin dışında olduğu görülmektedir. Modeldeki hataların giderilmesi için “standardize artık matris” tablosu incelenmiştir. Bu tablo örneklem kovaryans matrislerinin uygunluğuna yönelik değerler vermektedir ve bu değerler arasında 2.58’den büyük değerlerin kovaryans matrisini uyumsuz hale getirdiği ifade edilmektedir (Byrne, 2011; Brown, 2009, Jöreskog ve Sörbom, 1993;

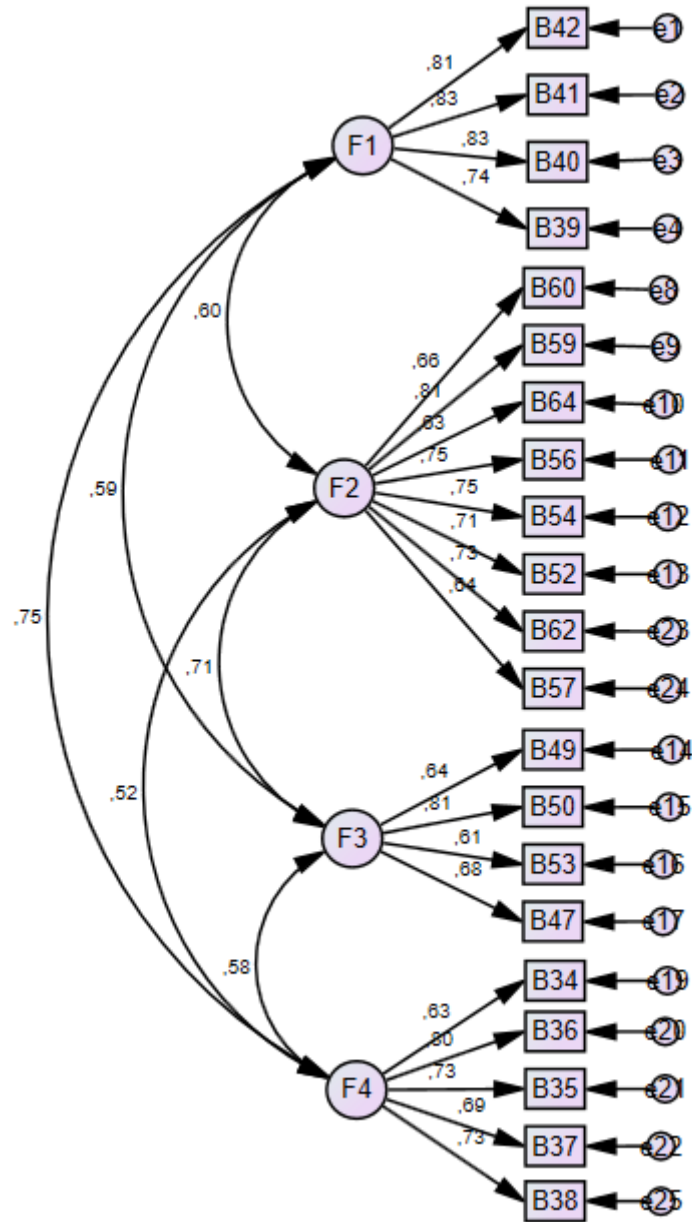
Yaşlıoğlu, 2017). Bu bilgiler ışığında standardize artık matris tablosunda 2.58 değerinden büyük değerlere sahip B45, B43 ve B44 maddeleri sırasıyla modelden hariç bırakılmıştır.

B43, B44 ve B45 maddeleri modelden hariç bırakıldıktan sonra DFA tekrarlanmıştır. Modelin uyum iyiliği CMIN/df, AGFI, GFI, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA indeksleri kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği indekslerine ilişkin bulgulara ve kabul edilebilir uygunluk değerlerine Tablo 4.37’de yer verilmiştir.

Tablo 4.37. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

Uyum İyiliği İstatistiği	Kabul Edilen Değerler	Tespit Edilen Değerler	Sonuç
CMIN/df	$\chi^2/df < 3$	2.50	İyi Uyum
AGFI	$.85 \leq AGFI$.86	İyi Uyum
GFI	$.90 \leq GFI$.89	Yaklaşık
NFI	$.90 \leq NFI$.88	Yaklaşık
CFI	$.90 \leq CFI$.93	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI$.92	İyi Uyum
TLI	$.90 \leq TLI$.91	İyi Uyum
RMSEA	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.06	İyi Uyum

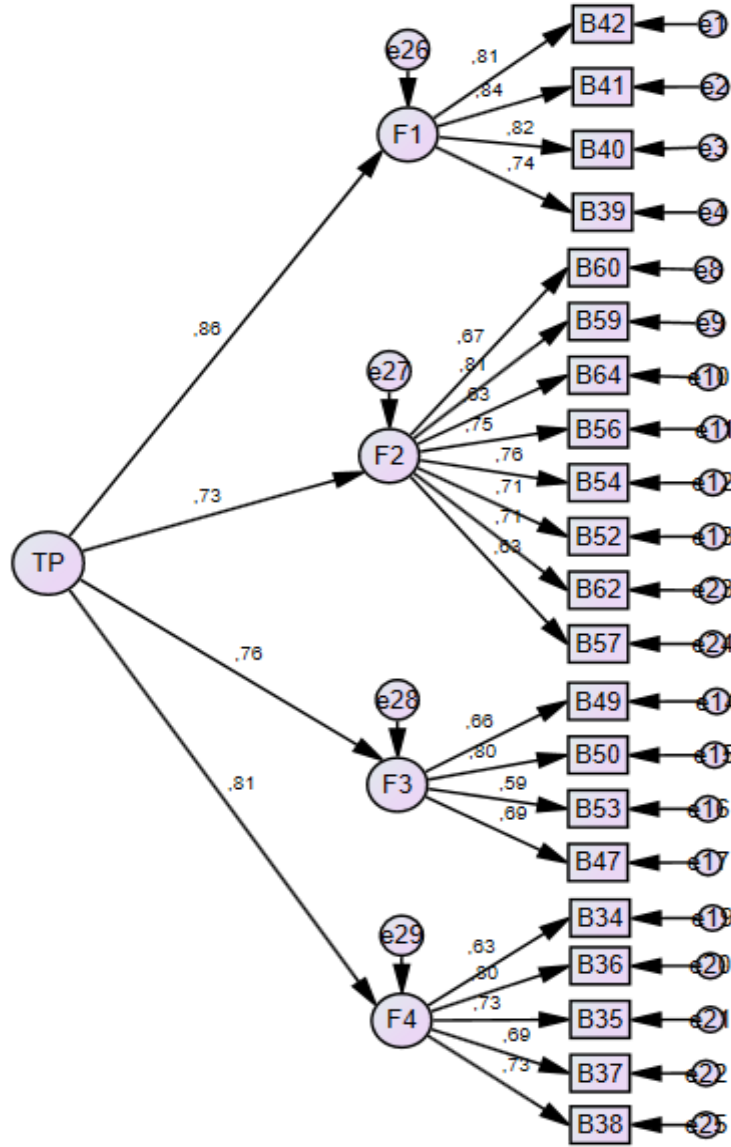
Tablo 4.37’de görüldüğü üzere uyum iyiliği indekslerinin sırasıyla CMIN/df=2.50, AGFI=.86, GFI=.89, NFI=.88, CFI=.93, IFI=.92, TLI=.91 ve RMSEA=.06 şeklinde olduğu görülmektedir. CMIN/df değerinin 5’in altında olması orta düzeyde bir uyumu işaret ederken 3’ün altında olmasının mükemmel uyuma işaret ettiği söylenmektedir (Kline, 2015). AGFI değerinin .85’ eşliğinde olması (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003), GFI ve NFI değerinin .90’a çok yakın olmasının, CFI, IFI ve TLI değerlerinin .90’dan büyük olmasının (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2015) ve RMSEA değerinin .08 eşliğinden küçük olmasının (McQuitty, 2004, Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) kabul edilebilir uyum iyiliği indeksi ölçütlerini karşıladığı söylenebilir. Bu bilgiler ışığında CMIN/df, AGFI CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. GFI ve NFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere çok yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Şekil 4.11’de Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin DFA sonrası ulaşılan modeline yer verilmiştir.

CMIN/df:2,587; AGFI: .854; GFI: .884; NFI: .878; CFI: .921; IFI: .921; TLI: .909; RMSEA: .068

Şekil 4.11. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Birinci Düzey DFA Bulguları

Şekil 4.11'deki modeldeki standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin her bir maddenin ait olduğu alt boyutta .61 ve .83 değerleri arasında değiştiği, alt boyutlar arasında da .52 ve .75 arasında değiştiği görülmektedir. Bu katsayıların kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilebilir. Analiz sonucunda her ikili ilişki için faktör yüklerinin anlamlı oluşu tespit edilen bir değer bulgu arasındadır ($p < .05$). Birinci düzey DFA bulguları ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için 21 maddelik 4 alt boyuttan oluşan bir yapının desteklendiğini söylemek mümkündür. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin kendisi doğrulayıcı faktör analizine eklenerek ikinci düzey çok faktörlü model incelenmiştir. Şekil 4.12'de ilgili modele yer verilmiştir.

CMIN/df:2,748; AGFI:;853; GFI:;882; NFI:;868; CFI:;912; IFI:;912; TLI:;900; RMSEA:;071

Şekil 4.12. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği İkinci Düzey DFA Bulguları (TP: Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Toplam Puanı)

Şekil 4.12’de yer alan modelde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt her bir boyutu ile olan standardize regresyon katsayıları incelendiğinde, katsayı değerlerinin .73 ve .86 arasında değiştiği görülmektedir. Bu modele ait uyum iyiliği indekslerinin CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin de iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutlarının ölçeğin yapısı ile örtüştüğü ve bu ölçekten toplam puan elde edilebileceği sonucuna ulaşılabilir. DFA sonrası ortaya çıkan model çerçevesinde yapılan AFA ile Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin varyansın %63.62’sini açıkladığı tespit edilmiştir.

4.2.8. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin DFA Sonrası Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DFA yapılan 345 katılımcı üzerinden, dört boyuttan ve 21 maddeden oluşan Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirliliğini ortaya koymak için Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Her boyuta ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin geneline ilişkin güvenirlilik bulguları Tablo 4.38'de sunulmuştur.

Tablo 4.38. *Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği DFA Grubu Güvenirlilik Katsayıları*

<i>Faktörler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
<i>F1</i>	.87	4
<i>F2</i>	.88	8
<i>F3</i>	.77	4
<i>F4</i>	.83	5
<i>Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Genel</i>	.92	21

Tablo 4.38 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için Açıklayıcı Faktör Analizinin yapıldığı 345 adet veriden hesaplanan güvenirlilik sonuçları görülmektedir. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenirlilik katsayısının .92 olduğu görülmektedir. İlgili ölçeğin alt boyutlarının güvenirliliği incelendiğinde “F1” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .87, “F2” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .88, “F3” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .77, “F4” alt boyutunun güvenirlilik katsayısının .83 olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenirliliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına bakıldıktan sonra maddelerin ölçek toplam puanıyla uyumunu incelemek için madde-toplam puan korelasyonu ortaya çıkarılmıştır. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonuna ilişkin bulguları Tablo 4.39'da gösterilmiştir.

Tablo 4.39. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyon Bulguları

Madde No.	Madde-Toplam Puan Korelasyonları
B34	.48
B35	.58
B36	.60
B37	.53
B38	.58
B39	.63
B40	.68
B41	.66
B42	.62
B47	.53
B49	.45
B50	.64
B52	.61
B53	.52
B54	.62
B56	.64
B57	.52
B59	.63
B60	.49
B62	.65
B64	.53

Madde-toplam puan korelasyonunun yüksek düzeyde ve pozitif yönde olması maddelerin benzer davranışı örneklediği anlamına gelmektedir ve ölçeğin iç tutarlık gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2020). Tablo 4.39 incelendiğinde Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki tüm maddelere ait korelasyon değerlerinin alt sınır olarak ifade edilen .30 değerinden yüksek olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2020). Bu bulgular doğrultusunda Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin maddelerinin benzer davranışı örneklediği ve ölçeğin iç tutarlığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir sonraki aşamada olarak ölçeğin ayırt edicilik gücü üzerinden güvenilirlik kanıtı sunulmaya çalışılmıştır. Ölçekten yüksek ve düşük puan alan %27'lik gruplar içindeki 94 katılımcının puanları baz alınarak bağımsız gruplar t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.40'ta alt %27-üst %27 ayırt edicilik testine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.40. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği Alt %27-Üst %27 Ayırt Edicilik Testi Bulguları

Grup	n	\bar{X}	SS	Ort. Arası Fark	Farkın Standart Hatası	t	Sd	p
Üst%27	94	78.29	11.67	47.24	1.35	34.78	140.06	.000
Alt%27	94	31.05	6.08					

Tablo 4.40 incelendiğinde yüksek ve düşük puan gruplarında yer alan katılımcıların puan ortalamalarının birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t_{(140.06)} = 34.78$,

p<.05). Bu bulgular ışığında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ayırt edicilik gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.2.9. Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Alt Boyutlarının Adlandırılması

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin alt boyutların adlandırılmasına ve ilgili boyutlarda yer alan maddelerin neler olduğuna dair bilgilere Tablo 4.41’de yer verilmiştir.

Tablo 4.41. *Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin Faktörlerinde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin İsimlendirilmesi*

<i>Madde No.</i>	<i>Faktör İsmi</i>
B42	
B41	<i>Suçlama</i>
B40	
B39	
B60	
B59	<i>Cezalandırma</i>
B64	
B56	
B54	
B52	
B62	
B57	
B49	
B50	
B53	
B47	
B34	<i>Eleştirme</i>
B36	
B35	
B37	
B38	

Tablo 4.41’deki faktörler incelendiğinde birinci faktörde yer alan 4 madde ise suçlamak (B39, B40, B41, B42) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla betimlenmiş ifadelerden oluşmaktadır. Suçlamak yıkıcı alışkanlığı bir kişinin, bir şeyin gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesindeki kusurunu o kişiye azarlayarak ifade etmek olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddelerin bireyin kusurunu azarlama yoluyla ifade etme davranışlarını betimlediği düşünülebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “suçlama” olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktörde yer alan 8 madde cezalandırmak (B56, B57, B59, B60), tehdit etmek (B52, B54) ve koşullu ödüllendirmek (B62, B64) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşan ifadelerdir. Cezalandırmak yıkıcı alışkanlığı kişiyi kontrol etmek için ona kasıtlı olarak zarar vererek veya kişiyi dezavantajlı konuma düşürerek acı

hissetmesine neden olmak olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu alt boyutta yer alan maddelerde betimlenen davranışlar incelendiğinde tehdit etmek ve koşullu ödüllendirmek yıkıcı alışkanlıklarının, cezalandırmanın tanımında yer aldığı gibi bireyi kontrol etmek amacıyla ona kasıtlı olarak zarar verme noktasında bir araya geldiği düşünülebilir. Bu yüzden araştırmacı tarafından bu alt boyut “cezalendirme” olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü faktördeki 4 maddenin söylenmek/dırdır etmek (B49, B50) ve şikâyet etmek (B47) ve tehdit etmek (B53) yıkıcı alışkanlıklarını ölçek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluştuğu görülmektedir. Söylenmek/dırdır etmek yıkıcı alışkanlığı kalıcı rahatsızlık vermek ve bezdirmek amacıyla tekrarlayan şikâyet, suçlama, eleştiri ve tehdit içeren söylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddeler incelendiğinde söylenmek/dırdır etmek alışkanlığının tanımının içerisinde yer alan alışkanlıkların bu boyutta bir araya geldiği görülmektedir. Bu yüzden araştırmacı tarafından boyut “söylenme” olarak adlandırılmıştır.

Dördüncü faktörde yer alan 5 madde eleştirmek (B34, B35, B36, B37, B38) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Eleştirmek yıkıcı alışkanlığı bir şeyde veya bir kişinin niyetinde hata bularak onu yargılamak ve bu yargılamayı ona iletme olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Madde ifadelerin tümünün tek bir boyutta bir araya gelmesinden dolayı bu boyut direkt “eleştirme” olarak adlandırılmıştır.

Yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 4 maddelik suçlama, 8 maddelik cezalandırma, 4 maddelik söylenme ve 5 maddelik eleştirme adı verilen, toplamda 21 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%63.62) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için babaları ile ilişkilerinde yıkıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

4.3. ÖLÇÜT BAĞINTILI GEÇERLİĞE İLİŞKİN BULGULAR

Ölçüt geçerliği kapsamında yapı geçerliği ve güvenilirliği araştırmacı tarafından ortaya konmuş olan Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçeğinin Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ile Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin toplam puanları arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Ölçekler arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları ve anlamlılık derecelerine ilişkin bulgulara Tablo 4.42’de yer verilmiştir.

Tablo 4.42. Ölçüt Bağıntılı Geçerliğe İlişkin Bulgular

	<i>Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	<i>Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	<i>Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	<i>Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>
<i>Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	1			
<i>Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	.74*	1		
<i>Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	-.39*	-.34*	1	
<i>Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği</i>	-.31*	-.35*	.80*	1

* $p < .01$ düzeyinde anlamlı.

Tablo 4.42 incelediğinde Alışkanlıkları Ölçeğinin Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ile Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin toplam puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu görülmektedir. Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanlarının Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile pozitif yönde, yüksek düzeyde, anlamlı ($r = .74$, $p < .01$), Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile negatif yönde, orta düzeyde, anlamlı ($r = -.39$, $p < .01$), Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile negatif yönde, orta düzeyde, anlamlı ($r = -.31$, $p < .01$) ilişkiler içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanlarının Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile negatif yönde, orta düzeyde, anlamlı ($r = -.34$, $p < .01$), Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile negatif yönde, orta düzeyde, anlamlı ($r = -.35$, $p < .01$) ilişkiler gösterdiği ortaya konmuştur. Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanlarının Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği toplam puanları ile arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde, anlamlı ($r = .80$, $p < .01$) ilişki gösterdiği tespit edilen bir diğer bulgudur.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, algılanan ebeveyn ilişki alışkanlıkları ölçeklerinin geliştirilmesi sürecinde elde edilen bulgulara ilişkin tartışmalara yönelik bilgilere yer verilmiştir. AFA, DFA, güvenilirlik analizleri ve ölçüt bağımlı geçerlik ilişkin bulgular tartışılarak yorumlanmıştır.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma ile ergenlerin, ebeveynleri ile olan ilişkilerinde kendilerine seçim teorisi mi yoksa dışsal kontrol psikolojisi ile mi yaklaştığına yönelik algısını ölçmek üzere yıkıcı alışkanlıklar ve yapıcı alışkanlıklar üzerinden Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği, Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği ve Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeklerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçeklerin geliştirilme sürecinde kapsam geçerliği uzman görüşleri ve pilot uygulama sonrası alınan dönütler ile sağlanmıştır. Dönütler doğrultusunda 30'u yapıcı, 29'u yıkıcı alışkanlıkları ölçen toplamda 59 maddelik uygulama formu oluşturulmuştur. 691 katılımcı üzerinden veriler toplanmış ve verilerin analizi aşamasına geçilmiştir.

Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için yapılan AFA ve DFA sonucunda formun dört alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu dört alt boyut toplam varyansın %71.16'sını açıklamaktadır. Açıklanan varyansın sosyal bilimler için %40 ila %60 arasında olmasının geçerlilik için yeterli olacağı ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tavşancıl, 2002). Açıklanan varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir. AFA sonuçları ölçeğin yapı olarak geçerli bir ölçek olduğunu doğrulamaktadır. Yapı geçerliğini doğrulamak için yapılan DFA sonucuna ait uyum iyiliği indeksleri CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI ve GFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Ardından Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğinin kestiriminde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Formun güvenilirlik katsayısı hem AFA hem DFA grubunun verileri üzerinden ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda AFA grubunda güvenilirliğinin .85 ile .97 arasında olduğu, DFA grubunda ise .86 ile .97 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin birbirleriyle olan tutarlığını

belirlemede bir ölçü olarak kullanılan Cronbach Alfa katsayısının .60 ile .80 arasında değer alması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, .80 ile 1.00 arasında değer alması ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin ilk boyutu olan 8 maddelik “saygı”, saygı göstermek (A17, A18, A19) ve müzakere etmek (A20, A21, A22, A23, A24) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadeler olduğu görülmektedir. Saygı göstermek başkasının değerli olduğuna inanmak ve ona gerçek bir ilgi ile yaklaşmak; müzakere etmek farklılıkları ve anlaşmazlıkları kazan-kazan yaklaşımı içerisinde, ilişkiyi de tatmin edecek şekilde tartışıp çözmeyi; güven vermek ise kişiye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni kişiye iletmek olarak tanımlanmaktadır (Rapport, 2007; Sohm, 2004). İkinci boyutu olan 7 maddelik “cesaretlendirme”, desteklemek (A11), cesaretlendirmek (A12, A13, A14, A15, A16) ve güven vermek (A25) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu maddelerdeki her bir ifadeyle betimlenen davranışların, cesaretlendirmek yapıcı alışkanlığının tanımında yer alan kişinin başarı elde edebilmesi, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için güçlü yönlerini vurgulamaya (Rapport, 2007; Sohm, 2004) yönelik olduğu gözlemlendiğinden bu alt boyuta araştırmacı tarafından bu şekilde adlandırılmıştır. Üçüncü faktörde yer alan 6 maddenin dinlemek (A1, A3, A4, A5) ve desteklemek (A8, A10) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Bu boyutta yer alan maddeler incelendiğinde, maddelerdeki her bir ifadenin bireye karşı olan ilgiyi ve desteği göstermeye yönelik davranışları betimlediği görülmektedir. Bireye karşı gerekli ilgiyi, sıcaklığı ve desteği vermeye yönelik sergilenen davranışların bireyin ebeveyn algısında yakınlık olarak karşılık bulduğu ifade edilmektedir (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Bu yüzden araştırmacı tarafından bu boyut “yakınlık” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktörde yer alan 4 madde ise kabul etmek (A30, A31, A32, A33) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu alt boyuttaki maddelerin tek bir alışkanlık tarafından betimlenen davranışlardan oluşmaktadır. Bu yüzden bu alt boyuta araştırmacı tarafından doğrudan “kabul” adı verilmiştir.

Yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Anne Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 8 maddelik saygı, 7 maddelik cesaretlendirme, 6 maddelik yakınlık ve 4 maddelik kabul adı verilen, toplamda 25 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%71.16) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir

maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için anneleri ile ilişkilerinde yapıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeği için yapılan AFA ve DFA sonucunda formun “yakınlık”, “saygı”, “kabul” ve “cesaretlendirme” olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu dört alt boyut toplam varyansın %73.46’sını açıklamaktadır. Açıklanan varyansın sosyal bilimler için %40 ila %60 arasında olmasının geçerlilik için yeterli olacağı ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tavşancıl, 2002). Açıklanan varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir. AFA sonuçları ölçeğin yapı olarak geçerli bir ölçek olduğunu doğrulamaktadır. Yapı geçerliğini doğrulamak için yapılan DFA sonucuna ait uyum iyiliği indeksleri CMIN/df, NFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI ve GFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Ardından Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğinin kestiriminde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Formun güvenilirlik katsayısı hem AFA hem DFA grubunun verileri üzerinden ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda AFA grubunda güvenilirliğinin .92 ile .98 arasında olduğu, DFA grubunda ise .89 ile .98 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin birbirleriyle olan tutarlılığını belirlemede bir ölçü olarak kullanılan Cronbach Alfa katsayısının .60 ile .80 arasında değer alması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, .80 ile 1.00 arasında değer alması ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki birinci faktörde yer alan 10 madde dinlemek (B1, B2, B3, B4, B5, B6) ve desteklemek (B7, B8, B10, B11) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Bu boyutta yer alan maddeler incelendiğinde, maddelerdeki her bir ifadenin bireyin ebeveynine yakınlık hissini artıran davranışlardan oluştuğu görülmüştür. Araştırmacı tarafından bu boyut “yakınlık” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktördeki 8 maddenin saygı göstermek (B17, B18, B19) ve müzakere etmek (B20, B21, B22, B23, B24) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla yazılmış ifadeler olduğu görülmektedir. Saygı göstermek başkasının değerli olduğuna inanmak ve ona gerçek bir ilgi ile yaklaşmak; müzakere etmek farklılıkları ve anlaşmazlıkları kazan-kazan yaklaşımı içerisinde, ilişkiyi de tatmin edecek şekilde tartışıp çözmeyi; güven vermek ise kişiye, onun

karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni kişiye iletme olarak tanımlanmaktadır (Rapport, 2007; Sohm, 2004). Üçüncü faktörde yer alan 5 madde kabul etmek (B30, B31, B32, B33) ve güven vermek (B28) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Güven vermek bireye, onun karakterine, yeteneklerine ve gücüne olan güveni iletme kabul etmek ise bireye, değerini hissettirecek şekilde yaklaşmak olarak tanımlanabilir (Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu tanımlar incelendiğinde kabuldeki değeri hissettirmenin aynı zamanda bireyin kendisine de olan güveni hissettireceği düşünülebilir. Bu tanımlardan hareketle araştırmacı tarafından bu boyut “kabul” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktörde yer alan 6 madde cesaretlendirmek (B12, B13, B14, B15, B16) ve güven vermek (B25) yapıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ifadelerdir. Bu boyuttaki maddelere konu olan davranışlar incelendiğinde uygun olan faktör isminin “cesaretlendirme” olduğuna karar verilmiştir.

Sonuç olarak yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Baba Yapıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 10 maddelik yakınlık, 8 maddelik saygı, 5 maddelik kabul ve 6 maddelik cesaretlendirme adı verilen, toplamda 29 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%73.46) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 145’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için babaları ile ilişkilerinde yapıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için yapılan AFA ve DFA sonucunda formun “söylenme”, “cezalandırma”, “eleştirme” ve “suçlama” olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu dört alt boyut toplam varyansın %62.22’sini açıklamaktadır. Açıklanan varyansın sosyal bilimler için %40 ila %60 arasında olmasının geçerlilik için yeterli olacağı ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tavşancıl, 2002). Açıklanan varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir. AFA sonuçları ölçeğin yapı olarak geçerli bir ölçek olduğunu doğrulamaktadır. Yapı geçerliğini doğrulamak için yapılan DFA sonucuna ait uyum iyiliği indeksleri CMIN/df, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGFI, GFI ve NFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Ardından Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği güvenilirliğinin kestiriminde Cronbach Alfa

güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Formun güvenirlilik katsayısı hem AFA hem DFA grubunun verileri üzerinden ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda AFA grubunda güvenirliliğinin .82 ile .93 arasında olduğu, DFA grubunda ise .83 ile .93 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin birbirleriyle olan tutarlılığını belirlemede bir ölçü olarak kullanılan Cronbach Alfa katsayısının .60 ile .80 arasında değer alması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, .80 ile 1.00 arasında değer alması ölçeğin yüksek güvenirlilikte olduğunu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinde birinci faktörde 7 maddenin söylenmek/dırdır etmek (A48, A49, A50), şikâyet etmek (A43, A46, A47) ve tehdit etmek (A53) yıkıcı alışkanlıklarını ölçek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluştuğu görülmektedir. Söylenmek/dırdır etmek yıkıcı alışkanlığı kalıcı rahatsızlık vermek ve bezdirmek amacıyla tekrarlayan şikâyet, suçlama, eleştiri ve tehdit içeren söylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddeler incelendiğinde söylenmek/dırdır etmek alışkanlığının tanımının içerisinde yer alan alışkanlıkların bu boyutta bir araya geldiği görülmektedir. Bu yüzden araştırmacı tarafından boyut “söylenme” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktörde yer alan 6 madde cezalandırmak (A56, A59, A60), tehdit etmek (A52, A54) ve koşullu ödüllendirmek (A64) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşan ifadelerdir. Cezalandırmak yıkıcı alışkanlığı kişiyi kontrol etmek için ona kasıtlı olarak zarar vererek veya kişiyi dezavantajlı konuma düşürerek acı hissetmesine neden olmak olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu alt boyutta yer alan maddelerde betimlenen davranışlar incelendiğinde tehdit etmek ve koşullu ödüllendirmek yıkıcı alışkanlıklarının, cezalandırmanın tanımında yer aldığı gibi bireyi kontrol etmek amacıyla ona kasıtlı olarak zarar verme noktasında bir araya geldiği düşünülebilir. Bu yüzden araştırmacı tarafından bu alt boyut “cezalandırma” olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktörde yer alan 5 madde eleştirmek (A34, A35, A36, A37, A38) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Eleştirmek yıkıcı alışkanlığı bir şeyde veya bir kişinin niyetinde hata bularak onu yargılamak ve bu yargılamayı ona iletmek olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Madde ifadelerin tümünün tek bir boyutta bir araya gelmesinden dolayı bu boyut direkt “eleştirme” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktörde yer alan 4 madde suçlamak (A39, A40, A41, A42) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşmaktadır. Suçlamak yıkıcı alışkanlığı bir kişinin, bir şeyin gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesindeki kusurunu o kişiye azarlayarak

ifade etmek olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddelerin bireyin kusurunu azarlama yoluyla ifade etme davranışlarını betimlediği düşünülebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “suçlama” olarak adlandırılmıştır.

Sonuç olarak yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Anne Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 7 maddelik söylenme, 6 maddelik cezalandırma, 5 maddelik eleştirme ve 4 maddelik suçlama adı verilen, toplamda 22 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%62.22) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110’dur. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması ergenlik dönemindeki bireyler için anneleri ile ilişkilerinde yıkıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeği için yapılan AFA ve DFA sonucunda formun “suçlama”, “cezalandırma”, “söylenme” ve “eleştirme” olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu dört alt boyut toplam varyansın %61.92’sini açıklamaktadır. Açıklanan varyansın sosyal bilimler için %40 ila %60 arasında olmasının geçerlilik için yeterli olacağı ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; Tavşancıl, 2002). Açıklanan varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir. AFA sonuçları ölçeğin yapı olarak geçerli bir ölçek olduğunu doğrulamaktadır. Yapı geçerliğini doğrulamak için yapılan DFA sonucuna ait uyum iyiliği indeksleri CMIN/df, AGFI, CFI, IFI, TLI ve RMSEA değerlerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. GFI ve NFI değerlerinin ise kabul edilebilir ölçütlere yaklaşık değerler aldığı ve dolayısıyla diğer değerlerin beklenen sınırlar içerisinde olmasından kaynaklı bu iki uyum iyiliği indeksi değerlerinin tolere edilebilir olduğu değerlendirilmiştir. Ardından Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin güvenilirliğinin kestiriminde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Formun güvenilirlik katsayısı hem AFA hem DFA grubunun verileri üzerinden ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda AFA grubunda güvenilirliğin .82 ile .94 arasında olduğu, DFA grubunda ise .78 ile .92 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin birbirleriyle olan tutarlığını belirlemede bir ölçü olarak kullanılan Cronbach Alfa katsayısının .60 ile .80 arasında değer alması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, .80 ile 1.00 arasında değer alması ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğindeki birinci faktörde yer alan 4 madde ise suçlamak (B39, B40, B41, B42) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla betimlenmiş ifadelerden

oluşmaktadır. Suçlamak yıkıcı alışkanlığı bir kişinin, bir şeyin gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesindeki kusurunu o kişiye azarlayarak ifade etmek olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddelerin bireyin kusurunu azarlama yoluyla ifade etme davranışlarını betimlediği düşünülebilir. Araştırmacı tarafından bu boyut “suçlama” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktörde yer alan 8 madde cezalandırmak (B56, B57, B59, B60), tehdit etmek (B52, B54) ve koşullu ödüllendirmek (B62, B64) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluşan ifadelerdir. Cezalandırmak yıkıcı alışkanlığı kişiyi kontrol etmek için ona kasıtlı olarak zarar vererek veya kişiyi dezavantajlı konuma düşürerek acı hissetmesine neden olmak olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Bu alt boyutta yer alan maddelerde betimlenen davranışlar incelendiğinde tehdit etmek ve koşullu ödüllendirmek yıkıcı alışkanlıklarının, cezalandırmanın tanımında yer aldığı gibi bireyi kontrol etmek amacıyla ona kasıtlı olarak zarar verme noktasında bir araya geldiği düşünülebilir. Bu yüzden araştırmacı tarafından bu alt boyut “cezalandırma” olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktördeki 4 maddenin söylenmek/dırdır etmek (B49, B50) ve şikâyet etmek (B47) ve tehdit etmek (B53) yıkıcı alışkanlıklarını ölçmek amacıyla betimlenmiş davranışlardan oluştuğu görülmektedir. Söylenmek/dırdır etmek yıkıcı alışkanlığı kalıcı rahatsızlık vermek ve bezdirmek amacıyla tekrarlayan şikâyet, suçlama, eleştiri ve tehdit içeren söylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Alt boyutta yer alan maddeler incelendiğinde söylenmek/dırdır etmek alışkanlığının tanımının içerisinde yer alan alışkanlıkların bu boyutta bir araya geldiği görülmektedir. Bu yüzden araştırmacı tarafından boyut “söylenme” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktörde yer alan 5 madde eleştirmek (B34, B35, B36, B37, B38) yıkıcı alışkanlığını ölçmek amacıyla yazılmış ifadelerden oluşmaktadır. Eleştirmek yıkıcı alışkanlığı bir şeyde veya bir kişinin niyetinde hata bularak onu yargılamak ve bu yargılamayı ona iletme olarak tanımlanmaktadır (Nelson, 2002; Rapport, 2007; Sohm, 2004). Madde ifadelerinin tümünün tek bir boyutta bir araya gelmesinden dolayı bu boyut direkt “eleştirme” olarak adlandırılmıştır.

Sonuç olarak yapılan AFA ve DFA sonrasında Algılanan Baba Yıkıcı Alışkanlıklar Ölçeğinin 4 maddelik suçlama, 8 maddelik cezalandırma, 4 maddelik söylenme ve 5 maddelik eleştirme adı verilen, toplamda 21 maddelik 4 alt boyuttan oluşan, geçerli (%63.62) ve alt boyutları ile birlikte güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105’tir. Ters olarak puanlanan herhangi bir maddenin olmadığı ölçekte alt boyut puanlarının ve toplam puanın artması

ergenlik dönemindeki bireyler için babaları ile ilişkilerinde yıkıcı alışkanlıklara maruz kaldıklarına yönelik algılarının arttığı anlamına gelmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Ölçeklerin kısa formlarını geliştirmek için revizyon çalışmaları yapılabilir. Ölçüt geçerliğine ilişkin bulgular, ilişki alışkanlıkları ile benzer yapıları ölçen başka ölçekler kullanılarak ortaya konabilir. Farklı yaş gruplarına yönelik benzer ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir. Farklı çalışma gruplarında geliştirilen ölçeğin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği sınanabilir. Çalışma grubu seçim kuramında sosyal kültürel çevreninde etkisini anlamak için genişletilebilir ve aynı gelişim döneminde, farklı sosyal kültürel çevredeki örneklem grupları üzerinde araştırmalar yapılabilir. Ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ile olan ilişkilerinde algıladıkları yapıcı ve yıkıcı alışkanlıklar çeşitli değişkenler (stres, mutluluk, kaygı, umut, benlik algısı, ilişki doyumu vs.) ile birlikte araştırılabilir. Gerçeklik terapisi zemin alınarak geliştirilmiş ölçek farklı kuram ve modeller zemine alınarak yeni ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir. Her bireyin her iki ebeveyni ile ilişkisinde algıladıkları alışkanlıklar ayrı ayrı ortaya konabilir ve bireylerin anne-baba ilişkileri çeşitli değişkenler aracılığıyla incelenebilir.

Ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerindeki doyumu artırmaya yönelik psikoeğitim programları hazırlanabilir ve bu programlara katılımcı belirlemek üzere araştırma kapsamında geliştirilmiş ölçekler kullanılabilir. Ergenlerin, ebeveynleri ile olan ilişkilerini desteklemek amaçlı, veli ile müşavirlik hizmetleri kapsamında, grup rehberliği veya grupla psikolojik danışma oturumlarının etkililiğini değerlendirmek için geliştirilmiş ölçeklerden faydalanılabilir. Psikolojik danışmanlar, sosyal çalışmacılar ve ruh sağlığı uzmanları veri toplama çalışmalarında veya müdahale çalışmalarında geliştirilmiş ölçeklerden elde edilen sonuçları problem durumunu tanımda veya tanımlamada kullanabilir. Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları yıkıcı ve yapıcı alışkanlıkları belirlenerek, öğrencilerin başarılı kimlik oluşturma sürecindeki davranışlarını desteklemek için ne türde seçimler yaptıkları hakkında bilgi edinilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (2016). Hipotezlerin, değişkenlerin ve örneklemin belirlenmesi. İçinde M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemler* (ss:21-43). (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akarsu, B. (2016). Hipotezlerin, değişkenlerin ve örneklemin belirlenmesi. İçinde M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemler* (ss:21-43). (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akpınar, O. ve Öz, F. S. (2013). Gerçeklik terapisi: Özellikler, temel kavramlar, tedavi, uygulama ve değerlendirme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 1-22.
- Arslan, G. ve Kabasakal, Z. (2014). Ergenler için Algılanan Duygusal/Psikolojik İstismar Ölçeği Kısa Formu-II: Geçerlilik ve güvenirlilik alışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 491-510.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Avcı, M. (2010). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-64.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907. doi:10.2307/1126611
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1p2), 1. doi:10.1037/h0030372
- Brown, T.A. (2009). Confirmatory factor analysis for applied research. NY: Guilford Publications, Inc.
- Bryman, A. & Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. London: Routledge
- Bryman, A. ve Cramer, D. (2001) *Quantitative data analysis with spss release 10 for windows: A guide for social scientists*. London: Routledge

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (1. basım). (İ.D. Erguvan Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burke, K., Dittman, C. K., Haslam, D., & Ralph, A. (2021). Assessing critical dimensions of the parent–adolescent relationship from multiple perspectives: Development and validation of the Parent-Adolescent Relationship Scale (PARS). *Psychological Assessment, 33*(5), 395.
- Büyüköztürk Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 32*, 470-483. Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (28. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş., Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2011). Structural equation modeling with AMOS Basic concepts, applications, and programming (Multivariate Applications Series), Routledge, New York.
- Cameron, A. (2011). Utilizing choice theory/reality therapy's conceptualization of total behavior and the major tenets of the philosophy and approach in facilitating integrative psychotherapy. *International Journal of Choice Theory and Reality Therapy, 31*(1), 62-72.
- Chaudhuri, J. H. (2006). *Parenting styles and socialization goals of young mothers: The role of cultural context*. Tufts University.
- Corey, G. (2015). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları* (8. baskı). (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çakır, S. G. ve Aydın, G. (2006). Parental attitudes and egoidentity status of Turkish adolescents. *Family Therapy, 33*(3), 157-169.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*(3), 487. doi:10.1037/0033-2909.113.3.487

- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (Vol. 26). Sage publications.
- Dittman, C. K., Burke, K., Filus, A., Haslam, D. ve Ralph, A. (2016). Measuring positive and negative aspects of youth behavior: Development and validation of the Adolescent Functioning Scale. *Journal of Adolescence*, 52, 135-145.
- Durak-Batıgün, A. ve Say, G. (2015). Ebeveyn-ergen ilişki niteliği ölçeğinin üniversite öğrencileri için psikometrik özellikleri. *Klinik Psikiyatri*, 18, 49-58.
- Eldeleklioğlu, J. (2007). The relationships between aggressiveness, peer pressure and parental attitudes among Turkish high school students. *Social Behavior and Personality*, 35(7), 975-986.
- Elgar, F. J., Waschbusch, D. A., Dadds, M. R. ve Sigvaldason, N. (2007). Development and validation of a short form of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 243-259.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity and the life cycle*. WW Norton & Company.
- Eyduran, E., M. Topal and Sonmez, A. Y. (2010). Use of factor scores in multiple regression analysis for estimation of body weight by several body measurements in brown trouts (*Salmo trutta fario*). *International Journal of Agriculture & Biology*, 12, 611-615.
- Gençtanırım Kurt, D., Demir, Z. ve Kargı, T. (2021). Investigation of Deadly and Caring Habits in Romantic Relationships. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 12(64), 69-88.
- Glasser, W. (1997). "Choice theory" and student success. *The Education Digest*, 63(3), 16.
- Glasser, W. (1999). *Choice theory: A new psychology of personal freedom*. New York: HarperCollins.
- Glasser, W. (2002). *Unhappy teenagers: A way for parents and teachers to reach them*. New York: HarperCollins.
- Glasser, W. (2003). *Warning: Psychiatry can be hazardous to your mental health*. New York: HarperCollins.

- Glasser, W. (2004). A new vision for counselling. *The Family Journal: Counselling for Couples and Families*, 12, 339-341. doi:10.1177/1066480704267486
- Glasser, W. (2005). *Kişisel özgürlüğün psikolojisi (Seçim Teorisi)* (Müge İzmirli Çev.). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Gomez, R. ve Rohner, R. P. (2011). Tests of factor structure and measurement invariance in the United States and Australia using the adult version of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire. *Cross-Cultural Research*, 45(3), 267-285.
- Gorusch, R. L. (1983). *Factor analysis*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory*, 135-161.
- Güre, A. ve Ergül Topçu, A. (2022). Anne Davranış Ölçeği ve Anne-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği: Ergen ve anne formlarının psikometrik özelliklerinin sınanması. *Nesne Psikoloji Dergisi* 10(25), 377-398.
- Hair, E. C., Moore, K. A., Garrett, S. B., Kinukawa, A., Lippman, L. H., ve Michelson, E. (2005). The parent-adolescent relationship scale. *What do children need to flourish? Conceptualizing and measuring indicators of positive development*, 183-202.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3),134-141.
- Hauser, S. T., Powers, S. I., Noam, G. G., Jacobson, A. M., Weiss, B. ve Follansbee, D. J. (1984). Familial contexts of adolescent ego development. *Child Development*, 195-213. doi:10.2307/1129845
- Hooper, D., Coughlan, J. & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), 53 –60.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.

- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International. Mooresville, IL.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin tutumları: Kültürlerarası karşılaştırma*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). *Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Kaner, S. (1993). Kontrol kuramı (control theory) ve gerçeklik terapisi (reality therapy). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(2), 569-585. doi:10.1501/Egifak_0000000486
- Kaner, S. (2000). Kontrol Kuramına Dayalı Ana Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği Geliştirme Çalışmaları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 33 (1). DOI: 10.1501/Egifak_0000000025
- Karakelle, S. ve Şentürk, C. (2006). Üst bilişsel düzeyleri yüksek ve düşük öğrencilerin ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 45-56.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi* (11. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Z. ve Yavuzer, Y. (2018). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach’ın Alpha güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47- 48
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 92-107.
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). New York: Guilford.

- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 71-87.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological methods*, 4(1), 84.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. *Handbook of child psychology: formerly Carmichael's Manual of child psychology/Paul H. Mussen, editor*. New York: Wiley.
- McQuitty, S. (2004). Statistical power and structural equation models in business research. *Journal of Business Research*, 57(2), 175-183.
- Murdock, N. L. (2014). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları* (2. Baskı). (F. Akkoyun, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nelson, T. G. (2002). An interview with William Glasser. *Teacher Education Quarterly*, 29(3), 93-98.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Orçan, F. (2018). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi: İlk hangisi kullanılmalı? Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 9(4), 414-421.
- Özdemir, E. (2016). Tarama yöntemi. İçinde M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (ss:77-97). (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Peterson, A. V. (2000). Choice theory and reality therapy. *TCa Journal*, 28(1), 41-49.
- Rapport, Z. (2007). Defining the 14 habits. *International Journal of Reality Therapy*, 26(2), 26-27.

- Saydam, B.R. ve Gençöz, T. (2005). Aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemleri ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 61-74.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Sevim, S. A. (2014). Adaptation of parent and adolescent versions of Leuven adolescent perceived parenting scale. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27(4), 291.
- Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. John Wiley&Sons. Inc, New York.
- Sohm, S. (2004). Quality world awareness: Placing people into the quality world. *International Journal of Reality Therapy*, 23(2), 39-40.
- Stevens, J. P. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (Fourth Edition). New Jersey: Lawrence Erlbaum Association.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44),35-58.
- Şimşek, Ö. F. (2006). Sosyal bilimler ve davranış bilimlerinde yapısal eşitlik modellemesinin üstünlükleri: Bir simülasyon çalışması.5. İstatistik Günleri Sempozyumu, Antalya.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (Sixth Edition). USA: Pearson Education Limited.
- Tavşancıl, E. (2019). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Terzi, Y. (2019). *Anket, güvenilirlik-geçerlilik analizi* (PDF belgesi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun. Erişim adresi: 31.03.2023 tarihinde https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1030_32625_1500.pdf adresinden erişildi.
- Tezcan, M. (1987). *Yurt dışından dönen gençlerin uyum sorunları, eğitim sistemi ve çevreye uyumları*. Ankara: Engin Yayınevi.

- Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Erişim adresi: 06.04.2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türkel, Y. D. ve Tezer, E. (2008). Parenting styles and learned resourcefulness of Turkish adolescents. *Adolescence*, 43,143-152.
- Ulusoy, M.D., Demir, N.Ö. ve Baran, A.G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3),367-386.
- Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Wubbolding, R. E. (2013). *Reality therapy for the 21st century*. London: Routledge.
- Wubbolding, R. E. (2017). *Reality therapy and self-evaluation: The key to client change*. New York: John Wiley & Sons.
- Wubbolding, R. E., Brickell, J., Imhof, L., Rose, I. K., Lojk, L. ve Al-Rashidi, B. (2004). Reality therapy: A global perspective. *International Journal for the advancement of counselling*, 26(3), 219-228. doi:10.1023/B:ADCO.0000035526.02422.0d
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yeniay, T. (2001). *Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 14-28.
- Yorgun, A. ve Voltan-Acar, N. (2014). Gerçeklik terapisinin Türk kültürüne uygulanabilirliği: Kültür açısından eleştirel bakış. *Eğitim ve Bilim*, 39(175).

EKLER

EK 1: Araştırma İzin Talebi

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34659092-605.01-63184754

09/11/2022

Konu : Araştırma İzin Talebi
(Tunahan KARGI)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Kırşehir Abi Evran Üniversitesi Rektörlüğünün 13.10.2022 tarihli ve 466119 sayılı yazısı.

Kırşehir Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı 201163004 numaralı öğrencisi Tunahan KARGI'nın "Algılanan Ebeveyn İlişki Akışkanlıkları Ölçeği (ÖEİAÖ: Seçim Teorisi Temelli Bir Ölçek Geliştirme Çalışması)" konulu Anket Uygulama İsteği kapsamında, İlimiz Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerine bağlı bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik Anket Uygulama İsteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda bahsi geçen Anket Uygulama İsteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerine bağlı bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik Anket Uygulama İsteğinin, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınıza da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Mehmet Metin KILIÇPARLAR
İl Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR
Nihat KARABİBER
Vali n.
Vali Yardımcısı

Du belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Pancarlı Mahallesi 58007 Nispetiye Sokak No:6
Şehitkamil/Gaziantep
Telefon No : 0 (342) 280 27 82
E-Posta: gaziantep.meb@meb.gov.tr
Kop Adresi : mebh@ad1.kapir

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.meb.gov.tr/mebh-ebys>
İlgi İçin: MİLLÎ YATILMAI TIRYAKIHOĞLU, SADE, YILDIRIM
Ünvan : Müdür
İmza Adresi: gaziantep.meb.gov.tr Faks: 3422802847

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. İmza doğruluğunu mebh.gov.tr adresinde, 4 383 - 1 898 - 3 848 - 2 546 - 83 58, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

EK 2: Etik Kurul İzin Belgesi

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Tunahan KARGI		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	03.10.2022		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçeği: (AEİAÖ): Seçim Teorisi Temelli Bir Ölçek Geliştirme Çalışması		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Toplantı Salonu	20.10.2022	11:00
Karar No	Karar Tarihi	20.10.2022	
	Karar No	2022/08/06	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	
	() Ret	() Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Tunahan KARGI'ya ait "Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçeği: (AEİAÖ): Seçim Teorisi Temelli Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdan resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna **oy birliğiyle karar verildi.**

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

(Form No: FR- 586 ; Revizyon Tarihi: / / ; Revizyon No:)

EK 3: Veri Toplama Araçları

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Lise öğrencilerinin ebeveynleri ile ilişkilerinde hangi alışkanlıkları kullandıklarını tespit edebilmek amacıyla bir anket geliştirilmeye çalışılan bu araştırmada, kişisel bilgi formu ve iki adet ölçek yer almaktadır. Sizden istenilen bu ölçekleri dikkatli ve içten olarak yanıtlamanızdır. Tüm yanıtlarınız gizli tutulacak ve çalışmada sizin kimliğinizi belirten herhangi bir bilgi kesinlikle yer almayacaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi açısından, soruları eksiksiz ve içtenlikle yanıtlamanız önemlidir.

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız adresinden ulaşabilirsiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Tunahan KARGI
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Sınıfınız: () 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf
3. Yaşınız:.....
4. Kendinizi hangi sosyoekonomik düzeyde değerlendirirsiniz?
() Düşük () Orta () Yüksek
5. Akademik başarılarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
() Düşük () Orta () Yüksek
6. Anne ve babanız: () Birlikte () Boşanmış
7. Annenizin eğitim durumu nedir?
() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu
() Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisansüstü eğitim mezunu

8. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu

Lise mezunu Üniversite mezunu Lisansüstü eğitim mezunu

9. Annenizin çalışma durumu nedir? Çalışıyor Çalışmıyor Emekli

10. Babanızın çalışma durumu nedir? Çalışıyor Çalışmıyor Emekli

EK 4: Algılanan Ebeveyn İlişki Alışkanlıkları Ölçekleri Örnek Maddeleri

Benimle empati kurabilir.

Hayallerimin peşinden gitmem için bana güç verir.

Aramızdaki anlaşmazlıkları konuşarak çözmeye çalışır.

Giyim tarzımı beğenmediğini söyler.

Ekranında (TV, telefon, tablet, bilgisayar vs.) harcadığım zamana söylenir durur.

Kendisinden bir şeyler gizlersem sonucunun kötü olacağı konusunda beni uyarır.

Beni cezalandırmak için eşyalarımına zarar verir.

Evde yaşanan bir sorunda herkesten önce beni suçlar.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyad: Tunahan KARGI

e-posta:

ÖĞRENİM DURUMU

Lise: Silifke Anadolu Öğretmen Lisesi (2014)

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi - Eğitim Fakültesi - Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (2014 - 2018)

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü – Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans (2020 - 2023)

Yabancı Dil: İngilizce

AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Altunok, Ş., Kargı, T. ve Baltacı, Ö. (2021). 2010-2020 Yılları Arasında Siber Zorbalık ile İlgili Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Dergisi (KEÜD)*, 1(1), 57-71.

Gençtanırım Kurt, D., Demir, Z. ve Kargı, T. (2021). Investigation of Deadly and Caring Habits in Romantic Relationships. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 12(64), 69-88.

Kargı, T. ve Gençtanırım Kurt, D. (2022) Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanım Riskinin Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri. *Uluslararası Psiko-Sosyal Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 22-37.